

## IV. Finansal Kesim

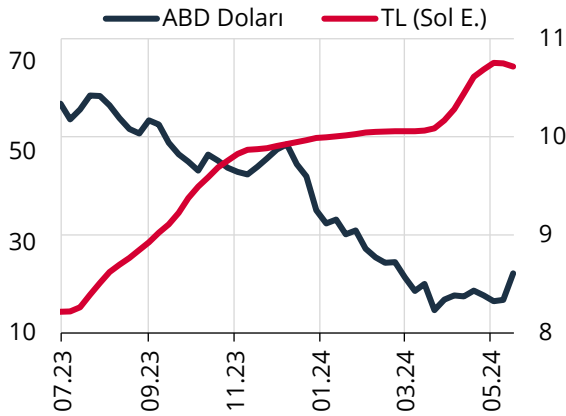
### IV.1 Kredi Gelişmeleri ve Kredi Riski

#### IV.1.1 Kredi Gelişmeleri

**Para politikası faiz artırımının yanı sıra kredi büyümesine yönelik makroihtiyati düzenlemeler, TL kredi faiz oranlarının yükselmesine ve finansal koşullarda sıkılaştırmanın devam etmesine neden olmuştur.**

Para politikası duruşunu ve parasal aktarım mekanizmasını destekleyici makroihtiyati tedbirlerle birlikte kredi maliyetleri önemli ölçüde artmıştır. TL ticari kredi faizlerinin yükselmesinde politika faizi artışlarına ek olarak kredi büyümesine dayalı zorunlu karşılık tesisi düzenlemesinin devreye alınması etkili olmuştur (Grafik IV.1.1). Ayrıca, 2024 yılı mart ayında kredi kartı nakit çekim ve kredili mevduat hesaplarında geçerli olan azami faiz oranı aylık yüzde 5'e, nisan ayında ise kredi kartı alışveriş işlemlerinde geçerli olan azami faiz oranı yüzde 4,25'e yükseltilmiştir (Grafik IV.1.2). Diğer yandan, TL'nin değer kaybına yönelik beklentilerin iyileşmesi, kur oynaklığının azalması ve TL ticari kredi ile YP kredi maliyetleri arasında beklenen maliyet farkının açılması YP kredi talebinin artmasına neden olmuştur. Yavaşlayan TL kredi büyümesi ve mudiinin YP mevduattan TL mevduata geçiş eğiliminin başlamasıyla azalan swap ihtiyacı nedeniyle bankaların döviz likiditelerinin artması YP kredi faizlerini aşağı yönlü etkilemiştir.

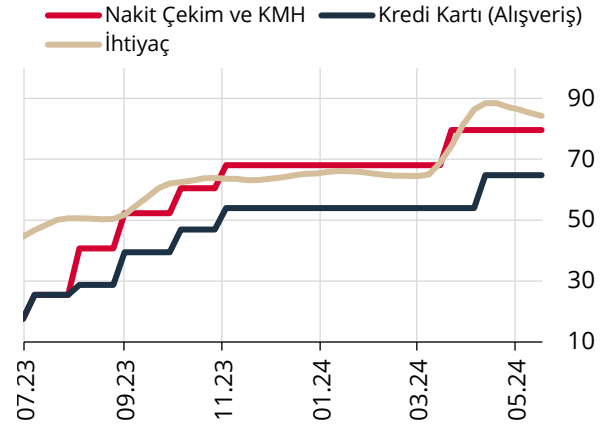
**Grafik IV.1.1: Ticari Kredi Faiz Oranları**  
(Akım, 4 HHO, %)



Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

**Grafik IV.1.2: İhtiyaç Kredisi ve BKK Faiz Oranları**  
(Akım, 4 HHO, %)



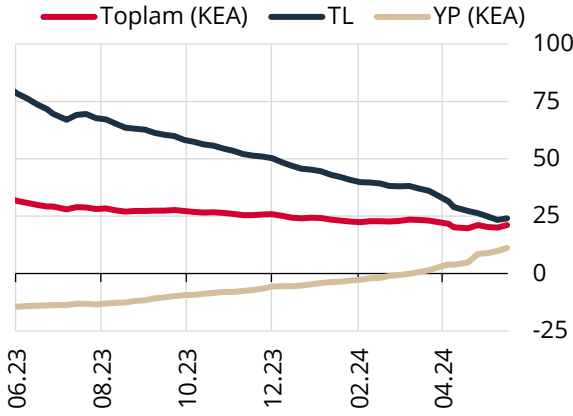
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

Dipnot: TL ve USD ticari kredi faizleri kurumsal kredi kartı, tüzel kişi kredili mevduat hesabı ve sıfır faizli krediler hariç olup Eximbank dâhil hesaplanmıştır. Bireysel kredi faizlerinde kredinin faiz dışındaki maliyetini yansıtabilecek şekilde (BSMV ve KKDF vergileri hariç) banka tarafından alınan faiz dışındaki her türlü ücret, masraf ve komisyonu içeren tüm kalemlerin (ekspertiz, ipotek ve sigorta hizmetleri gibi bankaya gelir olarak yansımayan ücret ve komisyonlar da dâhil) maliyetleri de dikkate alınmıştır. İhtiyaç kredisi faizlerinden gerçek kişi kredili mevduat hesabı faizleri hariç tutulmuştur.

#### **2024 yılının ilk çeyreğinde güçlenen TL ticari kredi büyümesi, politika faiz artırım ve makroihtiyati tedbirler sonrasında yavaşlamaktadır.**

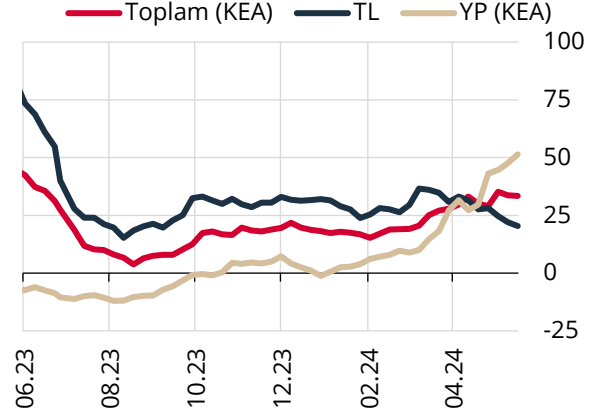
Şubat ayına kadar istikrarlı bir büyüme seyri izleyen ticari kredilerde ilgili ayın ikinci yarısından itibaren öngörülerin üstünde bir talep gözlemlenmiştir. Bu durum kısa sürede ticari kredi büyümesinin güçlenmesine neden olmuştur. Beklentilerin de etkisiyle oluşan bu talebi dengelemek amacıyla, mart ayında faiz artışının yanı sıra, kredi büyüme sınırları yüzde 2'ye düşürülürken, büyüme sınırını aşan tutara zorunlu karşılık tesisi uygulaması devreye alınmıştır. Söz konusu adımlar sonrasında TL ticari kredi büyümesi gerilerken YP kredi büyümesinin hızlandığı görülmektedir. Mevcut Rapor döneminde artan TL ticari kredi faizleri ve kur beklentilerindeki iyileşme YP ticari kredi talebinin artmasına neden olmuştur. Bu süreçte mayıs ayında YP kredilere aylık yüzde 2 büyüme sınırı getirilmiş ve sınırı aşan kredi tutarı kadar TL cinsinden zorunlu karşılığın bir yıl boyunca bloke olarak tesis edilmesine karar verilmiştir. (Grafik IV.1.3 ve Grafik IV.1.4).

**Grafik IV.1.3: Ticari Kredi Yıllık Büyümesi (%)**

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

Dipnot: DEK, YP kredilere dâhil edilmiştir. KEA kredi büyümesi, bir yıllık dönemdeki TL kredi değişimi ve YP (sepet) kredi değişiminin bir yıllık dönemdeki sepet kur ortalaması çarpımı ile bulunan TL karşılığı toplamının bir yıl önceki toplam kredi bakiyesine oranı olarak hesaplanmaktadır.

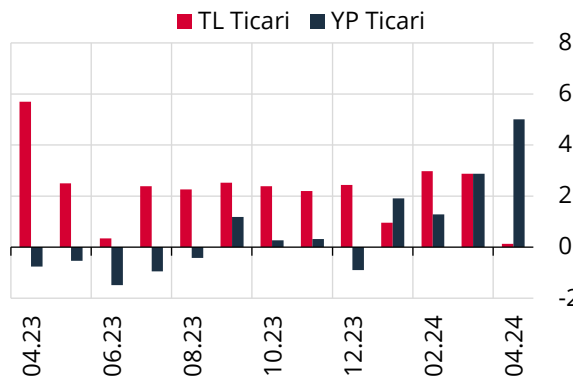
**Grafik IV.1.4: Ticari Kredi 13 Haftalık Büyümesi (Yıllıklandırılmış, %)**

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

Dipnot: DEK, YP kredilere dâhil edilmiştir. KEA kredi büyümesi, 13 haftalık dönemdeki TL kredi değişimi ve YP (sepet) kredi değişiminin 13 haftalık dönemdeki sepet kur ortalaması çarpımı ile bulunan TL karşılığı toplamının 13 hafta önceki toplam kredi bakiyesine oranı yıllıklandırılarak hesaplanmaktadır.

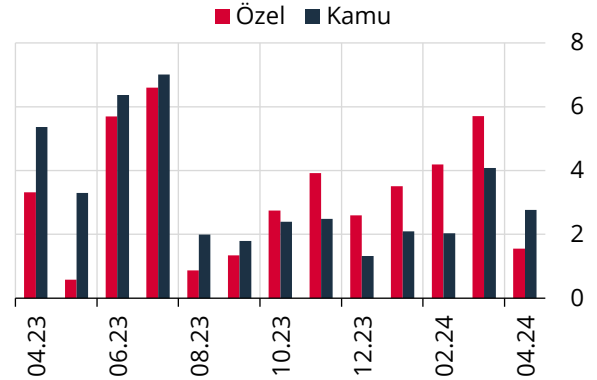
Kredi büyüme göstergelerindeki yavaşlamaya ek olarak kredi türü kompozisyonunda da dengelenmenin yaşandığı görülmektedir (Grafik IV.1.5 ve Grafik IV.1.6). Aylık ticari kredi büyüme oranları incelendiğinde şubat ve mart aylarında TL ticari kredi eğiliminde gerçekleşen hızlanma sonrasında, sıkı para politikası duruşu ve makroihtiyati düzenleme çerçevesinde yapılan değişikliklerle beraber nisan ayında belirgin bir yavaşlama gözlenmektedir. Kredi kompozisyonunda 2024 yılı başından itibaren YP kredilerin ağırlığının arttığı izlenmektedir. Geçtiğimiz yıllarda büyük ölçüde kamu bankaları ekseninde gerçekleşen toplam ticari kredi büyümesinde yakın zamanda özel bankaların ağırlığının arttığı izlenmektedir.

**Grafik IV.1.5: Ticari Kredi Aylık Büyümesi (KEA, %)**

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 04.24

Dipnot: DEK, YP kredilere dâhil edilmiştir. YP ticari kredi büyümesi, bir aylık dönemdeki TL kredi değişimi ve YP (sepet) kredi değişiminin bir aylık dönemdeki sepet kur ortalaması çarpımı ile bulunan TL karşılığı toplamının bir ay önceki toplam kredi bakiyesine oranı olarak hesaplanmaktadır.

**Grafik IV.1.6: Ticari Kredi Aylık Büyümesi (KEA, %)**

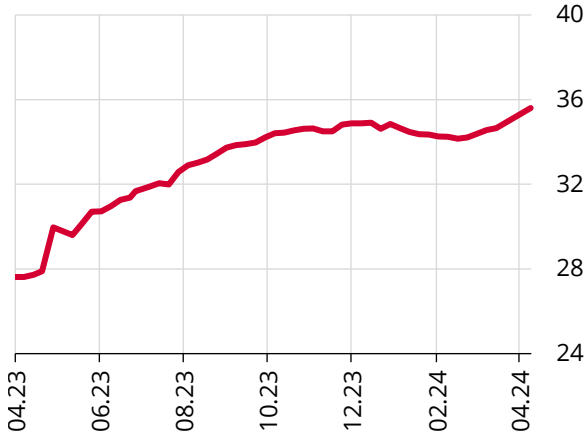
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 04.24

### Ticari kredi kullandırmalarında büyüme kısıtlarına tabi olmayan ihracat, yatırım, esnaf ve deprem bölgesi kredilerinin payı artmaya devam etmektedir.

2024 yılı nisan ayı itibarıyla büyüme kısıtlarına tabi olmayan ticari kredilerin (TL cinsi yatırım, ihracat, tarım, esnaf, kamu kurum ve kuruluşlarına kullanılan krediler ve deprem bölgesi kapsamında istisna olarak kabul edilen ticari krediler) toplam TL ticari krediler içindeki payı yüzde 35 seviyesine yükselmiştir (Grafik IV.1.7). Bununla birlikte mart ayında kısıta tabi kredilere yönelik zorunlu karşılık düzenlemesi sonrasında aylık büyümeler açısından bakıldığında da kısıta tabi olmayan TL ticari kredilerde belirgin bir artış görülmüştür (Grafik IV.1.8).

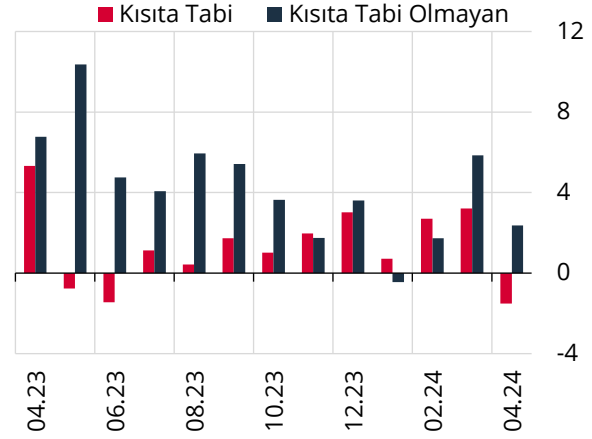
**Grafik IV.1.7: Büyüme Kısıtına Tabi Olmayan TL Ticari Kredilerin Payı (%)**



Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 26.04.2024

**Grafik IV.1.8: Kısıta Tabi Olan ve Olmayan TL Ticari Kredilerin Aylık Büyümesi (%)**



Kaynak: TCMB

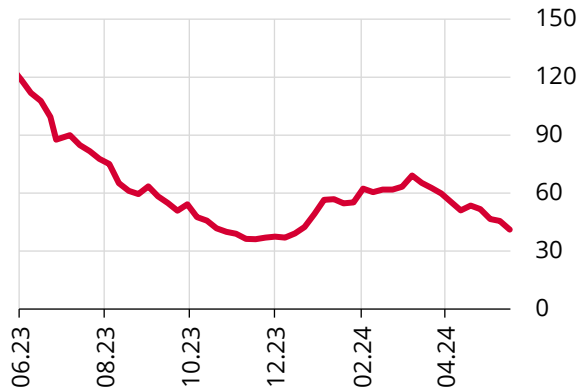
Son Gözlem: 26.04.2024

Dipnot: Büyüme kısıtına tabi ticari krediler; TL ticari kredilerden yatırım, ihracat, tarım, esnaf, kamu kurum ve kuruluşlarına kullanılan krediler ve deprem bölgesi kapsamında istisna edilen ticari krediler çıkarılarak hesaplanmıştır.

### Artan belirsizlik algısı nedeniyle kredi kartı ve ihtiyaç kredisi kaynaklı olarak 2024 yılı ilk çeyreğinde hızlanan bireysel kredi büyümesi alınan tedbirler sonrasında zayıflamıştır.

Bireysel kredilere yönelik devreye alınan makroihtiyati önlemler ve finansal koşullardaki sıkılaştırmanın da etkisiyle nisan ayında bireysel kredi büyümesi zayıflayarak, 2023 yılı son çeyreği ortalama büyüme oranına gerilemiştir (Grafik IV.1.9). Güncel eğilim göstergeleri dikkate alındığında, 13 haftalık büyüme oranları yıllıklandırılmış olarak BKK segmentinde yüzde 53, ihtiyaç kredisinde yüzde 48 düzeyinde büyümeye işaret etmektedir (Grafik IV.1.10).

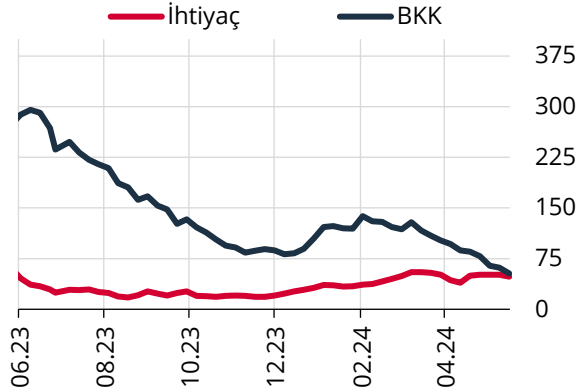
**Grafik IV.1.9: Bireysel Kredi 13 Haftalık Büyümesi (Yıllıklandırılmış, %)**



Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

**Grafik IV.1.10: BKK ve İhtiyaç Kredisi 13 Haftalık Kredi Büyümesi (Yıllıklandırılmış, %)**



Kaynak: TCMB

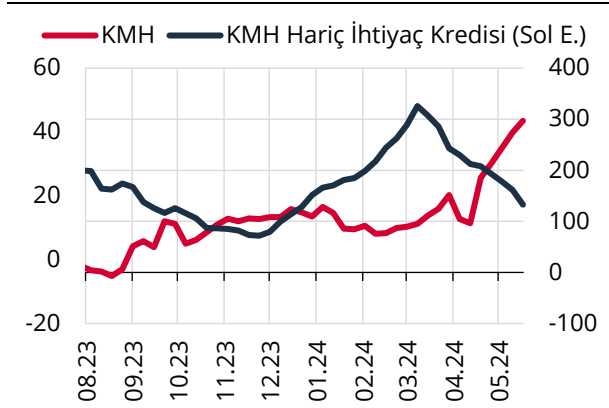
Son Gözlem: 17.05.2024

**İhtiyaç kredisi büyümesinde KMH'lar etkili olurken BKK'da nakit avans kullanımları büyümeyi yukarı taşımıştır. Kredi kartı ve KMH azami faiz oranlarının artırılması sonrasında söz konusu kredilerin büyümesi yavaşlamaktadır.**

2024 yılının ilk çeyreğinde artan belirsizlik algısı iç talebin güçlü seyretmesine neden olurken, tüketim amaçlı kredi talebini de artırmıştır. Mart ayında yıllıklandırılmış 13 haftalık (KMH hariç) ihtiyaç kredisi büyümesi yüzde 50 seviyesine yaklaşırken, büyüme sınırının düşürülmesi ve zorunlu karşılık tesis yükümlülüğünün getirilmesi sonrasında KMH hariç ihtiyaç kredisi büyümesi hızlı bir şekilde gerilemiştir (Grafik IV.1.11 ve Grafik IV.1.12). Diğer yandan büyüme sınırına tabi olmayan KMH büyümesinin hızlandığı görülmektedir. Benzer bir gelişme BKK ürününde de gözlenmiş, mal ve hizmet fiyatlarındaki yükselişler ve taksit sınırlamasına yönelik beklenti nedeniyle öne çekilen tüketim talebi gibi faktörlerle beraber mart ayına kadar olan dönemde BKK büyümesi güçlü bir seyir izlemiştir (Grafik IV.1.13 ve Grafik IV.1.14). Takip eden dönemde kredi kartı alışveriş ve nakit çekim faiz oranlarının diğer bireysel kredi türleri ile uyumlu seviyelere yükseltilmesi sonrasında BKK büyümesinde dengelenme izlenmektedir.

Alt kısıtlımlarda incelendiğinde BKK tarafında yaşanan dengelenmenin taksitli BKK kaynaklı olarak gerçekleştiği görülmektedir. Taksitsiz BKK kullanımlarının ise daha çok ödeme ve işlem amaçlı olarak gerçekleştiği bilinmektedir. Tüketim talebinin normalleşmesi, beklentilerdeki iyileşme ve düzenleme çerçevesinde yapılan değişikliklerle birlikte bireysel kredi talebinde başlayan yavaşlamanın ilerleyen süreçte de devam etmesi beklenmektedir.

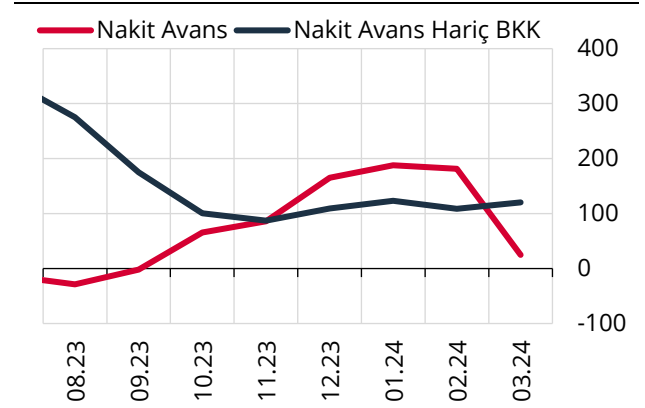
**Grafik IV.1.11: KMH ve İhtiyaç Kredisi 13 Haftalık Büyümesi (Yıllıklandırılmış, %)**



Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

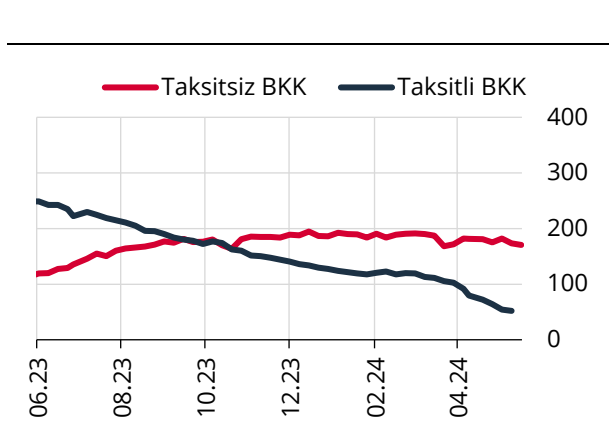
**Grafik IV.1.12: Bireysel Kredi Kartı ve Nakit Avans 13 Haftalık Büyümesi (Yıllıklandırılmış, %)**



Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

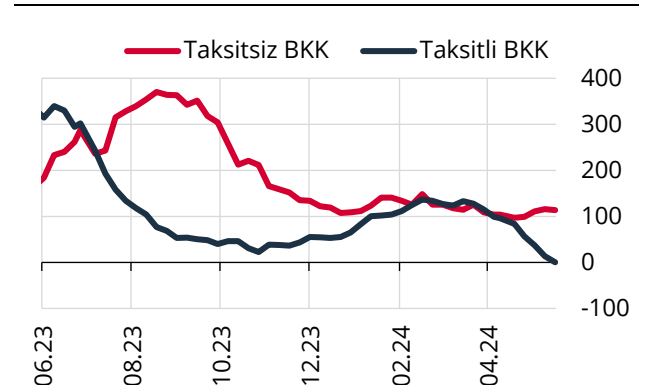
**Grafik IV.1.13: BKK Yıllık Büyümesi (%)**



Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

**Grafik IV.1.14: BKK 13 Haftalık Büyümesi (Yıllıklandırılmış, %)**



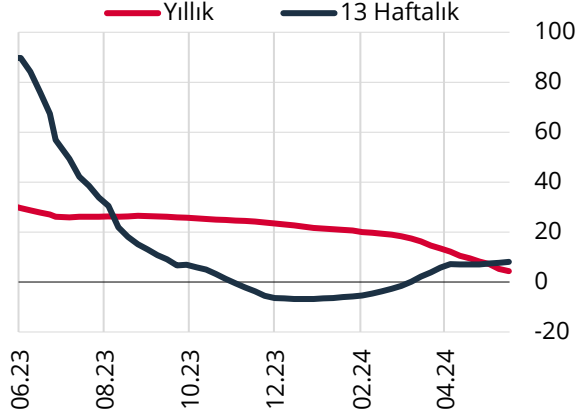
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

Artan faiz oranları, konut fiyatlarındaki yüksek seyir ve kredi taksit tutarları ve hanehalkı geliri arasındaki uyumsuzluk ile birlikte kamu bankalarının zayıf kredi iştahı gibi unsurların da etkisiyle 13 haftalık

yıllıklandırılmış konut kredisi büyüme oranı negatif bölgeye gerilemiştir (Grafik IV.1.15). 2023 yılının ilk yarısında canlı seyreden taşıt kredilerinin büyüme eğiliminde büyüme kısıtlarının ve taşıt fiyatlarındaki yüksek seyrin de etkisiyle belirgin bir yavaşlama gerçekleşmiştir (Grafik IV.1.16).

**Grafik IV.1.15: Konut Kredisi Büyümesi (%)**

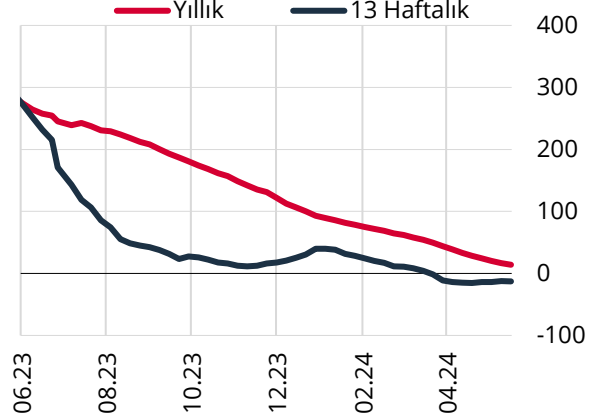


Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

Dipnot: Yıllık serisi 12 aylık kredi büyümesini, 13 haftalık serisi ise yıllıklandırılmış 13 haftalık büyümeyi göstermektedir.

**Grafik IV.1.16: Taşıt Kredisi Büyümesi (%)**



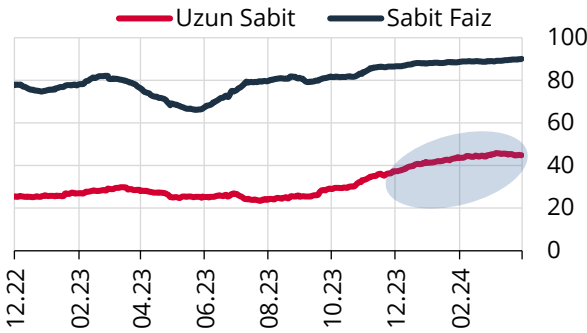
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

**Parasal sıkılaştırma süreciyle birlikte bankaların uzun vadeli ve sabit faizli kredi kullanım eğilimleri yüksektir.**

Toplam TL ticari krediler içerisinde 2023 yılı mayıs ayında yüzde 66'ya kadar gerileyen sabit faizli kullandırmaların payı 2024 yılı mart ayı itibarıyla yüzde 90'a yükselmiştir (Grafik IV.1.17). Ayrıca, sabit faizli TL ticari kredi kullandırmalarında ortalama vadenin 2023 yılının ikinci yarısından itibaren tekrardan yükselişe geçtiği görülmektedir. Sabit faizli kullandırmalarda 290 günün altına kadar gerileyen ortalama vade 2024 yılı mart ayı itibarıyla 440 güne yaklaşmıştır (Grafik IV.1.18). Bankaların net faiz marjlarının pozitif bölgeye çıkmasının daha uzun vadeli borçlanma imkanlarını olumlu etkilediği değerlendirilmektedir. Ayrıca yüksek kredi faizlerinin uzun vadeli faiz geliri yaratma potansiyeli ve iyileşen beklentiler nedeniyle bankaların uzun vadeli kredi iştahının güçlü olduğu değerlendirilmektedir.

**Grafik IV.1.17: TL Ticari Kredilerde Faiz ve Vade Yapısına Göre Paylar** (Akım, 60 GHO, Yüzde)

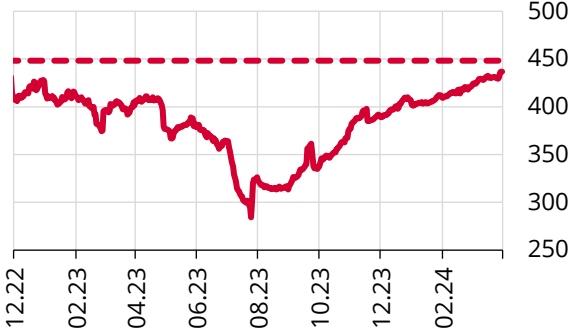


Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 31.03.2024

Dipnot: Uzun vade 365 gün üzeri kullandırmaları göstermektedir. Sabit faizli kullandırmaların toplam kullanım içerisindeki payı ve uzun vadeli sabit faizli kullandırmaların toplam içerisindeki payını göstermektedir.

**Grafik IV.1.18: TL Sabit Faizli Ticari Kredilerde Ortalama Vade** (Akım, 60 GHO, Gün, Orijinal Vade)



Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 31.03.2024

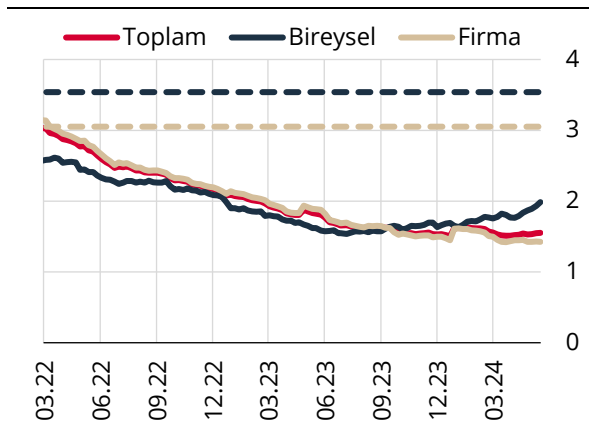
Dipnot: Sıfır vadeli, sıfır faizli kullandırmalar ve faiz yapısı raporlanmayan gözlemler hesaplamaya dâhil edilmemiştir. Kesikli çizgiler ilgili renklerdeki serilerin 05.19-03.24 dönemindeki ortalamasını göstermektedir.

## IV.1.2 Kredi Riski Gelişmeleri

### Finansal koşullardaki sıkılaştırma sonrasında bireysel kredi TGA oranında bir miktar bozulma izlenmektedir.

Bankacılık sektörünün toplam TGA oranı, bireysel TGA oranındaki artışa rağmen firma TGA oranındaki azalış sonucu yüzde 1,4 seviyesinde yatay seyrini korumuştur. Bununla birlikte TGA oranları, tarihsel ortalamalarının altındaki düşük seyrini tüm kredi alt türlerinde korumaya devam etmiştir (Grafik IV.1.17). Toplam TGA oranı değişimine katkı veren faktörler incelendiğinde, 2023 yılı son çeyreğinde kredi büyümelerinin ve kur artışının TGA oranına aşağı yönlü etkisinin azaldığı, TGA ilavelerinin yukarı yönlü etkisinin önemli ölçüde arttığı görülmüştür. 2024 yılı ilk çeyreğinde hızlanan kredi büyümeleri TGA oranını düşürücü yönde etkide bulunmakla birlikte sıkı finansal koşulların önümüzdeki dönemde kredi büyümesini yavaşlatıcı, TGA ilavelerini artırıcı yönde etkilemesi beklenmektedir (Grafik IV.1.18).

**Grafik IV.1.17: TGA Oranları (%)**

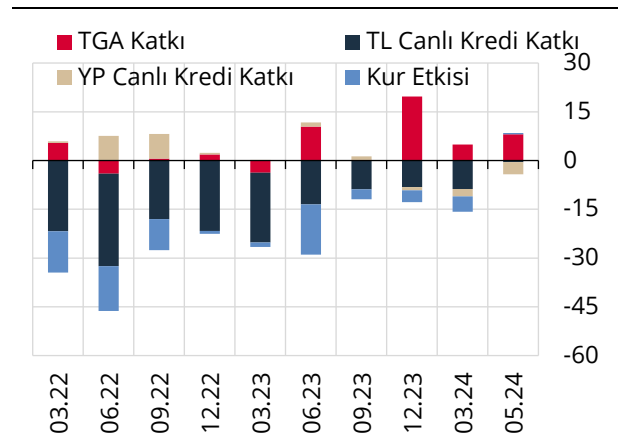


Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

Dipnot: Kesikli çizgiler, ilgili serilerin 2012-2019 dönemi ortalamasını göstermektedir.

**Grafik IV.1.18: TGA Oranı Değişimine Katkılar (3 Aylık Toplam Katkılar, bp)**



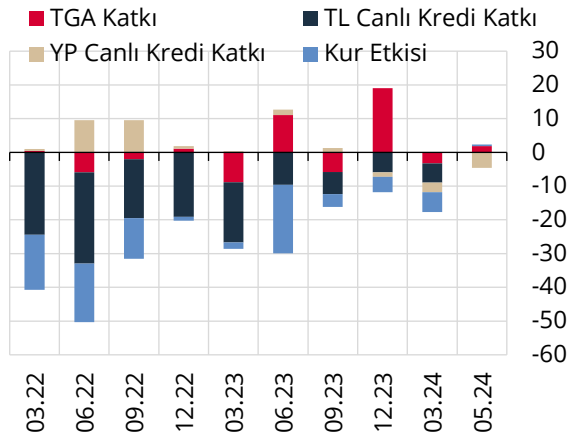
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

Dipnot: Katkı kalemleri ilgili 3 aylık toplam katkı tutarını göstermekte olup, son sütunda 1 Nisan-17 Mayıs toplamı yer almaktadır. Yöntemle ilgili detaylar için bkz.: 2018 Kasım Finansal İstikrar Raporu, Kutu IV.1.1.

Firma ve bireysel TGA oranı değişimine katkı veren faktörler ele alındığında, 2024 yılının ilk çeyreğinde firma TGA oranındaki değişime canlı kredi ve kur etkisinin yanı sıra TGA ilavelerinde görülen azalış da olumlu katkı sağlamıştır (Grafik IV.1.19). Bireysel TGA oranındaki değişimde ise TGA ilavelerinin yukarı yönlü etkisi kredi büyümesi kaynaklı payda etkisinin üzerinde gerçekleşmiştir (Grafik IV.1.20). Bireysel kredi aktif kalitesi görünümünde finansal sıkılaştırmanın etkileri 2024 yılının ilk beş ayında belirginleşmeye başlamıştır.

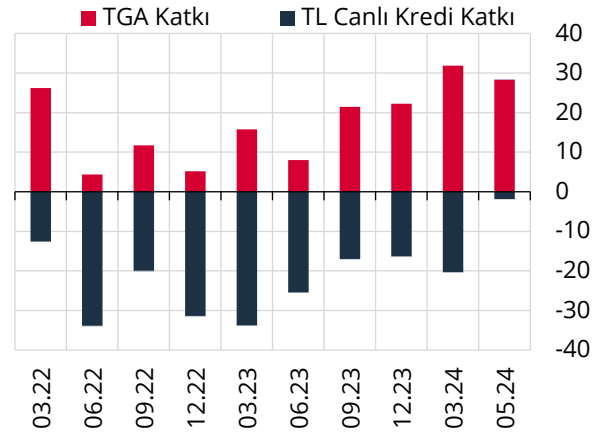
Firma TGA oranındaki gerileme büyük ölçüde KOBİ kaynaklı yaşanmıştır. KOBİ ve KOBİ hariç TGA oranları geçmiş dönem ortalamalarının belirgin altında kalarak sırasıyla yüzde 1,6 ve 1,3 seviyelerinde gerçekleşmiştir. Finansal koşullarda yaşanan sıkılaştırmaya rağmen mevcut dönemde iktisadi faaliyetin canlı seyri ve firmaların güçlü likidite pozisyonları KOBİ ve diğer firmaların TGA görünümünü olumlu etkilemektedir.

**Grafik IV.1.19: Firma TGA Oranı Değişimine Katkılar (3 Aylık Toplam Katkılar, bp)**

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

Dipnot: Katkı kalemleri ilgili 3 aylık toplam katkı tutarını göstermekte olup son sütunda 1 Nisan-17 Mayıs toplamı yer almaktadır. Yöntemle ilgili detaylar için bkz.: 2018 Kasım Finansal İstikrar Raporu, Kutu IV.1.1.

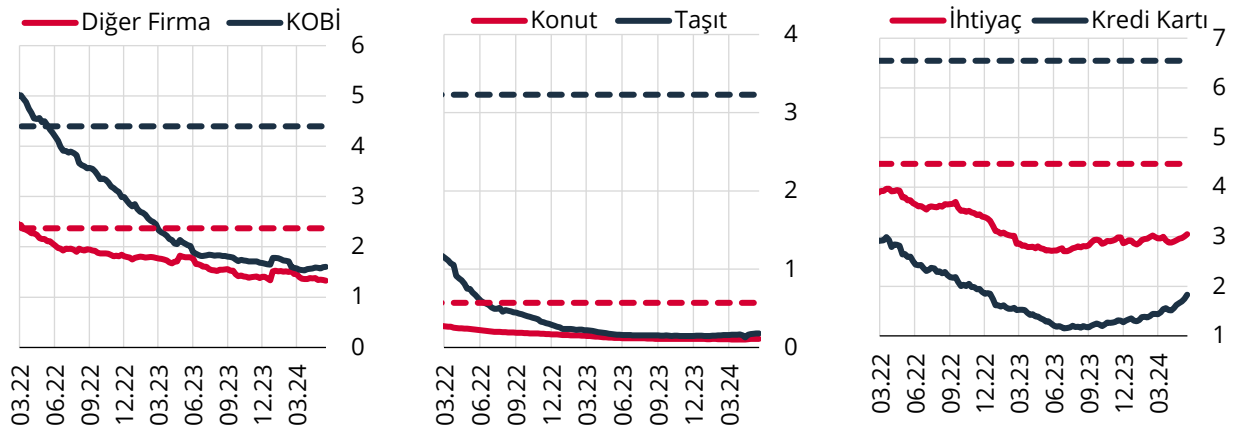
**Grafik IV.1.20: Bireysel TGA Oranı Değişimine Katkılar (3 Aylık Toplam Katkılar, bp)**

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

Dipnot: Katkı kalemleri ilgili 3 aylık toplam katkı tutarını göstermekte olup, son sütunda 1 Nisan-17 Mayıs toplamı yer almaktadır. Yöntemle ilgili detaylar için bkz.: 2018 Kasım Finansal İstikrar Raporu, Kutu IV.1.1.

Bireysel kredi TGA oranları da geçmiş dönem ortalamalarının altında kalmaya devam etmiştir. Teminatlı yapıları ve kredi/değer oranı gibi kredi riskliliğini sınırlayan düzenlemelerin etkisiyle oldukça düşük TGA oranına sahip olan konut ve taşıt kredilerindeki TGA oranları sırasıyla 0,1 ve 0,2 ile tarihsel ortalamasının altındaki seyrini sürdürmüştür. İhtiyaç kredilerinde TGA oranı ise mevcut Rapor döneminde yüzde 3 ile yatay seyrini korumuştur. Bireysel kredi kartı borçları kısa vadeli yapısı nedeniyle sıkılaşma sürecinde faiz oranlarındaki artıştan doğrudan etkilenmektedir. Kredi kartı nakit çekim ve alışveriş işlemlerinde uygulanacak faiz oranlarındaki azami üst sınır sırasıyla mart ve nisan aylarında yükseltilmiştir. Faiz oranlarındaki artış ile bireysel kredi kartı TGA oranı sınırlı artarak yüzde 1,8 seviyesine yükselmekle birlikte uzun dönem ortalamasının altında kalmıştır.

**Grafik IV.1.21: Kredi Türü Kırılımında TGA Oranları (%)**

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

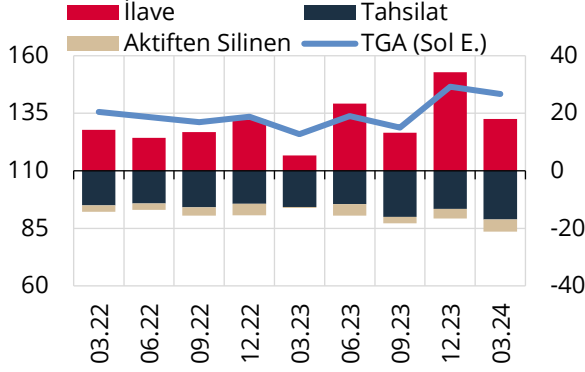
Dipnot: Kesikli çizgiler, ilgili serilerin 2012-2019 dönemi ortalamasını göstermektedir.

**TGA tahsilatlarının ilavelere oranı yavaşlarken, ticari kredide uzun dönem ortalamasının üzerinde bireysel kredide ise uzun dönem ortalamasının altında seyretmektedir.**

Firmaların uygun finansman koşullarının olduğu dönemde güçlenen likidite pozisyonları ve canlı iktisadi faaliyetin devam etmesi nedeniyle ticari kredi TGA tahsilatlarındaki iyi görünümün 2024 yılı ilk çeyreğinde de korunmuştur (Grafik IV.1.22). Firma TGA tahsilatlarının net TGA ilavelerine oranı geçtiğimiz dönemlere göre

bir miktar yavaşlamakla birlikte uzun dönem ortalamasının üzerinde seyretmeye devam etmiştir (Grafik IV.1.23).

**Grafik IV.1.22: Firma TGA Hareketlerinin Bileşenleri (Milyar TL)**

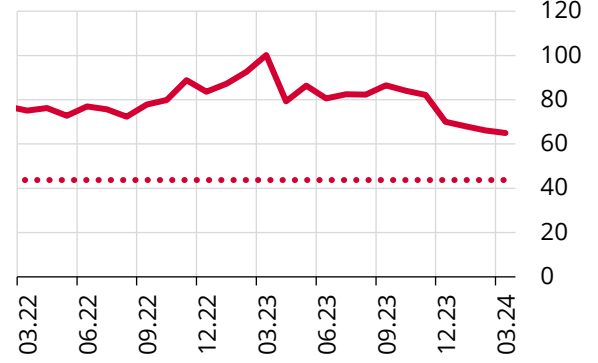


Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Tahsilat ve ilave serilerinde 3 aylık toplamlar verilmektedir. 2022 yılında aykırı bir gözlem veriden dışlanmıştır. İlave, yeni TGA ilavelerinden, TGA'lardan canlı kredilere geçen tutar çıkarılarak hesaplanmaktadır.

**Grafik IV.1.23: Firma Tahsilat İlave Oranı (%)**



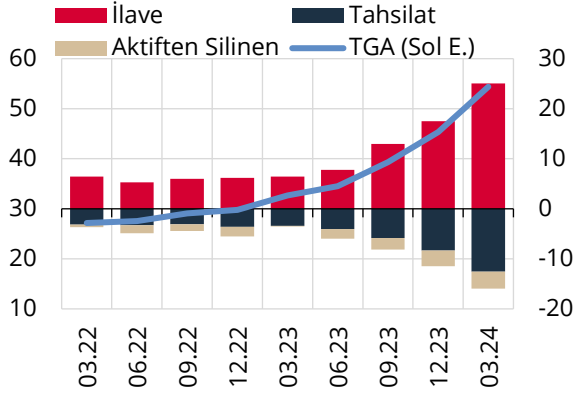
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Tahsilat/İlave oranı ise, 12 aylık toplam TGA tahsilatının 12 aylık toplam net TGA ilavesine oranını göstermektedir. Kesikli çizgiler, ilgili serilerin 2014-2019 dönemi ortalamasını göstermektedir. 2022 yılında aykırı bir gözlem veriden dışlanmıştır. İlave, yeni TGA ilavelerinden, TGA'lardan canlı kredilere geçen tutar çıkarılarak hesaplanmaktadır.

Bireysel kredilerdeki yeni TGA ilavelerinin, TGA tahsilatlarının ve aktiften silinenlerin üzerinde kalmasının etkisiyle bireysel TGA bakiyesi yükselmeye devam etmiştir (Grafik IV.1.24). Bireysel segmentte TGA tahsilatlarının ilavelere oranı uzun dönem ortalamasının altına gerilemiştir (Grafik IV.1.25).

**Grafik IV.1.24: Bireysel TGA Hareketlerinin Bileşenleri (Milyar TL)**

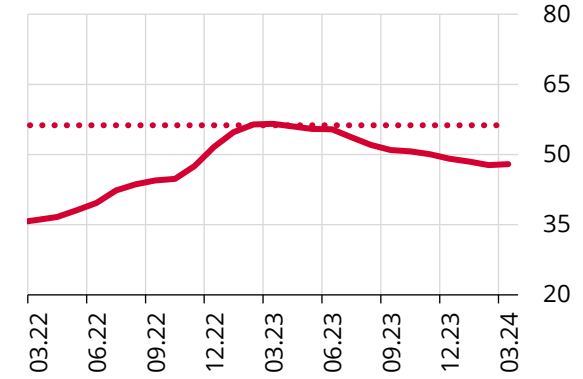


Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Tahsilat, ilave ve aktiften silinen serilerinde 3 aylık toplamlar verilmektedir. İlave, yeni TGA ilavelerinden, TGA'lardan canlı kredilere geçen tutar çıkarılarak hesaplanmaktadır.

**Grafik IV.1.25: Bireysel Tahsilat İlave Oranı (%)**



Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Tahsilat/İlave oranı ise, 12 aylık toplam TGA tahsilatının 12 aylık toplam net TGA ilavesine oranını göstermektedir. Kesikli çizgiler, ilgili serilerin 2014-2019 dönemi ortalamasını göstermektedir. İlave, yeni TGA ilavelerinden, TGA'lardan canlı kredilere geçen tutar çıkarılarak hesaplanmaktadır.

**TGA gerçekleştirmelerinin bir benzeri yakın izlemede sınıflandırılan kredilerde de izlenmektedir. Yakın izlemedeki ticari kredi oranı gerilemeye devam ederken bireysel kredi yakın izleme oranında artış gözlenmektedir.**

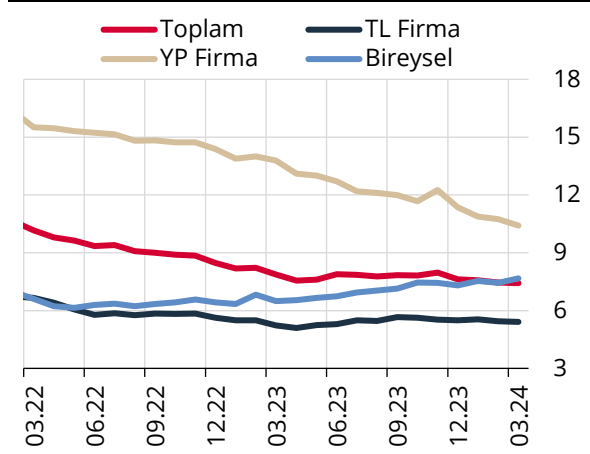
Yakın izlemede sınıflandırılan kredilerin toplam krediler içindeki payı geçtiğimiz yıllarda önemli ölçüde azalmış ve 2023 yılı ikinci yarısından itibaren yüzde 8'e yakın seviyelerde yatay görünüme ulaşmıştır (Grafik IV.1.26). YP firma kredilerinin yakın izleme oranları uzun süredir diğer kredi türlerinin üzerinde yer



almaktadır. Bu durum, 2018 yılı döviz kuru gelişmeleri sonrasında ödeme güçlüğü yaşayan ve YP kredileri yapılandırılan döviz geliri düşük firmaların halen ikinci grupta sınıflandırılması ile ilişkilendirilmektedir. İlgili kredilerin zaman içinde yakın izlemeye çıkması ilgili oranın gerilemesinde etkilidir. Diğer yandan, 2023 yılı ikinci yarısından itibaren finansal koşullardaki sıkılaşıma ile birlikte yakın izlemeye sınıflandırılan bireysel kredilerin payı bir miktar artmıştır.

Toplam kredi riskinin bir ölçütü olan yakın izleme ve TGA toplamının brüt krediler içindeki payı 2021 yılı sonundan itibaren önemli bir iyileşme kaydederek yüzde 9'un altına gerilemiştir (Grafik IV.1.27). Diğer bir kredi riski ölçütü olan TGA ve gecikmesi olan yakın izlemedeki krediler payı ise yükselmektedir.

**Grafik IV.1.26: Yakın İzlemede Sınıflandırılan Kredilerin Oranı (%)**

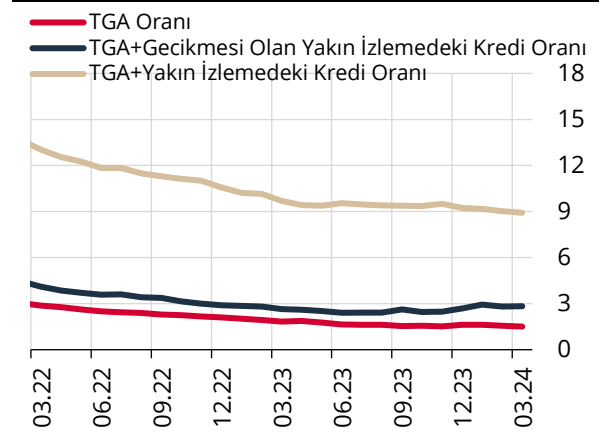


Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Seriler, yakın izlemedeki kredilerin brüt kredilere oranını göstermektedir.

**Grafik IV.1.27: Aktif Kalitesi Görünümü (%)**



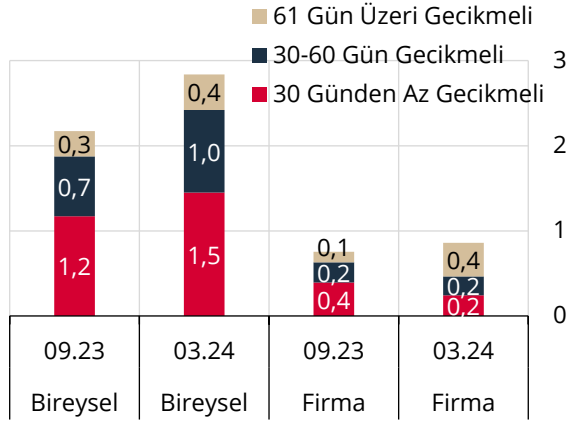
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Aktif kalitesi göstergeleri brüt kredilere oranlanmıştır.

**Ödemesi geciken bireysel kredilerin oranı artarken, bu göstergede ticari krediler için önemli bir değişim gözlenmemiştir.**

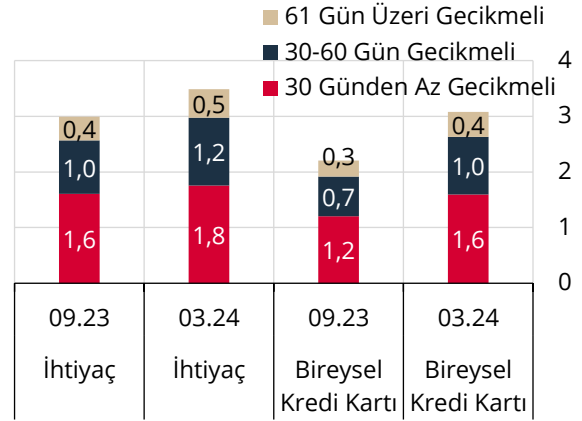
Bankalar, 2018 yılından itibaren kredi sınıflandırmasında TFRS-9 standardını kullanmakta ve gecikmesi olmasa bile model sonuçlarına göre kredi riskliliğinde önemli derecede artış olan kredileri yakın izlemede takip etmektedir. Buna göre, yakın izlemedeki kredilerin yüzde 82'sinin gecikmesi olmayan, ancak bankaların TFRS-9 modelleri gereğince kredi riskliliğinde önemli derecede artış olduğu için bu grupta sınıflandırdığı kredilerden oluştuğu görülmektedir. Gecikmesi olan kredilerin önemli bir kısmı 30 günden az gecikmeli kategorisindedir. Mart 2024 itibarıyla ticari segmentte ödemesi geciken kredilerin oranı son altı ayda yataya yakın bir seyir izleyerek yüzde 0,9 olarak gerçekleşmiştir. Bireysel kredide ise ödemesi geciken kredilerin oranı yüzde 0,7 puan artarak yüzde 2,8'e yükselmiştir. Bireysel kredilerde tüm gecikme sürelerinde ödemesi geciken kredi oranı yükselmiştir (Grafik IV.1.28). Bireysel kredilerin alt kırılımlarına bakıldığında ihtiyaç kredisi ve kredi kartlarında gecikme oranının yükseldiği izlenmektedir (Grafik IV.1.29).

**Grafik IV.1.28: Ödemesi Geciken Kredilerin Oranı (%)**

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Grafikte, ödemesi geciken ve yakın izlemede sınıflandırılan kredilerin brüt kredilere oranı gösterilmektedir.

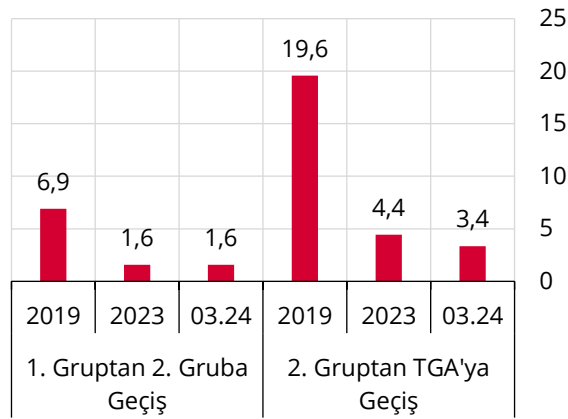
**Grafik IV.1.29: Ödemesi Geciken Kredilerin Oranı (%)**

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Grafikte, ödemesi geciken ve yakın izlemede sınıflandırılan kredilerin brüt kredilere oranı gösterilmektedir.

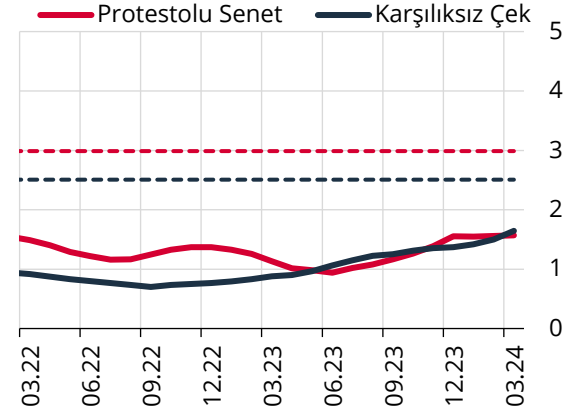
Kredi riskliliği ile ilgili bir diğer gösterge olarak kredilerin birinci gruptan ikinci gruba ve ikinci gruptan TGA'ya geçiş olasılıkları takip edilmektedir. 2019 yılı ortalamasına göre birinci gruptan ikinci gruba ve ikinci gruptan TGA'ya geçiş olasılıkları belirgin azalmıştır. 2023 yılı ortalamasına göre ise ticari krediler için birinci gruptan ikinci gruba geçiş olasılığı yatay seyrederken, ikinci gruptan TGA'ya geçiş olasılığı gerilemiştir (Grafik IV.1.30). Diğer yandan, protestolu senet ve karşılıksız çek oranlarının 2023 yılı ikinci yarısından itibaren bir miktar arttığı, karşılıksız işlem yapılan çeklerin bankalara ibraz edilen toplam çeklere oranı 2023 yılı haziran ayındaki yüzde 1,1'den 2024 mart ayı itibarıyla yüzde 1,6'ya, protestolu senetlerin tahsile alınan ticari senetlere oranı ise aynı dönemde yüzde 0,9'dan yüzde 1,6'ya yükselmiştir (Grafik IV.1.31).

**Grafik IV.1.30: Kredi Sınıfları Arası Geçiş Olasılıkları (Ticari Krediler, %)**

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: 1. Gruptan 2. Gruba geçiş olasılığı bir yıl önce 1. Gruptayken 2. Gruba geçiş yapan kredi tutarının bir yıl önceki 1. Grup kredi bakiyesine oranı olarak; 2. Gruptan TGA'ya geçiş olasılığı bir yıl önce 2. Gruptayken TGA grubuna geçiş yapan kredi tutarının bir yıl önceki 2. Grup kredi bakiyesine oranı olarak hesaplanmıştır.

**Grafik IV.1.31: Protestolu Senet ve Karşılıksız Çek Oranı (6 Aylık HO, %)**

Kaynak: TCMB

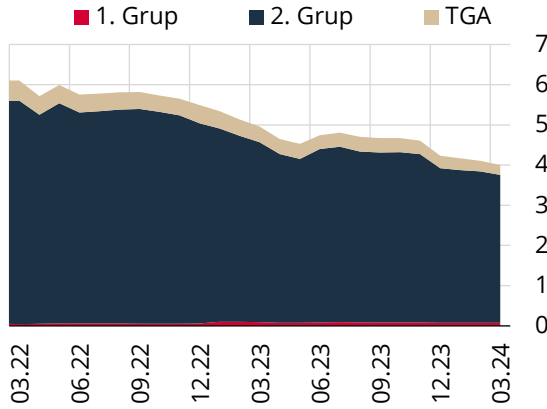
Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Karşılıksız işlem yapılan çeklerin bankalara ibraz edilen toplam çeklere oranı ve protestolu senetlerin tahsile alınan ticari senetlere oranını göstermektedir. Kesikli çizgi 2014-2022 dönemi ortalamasını göstermektedir.

### Yapılandırılan kredi oranı gerilemeye devam ederken bankalar olası kredi kayıplarına karşılık yüksek oranda karşılık ayırma politikalarını sürdürmektedir.

2019 yılında ve pandemi döneminde kredi riskliliği artan firmalara nakit yönetiminde esneklik sağlamak amacıyla yaygın şekilde kullanılan kredi yapılandırmaları daha sonraki dönemde gerileme eğilimine girmiş ve yapılandırılan kredilerin brüt kredilere oranı yüzde 4'e gerilemiştir (Grafik IV.1.34). Yapılandırılan kredilerin yüzde 92'si yakın izleme sınıfında, yüzde 6'sı TGA sınıfında ve çok sınırlı bir kısmının da birinci grupta izlendiği görülmektedir. Bankacılık sektörü yapılandırılan krediler için ihtiyatlı bir şekilde yüksek karşılık ayırmaktadır. Birinci grup, yakın izleme ve TGA sınıfındaki krediler için karşılık oranları sırasıyla yüzde 0,9, yüzde 22,2 ve yüzde 81,8 seviyesindedir (Grafik IV.1.35). Yakın izlemede takip edilen ve yapılandırılan kredilerin karşılık oranı yüzde 31,2 ile yakın izlemedeki diğer kredilerin karşılık oranının (yüzde 17,1) üzerindedir. Bankaların, kredi ödemelerinin güçlü seyrettiği dönemde yüksek karşılık ayırması, önümüzdeki dönemde bazı kredilerde tahsil sorunu ortaya çıkması durumunda bu gelişmenin banka bilançolarına ve kârlılıklarına etkisini sınırlayabilecektir.

**Grafik IV.1.34: Yapılandırılan Kredi Oranları (%)**

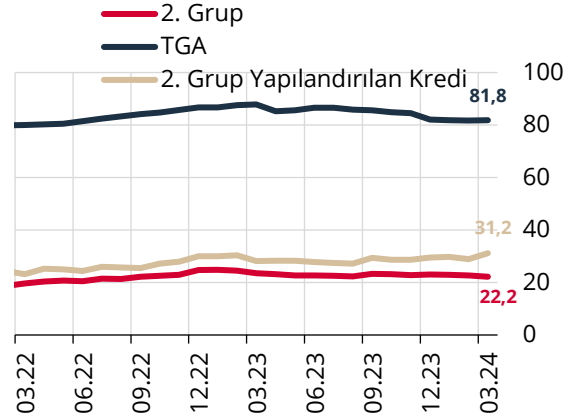


Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Seriler yapılandırılan kredilerin brüt kredilere oranını göstermektedir. 1. Grup standart nitelikli krediler, 2. Grup yakın izlemedeki krediler altında izlenen yapılandırılmış kredilerin oranını ifade etmektedir.

**Grafik IV.1.35: Kredi Karşılık Oranları (%)**



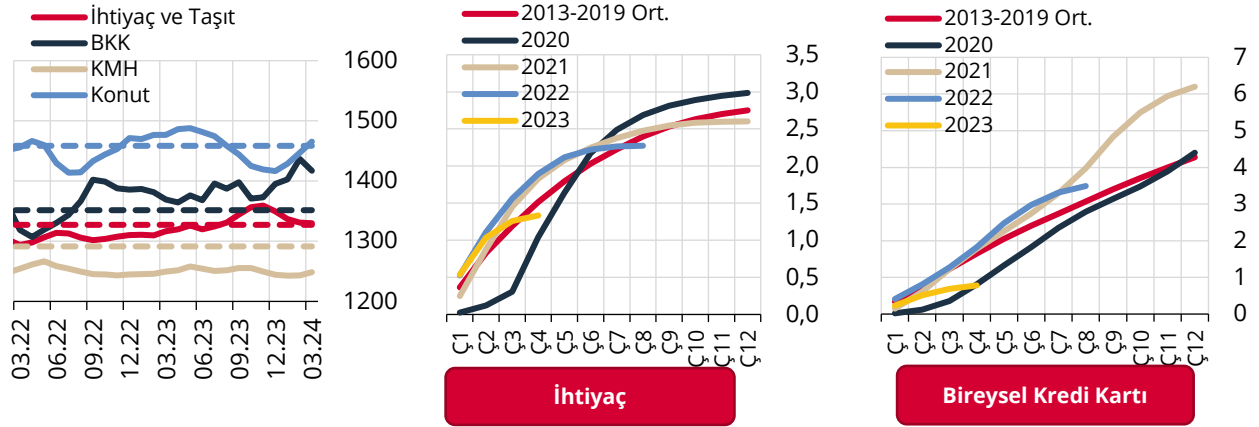
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Kredi karşılık oranı, ilgili gruptaki kredinin beklenen zarar karşılığının o gruptaki kredi tutarına oranını ifade etmektedir.

### Kredi faizlerinin artmasıyla birlikte, bireysel kredi başvurularında kredi notu bir miktar düşük bireylerin ağırlığının arttığı izlenmektedir.

2023 yılının ikinci yarısında nispeten kredi notu yüksek müşterilerin BKK ve ihtiyaç kredisi başvurusunda bulunduğu gözlenmişti. Ancak başta faiz oranları olmak üzere finansal koşullardaki sıkılaştırmanın arttığı 2024 yılında bu kredi ürünlerine başvuru yapanların bireysel kredi notunda bir miktar azalış olduğu anlaşılmaktadır. Yüksek maliyetler yüksek kredi notuna sahip müşterilerin kredi başvurularını azaltmıştır (Grafik IV.1.36). İhtiyaç kredileri ve bireysel kredi kartlarında kullanıldığı yıldan itibaren TGA'ya dönüşüm performansları yaşlandırma analizi ile takip edilebilmektedir. Buna göre, 2020 yılı salgın döneminde kullanılan ihtiyaç kredilerinin takip eden 5. çeyrekte itibaren TGA performansının diğer yıllardan olumsuz ayrıştığı izlenmektedir. Bu gelişme pandemi döneminde sağlanan kredi sınıflama esnekliklerinin kaldırılması sonucunda görülen TGA artışı ile açıklanmaktadır. Diğer yıllarda kullanılan ihtiyaç kredilerinin takibe dönüşüm performansında belirgin bir ayrışma bulunmamaktadır. 2023 yılı genelinde kullanılan ihtiyaç kredilerinin mevcut durumda TGA'ya dönüşüm oranı ise yüzde 1 civarındadır. Bireysel kredi kartlarında ise 2021 yılı diğer yıllardan olumsuz ayrışırken 2023 yılı ilk dört çeyreği geçmiş dönem ortalamasından daha iyi performans göstermektedir (Grafik IV.1.36).

**Grafik IV.1.36: Bireysel Kredi Notu ve Yaşlandırma Analizi**

Kaynak: TCMB

Dipnot: Bireysel kredi notu ilgili dönemde kredi başvurusunda bulunanların ortalama kredi notu yer almaktadır. 3 aylık hareketli ortalama alınmıştır. Kesikli çizgiler 01.20-03.24 ortalamasını göstermektedir. Yaşlandırma analizi, ilgili yılda kullanılan kredinin çeyrekler itibarıyla kümülatif TGA oranı gelişimini göstermektedir. Yüzde üzerinden ifade edilmektedir.

## Kutu IV.1.1: Bireysel Kredi Kartı Limit ve Kullanım Eğilimleri

### Giriş

Kredi kartının kullanım kolaylıkları ve 2022 yılından 2023 yılının üçüncü çeyreğine kadar yüksek enflasyon ortamında kredi kartı faizlerinin görece düşük kalması, BKK bakiye büyümesinin tarihi yüksek seviyeye ulaşmasında etkili olmuştur. 2022 yılından sonra gözlenen diğer bir gelişme ise kredi kartı limitlerinde enflasyonun üzerinde gerçekleşen artışlardır. TÜFE'nin 2,6 katına çıktığı 2022 ocak - 2024 ocak döneminde BKK limitlerinin ortalama 7 kat ve bakiyelerinin de yaklaşık 5 kat artış kaydetmesi limit gruplarına göre yakın dönem gelişmelerinin analizini önemli kılmaktadır. Bu kutu çalışmasında, BKK gelişmeleri limit grupları ve limit artış kategorileri üzerinden incelenmekte, enflasyonist dönemdeki limit artışları ve kart kullanım tercihleri değerlendirilmektedir. Çalışma bulgularına göre, limit artışları en yüksek limit grubunda (500 bin TL üzeri) enflasyonun belirgin olarak üzerinde gerçekleşirken alt limit segmentinde (100 bin TL altı) enflasyonla uyumlu limit artışları yaşandığı gözlenmektedir.

### Bireysel Kredi Kartı Limit Grupları ve Kart Kullanım Eğilimleri

2024 ocak ayı itibarıyla bireylere tanımlanan toplam kredi kartı limiti 4,2 trilyon TL'ye, toplam kart bakiyesi de 1,3 trilyon TL'ye ulaşmıştır (Tablo IV.1.1.1). Buna göre kartlardaki limitin kullanılan kısmını ifade eden limit kullanım oranı ortalama yüzde 30, kişi başı kart bakiyesi de yaklaşık 45,5 bin TL seviyesindedir. Bireylerin tüm bankalardaki toplam limit tutarına göre belirlenen limit gruplarındaki görünümüne bakıldığında, 200 bin TL ve üzeri limite sahip olan bireylerin toplam BKK borçlarının yarısından fazlasına sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca, 500 bin TL üzeri limit grubunda bulunan 1,4 milyon kişi (toplam kart sahibi birey sayısının yüzde 5'i), toplam kredi kartı bakiyesinin yüzde 25'ini oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle yüksek limitli kredi kartı sahiplerinin, genel kredi kartı borcunun önemli bir kısmına sahip olduğu görülmektedir. Kredi kartı limit toplamı 50 bin TL'ye kadar olan bireylerin limitlerinin yüzde 51,6'sı borç bakiyesine dönüşürken daha üst limit gruplarındaki bireylerin limit kullanımı görece düşük seviyededir. Tüm limit gruplarında taksitli harcama payının yüzde 30 seviyelerinde olması da kredi kartının taksitsiz harcamalar kanalından ağırlıklı olarak ödeme saikiyle kullanıldığına işaret etmektedir.

**Tablo IV.1.1.1: Limit Gruplarına göre Bireysel Kredi Kartı Göstergeleri**

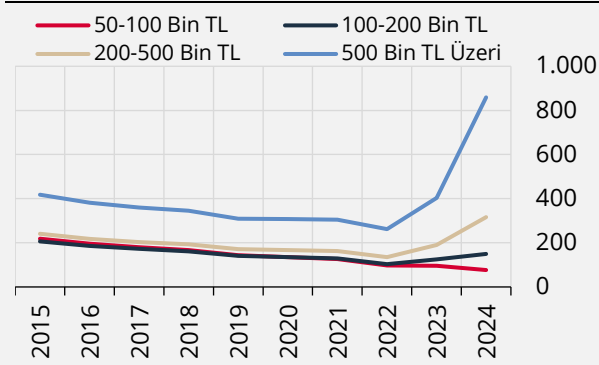
	Toplam Limit (Milyar TL)	Toplam Bakiye (Milyar TL)	Toplam Bakiyedeki Paylar (%)	Limit Kullanım Oranı (%)	Taksitli Payı (%)	Kişi Sayısı (Milyon Kişi)
0 - 50 Bin TL	171,3	88,3	7,0	51,6	23,4	8,7
50 Bin - 100 Bin TL	417,5	154,5	12,3	37,0	32,5	5,6
100 Bin - 200 Bin TL	965,2	289,0	22,9	29,9	34,1	6,7
200 Bin - 500 Bin TL	1.566,3	407,2	32,3	26,0	31,9	5,3
500 Bin TL Üzeri	1.130,9	321,3	25,5	28,4	32,2	1,4
<b>Toplam</b>	<b>4.251,2</b>	<b>1.260,3</b>	<b>100,0</b>	<b>29,6</b>	<b>32,0</b>	<b>27,7</b>

Kaynak: TCMB, Risk Merkezi

Gözlem Tarihi: 01.24

Limit ve bakiye dağılımlarındaki bu görünümün yanında kredi kartı limitlerinin tarihsel gelişimi ve bu limitler dâhilinde ortaya çıkan borçlanma eğilimleri incelenmiştir. Bu gerekçeyle, toplam popülasyondaki dağılımları önemli ölçüde temsil eden rassal bir örneklem ile analizler yapılmıştır. 655.750 gözlemlili örneklemde, 2024 ocak itibarıyla limiti 50 bin TL ve üzeri olan kişiler yer almakta olup, analizlerde 2015-2024 yılları arası dönemin ocak ayı verileri kullanılmıştır (t=10, n=65.575). Her bir dönem için kart borcu olan kişiler dikkate alınırken, örneklemdeki kişilerin yıllar içinde sabit tutulmasıyla bireyler arası heterojenlikler kontrol edilmektedir.

Çalışmada ilk olarak 2024 ocak ayındaki limit tutarlarına göre belirlenmiş gruplarda yer alan bireylerin geçtiğimiz 10 yılda limit ve bakiye gelişimleri enflasyon etkisinden arındırılarak analiz edilmektedir. Bireylerin limitleri geçmişe yönelik enflasyon oranı kullanılarak reelleştirilmiş ve geçmiş yıllarda ilgili bireylerin reel olarak hangi limitlere sahip olduğu analiz edilmiştir. Grafik IV.1.1.1 ve Grafik IV.1.1.2'de güncel limit tutarlarına göre belirlenmiş grupların geçmişe yönelik olarak ortalama reel limit ve bakiye seviyeleri gösterilmektedir.

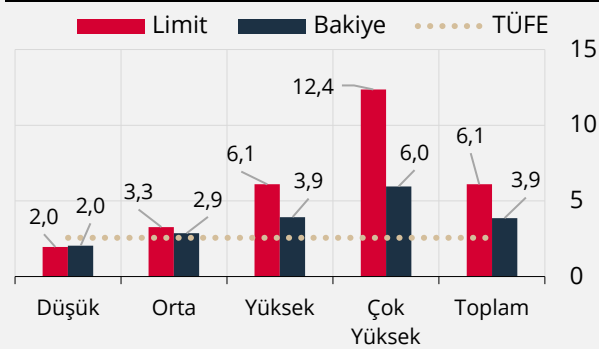
**Grafik IV.1.1.1: Bireysel Kredi Kartı Reel Limit Gelişimi (Bin TL)**

Kaynak: Risk Merkezi, Yazar Hesaplamaları

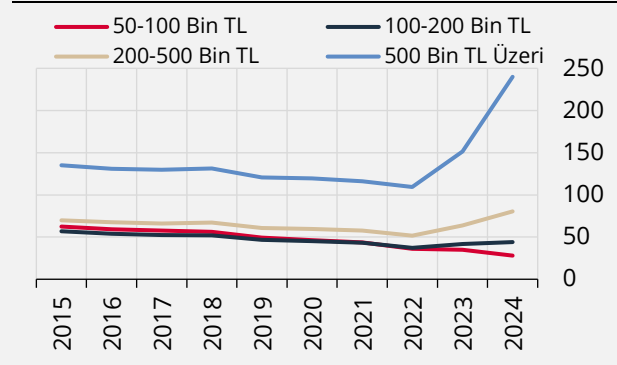
Son Gözlem: 2024

Dipnot: Reel bakiye ve limit hesaplamasında geçmiş yıl nominal bakiye ve limit değerleri TÜFE ile büyütülmüştür. Bireylerin 2015-2024 yıllarında ait oldukları limit grupları 2024 yılı Ocak ayındaki limit büyüklüklerine göre (50-100 bin TL, 100-200 bin TL, 200-500 bin TL ve 500 bin TL üzeri) belirlenmiştir.

BKK reel limit ve bakiye gelişimi limit gruplarına göre zaman içinde farklılaşmaktadır. 2022 yılına kadar olan dönemde örneklerdeki bireylerin reel olarak limitlerinde sınırlı bir daralma olduğu gözlenmektedir. Buna karşılık, reel limitler 2022 yılı sonrasında özellikle 200 bin TL ve üzeri limit gruplarında çok hızlı bir şekilde artmıştır. 500 bin TL üzeri limit grubu diğer limit gruplarından büyük ölçüde ayrılmış, limitler 2022 yılına göre 4, 2023 yılına göre 2 katına çıkmıştır. Reel bakiye ise 200 bin TL ve altı limit gruplarında görece daha istikrarlı seyrederken daha yüksek limit gruplarında 2022 yılından itibaren hızlı artış göstermiştir (Grafik IV.1.1.1 ve Grafik IV.1.1.2). Ayrıca, tüm limit gruplarında 2022 yılı öncesinde benzer bir eğilim olduğu, 2022 yılı sonrasında ise yüksek limitli bireylerin kart limitleri ve bakiyelerindeki değişimde düşük limit gruplarından önemli ölçüde ayrıştığı gözlenmektedir.

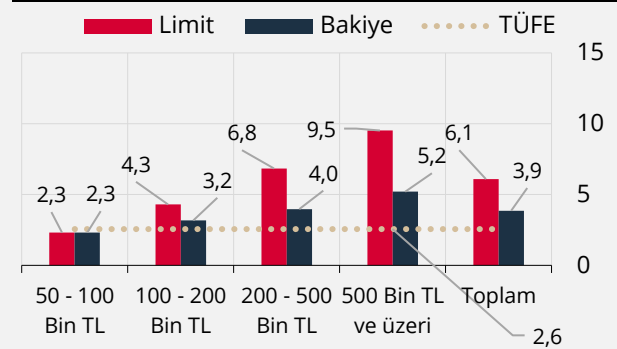
**Grafik IV.1.1.3: Limit Artış Kategorilerine göre Limit ve Bakiye Değişimi (2022 Yılı Ocak Ayı Limit ve Bakiyesinin Katı)**

Kaynak: Risk Merkezi, Yazar Hesaplamaları

**Grafik IV.1.1.2: Bireysel Kredi Kartı Reel Bakiye Gelişimi (Bin TL)**

Son Gözlem: 2024

Dipnot: Reel bakiye ve limit hesaplamasında geçmiş yıl nominal bakiye ve limit değerleri TÜFE ile büyütülmüştür. Bireylerin 2015-2024 yıllarında ait oldukları limit grupları 2024 yılı Ocak ayındaki limit büyüklüklerine göre (50-100 bin TL, 100-200 bin TL, 200-500 bin TL ve 500 bin TL üzeri) belirlenmiştir.

**Grafik IV.1.1.4: Limit Gruplarına göre Limit ve Bakiye Değişimi (2022 Yılı Ocak Ayı Limit ve Bakiyesinin Katı)**

Son Gözlem: 2024

### Yüksek Enflasyon Döneminde Limit ve Bakiye Gelişmeleri

Çalışmanın bu bölümünde, 2022 Ocak - 2024 Ocak döneminde kredi kartı limitleri ve bakiyelerindeki artış oranı limit grupları ve limit artış kategorilerine göre medyan gözlemler üzerinden incelenmektedir. Limit artış kategorileri "düşük" (limit artışı enflasyonun altında olan bireyler), "orta" (limit artışı enflasyonun üzerinde ve örneklemin ilk yüzde 25'lik diliminde olan bireyler), "yüksek" (limit artışı örneklemin yüzde 25 ve yüzde 75'lik dilimleri arasında olan bireyler) ve "çok yüksek" (limit artışı örneklemin yüzde 75'lik diliminin üzerinde olan bireyler) olarak belirlenmiştir.

TÜFE'nin 2,6 katına çıktığı bahse konu dönemde kredi kartı limitinin yaklaşık 6,1 katına, kredi kartı bakiyesinin ise 3,9 katına ulaşması enflasyonun yüksek seyrettiği son dönemde belli limit grup ve kategorilerinde ihtiyaç saikinin ötesinde limit artırımlarının temin edildiğini ima etmektedir (Grafik IV.1.1.3 ve Grafik IV.1.1.4). 50 bin TL ile 100 bin TL arası grupta yer alan bireylerin limitleri 2,3 katına çıkarken bu değer üst limit gruplarında artarak 500 bin TL

ve üzeri limitli bireylerde 9,5 değerine ulaşmıştır. Alt limit gruplarından üst limit gruplarına doğru gerçekleşen bu eğilimin bütün limit artış kategorilerinde geçerli olduğu görülmektedir (Tablo IV.1.1.2). Bu durum, ihtiyaç saikinin ötesinde limit artırımı eğiliminin üst limit gruplarında daha güçlü olduğunu işaret etmektedir.

**Tablo IV.1.1.2: Limit Değişimi (2022 Yılı Ocak Ayı Limitinin Katı)**

		2024 Yılı Ocak Ayı İtibarıyla Limit Grubu					Toplam
		50 Bin TL - 100 Bin TL	100 Bin TL - 200 Bin TL	200 Bin TL - 500 Bin TL	500 Bin TL ve üzeri		
Limit Artış Kategorileri	Düşük	1,8	2,0	2,2	2,2	<b>2,0</b>	
	Orta	3,1	3,3	3,3	3,5	<b>3,2</b>	
	Yüksek	4,3	5,4	6,3	6,8	<b>6,1</b>	
	Çok Yüksek	-	9,5	11,5	13,8	<b>12,4</b>	
	<b>Toplam</b>	<b>2,3</b>	<b>4,3</b>	<b>6,8</b>	<b>9,5</b>	<b>6,1</b>	

Kaynak: Risk Merkezi, Yazar Hesaplamaları

Dipnot: Tablodaki değerler ilgili grup ve kategori altındaki bireylerin medyan " $Limit_{01.2024} / Limit_{01.2022}$ " değerleridir.

2022-2024 dönemi bakiye artışlarının farklı limit grup ve kategorilerinde, limitlere kıyasla birbirine daha yakın değerler aldığı görülmektedir (Tablo IV.1.1.3). Medyan kredi kartı limitinin 6,1 katına çıktığı söz konusu dönemde kredi kartı bakiyesinin 3,9 katına ulaşması özellikle belli limit grup ve kategorilerinde ihtiyaç saikinin ötesinde limit artırımlarının temin edildiği görüşünü desteklemektedir. Diğer yandan, iki yönlü etkileşim göz önünde bulundurulduğunda, yüksek limit artışlarının beraberinde yüksek harcama ve BKK bakiye artışı getirmiş olabileceği değerlendirilmektedir. 50 bin TL ile 100 bin TL arası limit grubunda bakiye artışının limit artışı düzeyinde gerçekleşmesi bu grubun kart kullanım imkân ve alışkanlıklarında kayda değer bir değişim yaşanmadığını ima etmektedir. Nitekim bu gruptaki bakiye artışı TÜFE artışı ile de oldukça yakın bir seviyede yer almaktadır. Öte yandan, daha yüksek montan gruplarında limit artışları ile bakiye artışları arasındaki farkın artması ilave hazır limit imkânı elde edildiğini göstermektedir.

**Tablo IV.1.1.3: Bakiye Değişimi (2022 Yılı Ocak Ayı Bakiyesinin Katı)**

		2024 Yılı Ocak Ayı İtibarıyla Limit Grubu					Toplam
		50 Bin TL - 100 Bin TL	100 Bin TL - 200 Bin TL	200 Bin TL - 500 Bin TL	500 Bin TL ve üzeri		
Limit Artış Kategorileri	Düşük	1,9	2,1	2,2	2,0	<b>2,0</b>	
	Orta	2,9	2,8	2,9	3,2	<b>2,9</b>	
	Yüksek	3,5	3,9	3,7	4,3	<b>3,9</b>	
	Çok Yüksek	-	5,3	5,0	6,6	<b>6,0</b>	
	<b>Toplam</b>	<b>2,3</b>	<b>3,2</b>	<b>4,0</b>	<b>5,2</b>	<b>3,9</b>	

Kaynak: Risk Merkezi, Yazar Hesaplamaları

Dipnot: Tablodaki değerler ilgili grup ve kategori altındaki bireylerin medyan " $Bakiye_{01.2024} / Bakiye_{01.2022}$ " değerleridir.

## Sonuç ve Değerlendirme

Kredi kartı harcamalarının sonradan taksitlendirilmesi veya borcun tamamının ödenmeyerek faize bırakılması, özellikle borçlanma maliyetlerinin yükseldiği dönemlerde bireylerin temerrüt riskini artırabilmektedir. Son döneme bakıldığında, kredi kartı bakiyesinin hızlı büyümesinde yüksek limit sahibi grubun belirleyici olduğu gözlenmektedir. Bireylere tanımlanan yüksek limitlerin, bireylerde gelirleri ile uyumlu olmayan harcama davranışına ve tüketim talebine yol açması muhtemeldir. Bu noktada, yüksek limitli kartların zorunlu olmayan saiklerle kullanımının, hem tüketim ve ara malı ithalatı kanalından cari dengeyi hem de öne çekilen talepler kanalından enflasyonu olumsuz etkileyebileceği not edilmelidir. Yüksek limit grubunda daha kritik olmakla birlikte, kredi kartı limitlerinin ve ödeme koşullarının bireylerin gelirleriyle<sup>1</sup> ve enflasyon ile uyumlu bir şekilde belirlenmesi, finansal istikrara ek olarak cari denge ve fiyat istikrarı açısından da önem arz etmektedir.

<sup>1</sup> Yönetmelikle, bireylerin kredi kartları toplam limiti aylık net belgeli gelirin en fazla 4 katı olarak sınırlandırılmıştır.

## Kutu IV.1.II: Borçlanma Faizi Yapısına Göre Firmaların Kredi Davranışı

2022 yılı geneli ve 2023 yılı ilk yarısında finansman maliyetleri düşük seyretmiş, 2022 yılı ağustos ayında menkul kıymet tesisi kapsamında ticari kredi faizlerine getirilen üst limitler 2023 yılının haziran ayına kadar ticari kredi faizlerinin enflasyonun belirgin altında oluşmasına neden olmuştur. İlgili dönemde bankalar faiz riskinin yönetimi kapsamında kredi vadelerini kısaltmış ve değişken faizli kredilere ağırlık vermiştir. 2023 yılının ikinci yarısından itibaren ticari kredi faizlerindeki yükseliş önceki dönemde değişken faizli kredi kullanan firmaların maruz kaldıkları faiz riskinin artmasına neden olmuştur.

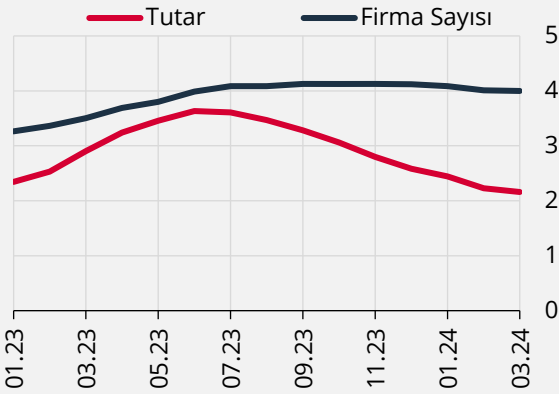
Bu kutuda sıkılaştırma dönemi öncesi yoğun şekilde değişken faizli kredi kullanmış firmaların sıkılaştırma ile birlikte kredi kompozisyonundaki değişim ve kredi riski görünümü analiz edilmektedir. Sıkı para politikasına geçildikten sonra, önceki dönemde değişken faizli borçlanmayı tercih eden firmaların süreç içinde kredi tercihlerinin değişimi ve faiz riskinin yönetimi kıyaslamalı olarak incelenmektedir. İnceleme sonucunda, artan finansman maliyetleri dolayısıyla değişken faizli kredi kullanımının sektör genelinde azaldığı görülmektedir. 2023 yılı ağustos ayı itibarıyla değişken faiz ağırlıklı borçlanan firmaların TL kredileri yatay seyretmiş, bu firmaların sabit faiz ağırlıklı borçlanan firmalara nazaran YP krediye yöneldiği bulgulanmıştır. Bu firmaların kredi riski göstergelerinde ise belirgin bir bozulma gözlenmemiştir.

Çalışmada firma ve kredi bazlı veriler kullanılarak değişken ve sabit faiz ağırlıklı kredi kullanan firma grupları tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında, kullanılan değişken faizli TL ticari kredilerin toplam TL ticari krediler içindeki payı en az yüzde 50 olan firmalar değişken faizli borçlanan firmalar olarak tanımlanmaktadır:

$$\text{Değişken Faiz Ağırlıklı Borçlanan Firma Kriteri} = \left( \frac{\text{Firmanın Değişken Faizli TL Ticari Kredileri}}{\text{Firmanın Toplam TL Ticari Kredileri}} > \%50 \right)$$

Değişken faizli TL ticari kredilerin toplam TL ticari krediler içindeki payı yüzde 50 ve altında olan firmalar sabit faizli borçlanan firma olarak sınıflandırılmıştır. Değişken faiz ağırlıklı borç yapısına sahip firmaların TL ticari kredi bakiyesinin toplam TL ticari kredilerdeki payı, 2023 yılı haziran ayında yüzde 36,3 seviyesine ulaştıktan sonra parasal sıkılaştırmanın ve artan finansman maliyetlerinin etkisi ile düşüş kaydetmiştir. Sıkılaştırılan finansal koşullarla birlikte değişken faiz ağırlıklı borçlanan firmaların payındaki artış seyri durmuş, bu firmaların toplam TL kredi payı mart ayı itibarıyla yüzde 22'ye gerilemiştir (Grafik IV.1.II.1). Firma sayısındaki yatay seyre rağmen kredi paylarının belirgin ölçüde gerilemesi, değişken faiz ağırlıklı firmaların yeni TL ticari kredi kullanımlarının sektörün belirgin altında olduğunu ima etmektedir.

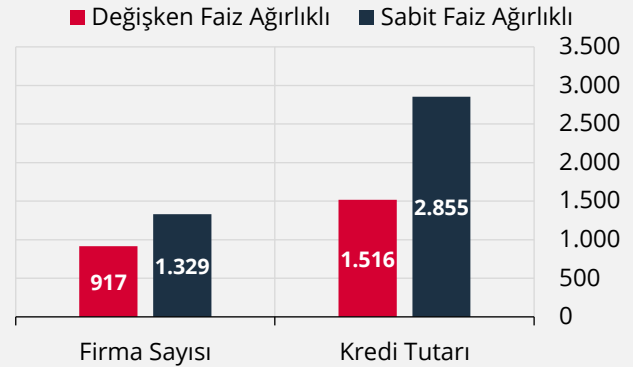
**Grafik IV.1.II.1: Değişken Faiz Ağırlıklı Borçlanan Firmaların TL Ticari Kredi Payı (%)**



Kaynak: TCMB, Yazar Hesaplamaları Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Değişken faiz ağırlıklı borçlanan firmaların ilgili aydaki toplam TL ticari kredi tutarının ve sayısının toplam içindeki payı gösterilmektedir. Firmalar kredi kompozisyonuna göre her ay değişiklik göstermektedir.

**Grafik IV.1.II.2: Örneklemdaki Firmaların TL Kredi Tutarı ve Sayısı (Milyar TL, Bin Firma)**



Kaynak: TCMB, Yazar Hesaplamaları

Son Gözlem: 08.23

Dipnot: 2023 yılı ağustos ayındaki değişken ve sabit faiz ağırlıklı firma sayısını ve bu grupların kullandığı değişken faizli TL ticari kredi tutarını göstermektedir.

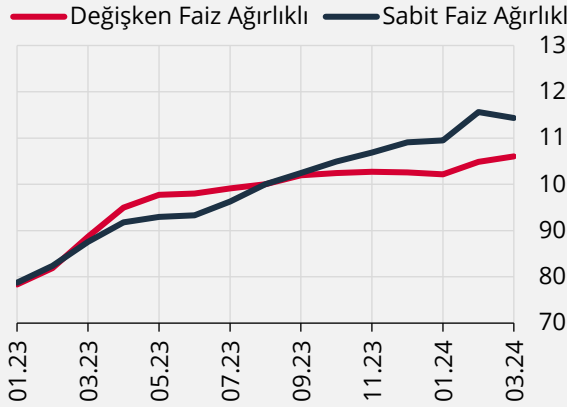
Devam eden bölümde, değişken faiz ağırlıklı firmaların kredi davranışındaki değişimleri ayırt etmek için firmalar arası farklılıklar göz önünde bulundurularak sabit bir firma örneklemini üzerinden analizler yapılmıştır. Firma örneklemini belirlenirken stok krediler içinde değişken faizli kredi payının yüksek seviyelere



ulaştığı ve politika faizinde güçlü artış yapılan 2023 yılı ağustos ayı baz alınmış, bu dönemdeki firmalar faiz yapısına göre iki gruba ayrılmıştır. Bu bilgiler kullanılarak, bu iki grubun 2023 yılı ağustos ayından 2024 yılı mart ayına kadar borçlanma davranışındaki değişiklikler ve kredi riski görünümüne ilişkin sonuçlar kıyaslamalı olarak sunulmaktadır. Örnekleme 2023 yılı ağustos ayı itibarıyla değişken faiz ağırlıklı borçlanan firmaların sayısı yaklaşık 917 bin, sabit faiz ağırlıklı borçlanan firmaların sayısının ise 1,33 milyon olduğu görülmektedir. 2023 yılı ağustos ayı itibarıyla değişken faiz tercih eden firmaların kullandığı toplam TL ticari kredi tutarı 1,5 trilyon TL, diğer grubun ise 2,9 trilyon TL olarak gerçekleşmiştir (Grafik IV.1.II.2).

2023 yılı ağustos ayında TL ticari kredi tutarı 100 olarak baz alındığında, değişken faiz ağırlıklı firmaların takip eden dönemde TL ticari kredi bakiyesinin yatay kaldığı, fakat diğer grupta bakiyenin sıkılaşma sonrası dönemde de artış seyrinin devam ettiği görülmektedir (Grafik IV.1.II.3). Buna göre, değişken faizli borçlanan firmaların borç yönetimlerini etkin bir şekilde yürütmek için TL kredi taleplerini azalttığı değerlendirilebilir. Diğer yandan, bankaların değişken faiz ağırlıklı borçlanan firmaların potansiyel faiz riskini dikkate alarak bu firmalara daha sınırlı ticari kredi arzı sağladığına yönelik çıkarım yapılabilir. Sıkılaşma sonrası dönemde, her iki gruptaki firmaların değişken faizli TL kredi bakiyelerini önemli ölçüde azalttıkları da dikkat çekmektedir (Grafik IV.1.II.4). Özellikle değişken faiz ağırlıklı firmalardaki ilgili kredi tutarı nominal olarak yaklaşık yüzde 25 gerileme kaydetmiştir. Bu durum firmaların faize duyarlı borçlarını etkin şekilde yönettiğini göstermektedir.

**Grafik IV.1.II.3: TL Ticari Kredi Gelişimi**  
(Endeks, 08.23=100)

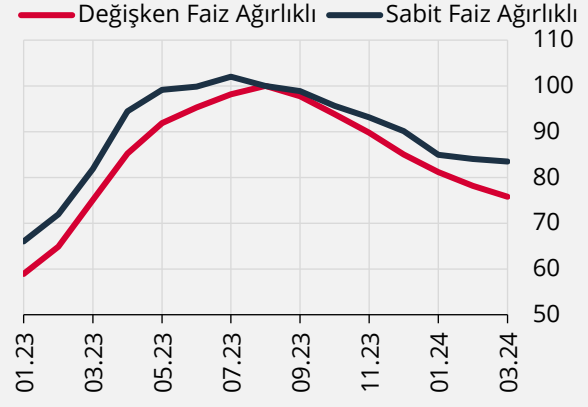


Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Değişken ve sabit faiz ağırlıklı borçlanan firmaların kullandığı toplam TL ticari kredi değişimi 2023 yılı ağustos ayı baz alınarak endekslenmiştir. Örnekleme 2023 yılı ağustos ayındaki firmaları içermektedir.

**Grafik IV.1.II.4: Değişken Faizli TL Kredi Gelişimi**  
(Endeks, 08.23=100)



Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

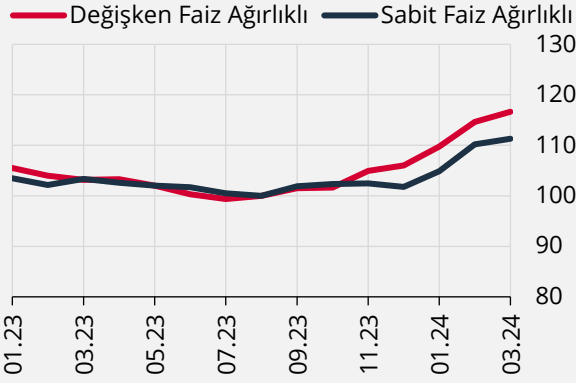
Dipnot: Değişken ve sabit faiz ağırlıklı borçlanan firmaların kullandığı değişken faizli TL ticari kredi değişimi 2023 yılı ağustos ayı baz alınarak endekslenmiştir. Örnekleme 2023 yılı ağustos ayındaki firmaları içermektedir.

Örnekleme firmalarının YP kredi gelişimine bakıldığında, sıkılaşma öncesi dönemde değişken faizli firmalarla diğer grubun benzer hareket ettiği görülmektedir. Parasal sıkılaşmadan sonra, değişken faiz ağırlıklı borçlanan grup sabit faiz ağırlıklı firmalardan daha yüksek YP kredi büyümesi sergilemiştir (Grafik IV.1.II.5). Değişken faiz ağırlıklı borçlanan firmaların kredi portföyünün yaklaşık yüzde 43'ü YP ticari kredilerden oluşurken, diğer grupta bu pay yüzde 30 ile sınırlı kalmıştır (Grafik IV.1.II.6). Bu veriler ışığında, değişken faiz tercih eden firmaların kredi tercihlerinde YP krediye yönelim görülürken, diğer grupta YP yönelimi sınırlı seyretmiştir. Değişken faiz ağırlıklı firmaların azalan değişken faizli TL kredi bakiyelerini YP krediler ile ikâme ettiği değerlendirilmektedir.

Son olarak, iki firma grubunun kredi riski görünümünün zaman içindeki değişimi analiz edilmektedir. 2023 yılı ağustos öncesi dönemde iki grupta yer alan firmaların kredi kalitesinde risk unsuru olan tahsili gecikmiş alacakların (TGA) ve yakın izlemeye düşen kredilerin büyümesi birbirine benzer seyrederken, parasal sıkılaşmanın etkin olduğu dönemde değişken faiz ağırlıklı firmalar diğer gruptan bir miktar yukarı yönlü ayrılmıştır (Grafik IV.1.II.1.7).

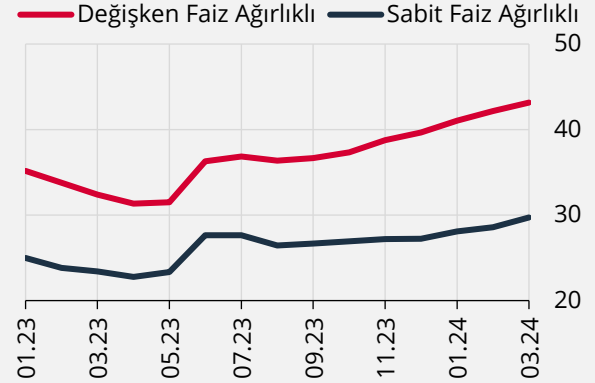
**Grafik IV.1.II.5: YP Ticari Kredi Gelişimi**

(Endeks, 08.23=100)



Kaynak: TCMB, Yazar Hesaplaması Son Gözlem: 03.24

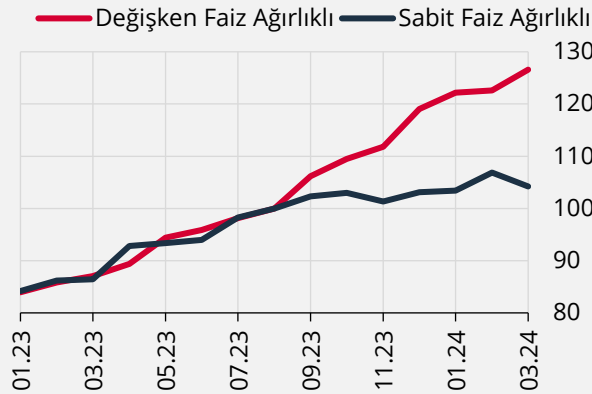
Dipnot: Değişken ve sabit faiz ağırlıklı borçlanan firmaların kullandığı YP ticari kredi gelişimi 2023 yılı ağustos ayı baz alınarak endekslenmiştir. Örneklem 2023 yılı ağustos ayındaki firmaları içermektedir.

**Grafik IV.1.II.6: YP Ticari Kredi Payı (%)**

Kaynak: TCMB, Yazar Hesaplaması Son Gözlem: 03.24

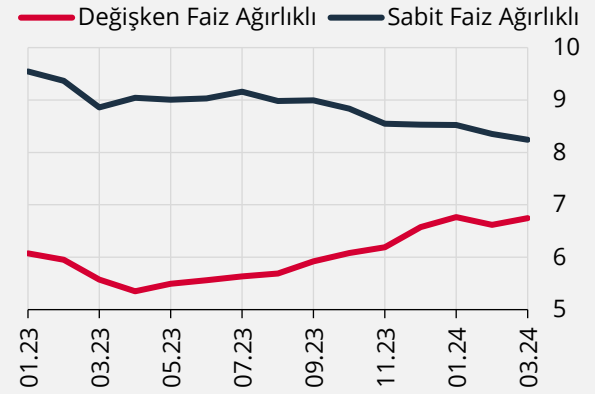
Dipnot: Değişken ve sabit faiz ağırlıklı borçlanan firmaların kullandığı YP ticari kredi bakiyesinin kullandıkları toplam ticari krediler içindeki payını göstermektedir. Örneklem 2023 yılı ağustos ayındaki firmaları içermektedir.

Sıkılaştırma döneminde, TGA ve yakın izlemeye düşen kredilerin payı değişken faiz ağırlıklı borçlanan firmalarda artarken, diğer grupta gerileme gözlenmiştir (Grafik IV.1.II.1.8). Bununla birlikte, değişken faizle borçlanan firmalar genel itibarıyla diğer gruptan daha düşük TGA ve yakın izleme oranına sahiptir ve kredi risklerindeki artışa rağmen halen sektör ortalamasının altında riskli kredileri bulunmaktadır. Ayrıca, mevcut dönemde değişken faiz ağırlıklı firmaların TGA ve yakın izleme kredi bakiyesi sektörde yalnızca yüzde 20 paya sahip olup, bu firmaların kredi kalitesinde bir miktar bozulma olsa da bu miktarın toplam krediler içindeki payı oldukça düşük seyretmektedir.

**Grafik IV.1.II.7: Tahsili Gecikmiş Alacak ve Yakın İzlemedeki Kredi Gelişimi** (Endeks, 08.23=100)

Kaynak: TCMB, Yazar Hesaplaması Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Değişken ve sabit faiz ağırlıklı borçlanan firmaların ödemesi gecikmiş ve yakın izlemeye düşmüş kredilerinin gelişimi 2023 yılı ağustos ayı baz alınarak endekslenmiştir. Örneklem 2023 yılı ağustos ayındaki firmaları içermektedir.

**Grafik IV.1.II.8: Tahsili Gecikmiş Alacak ve Yakın İzlemedeki Kredi Payı (%)**

Kaynak: TCMB, Yazar Hesaplaması Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Değişken ve sabit faiz ağırlıklı borçlanan firmaların ödemesi gecikmiş ve yakın izlemeye düşmüş kredilerinin kullandıkları toplam krediler içindeki payını göstermektedir. Örneklem 2023 yılı ağustos ayındaki firmaları içermektedir.

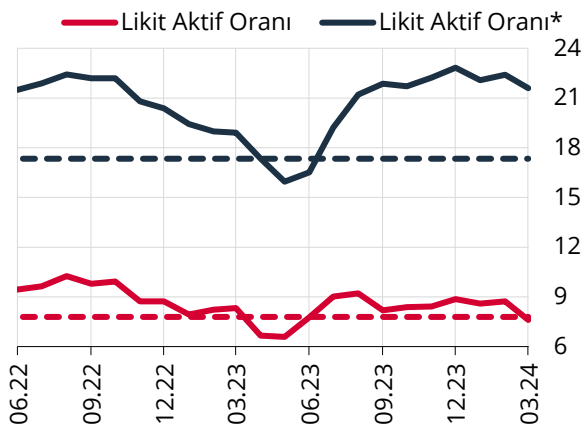
Sonuç olarak, değişken faizle borçlanan firmaların TL ticari kredi bakiyeleri yatay seyretmiş, bu firmalar finansman türlerini çeşitlendirerek YP kredi paylarını artırmışlardır. Ayrıca, faiz oranı değişimlerine daha duyarlı olan firmaların, kredi faizlerinin artış eğiliminde olduğu süreçte kredi riskine ilişkin göstergelerindeki bozulma düşük seviyelerde kalmıştır. Bu nedenle, artan finansman maliyetlerinin reel sektörde neden olabileceği risklerin bankacılık sektörü aktif kalitesine yansımalarının sınırlı olabileceği değerlendirilmektedir.

## IV.2 Likidite Riski

### Bankaların likit aktifleri tarihsel ortalamalarına yakın seyretmektedir.

2023 yılının ikinci yarısında artış eğiliminde olan likit aktif oranı 2024 yılının ilk çeyreğinde bir miktar gerileyerek tarihsel ortalamasına yakınsamıştır. ZK'ların da dâhil edildiği likit aktif göstergesinde ise tarihsel ortalamasının oldukça üzerindeki seyir devam etmektedir (Grafik IV.2.1). Özellikle KKM kur farkı ödemeleri kaynaklı oluşan likiditenin sterilizasyonu amacıyla ZK oranlarının artırılması sonrasında söz konusu likidite oranı yüksek seviyeye ulaşmıştır. KKM bakiyesindeki gerileme ile birlikte tesis edilen ZK'ların da azalması, 2024 yılının ilk çeyreğinde ZK dâhil likit aktif oranının bir miktar gerilemesine neden olmuştur. ZK hariç likit aktif oranına yurt dışı muhabir bankalardaki serbest hesap bakiyesi yukarı yönlü etkide bulunurken 2024 yılı ilk çeyreğinde azalan serbest DBS portföyü aşağı yönlü etkide bulunmuştur (Grafik IV.2.2). Yılın ilk iki ayında sistemde dönemsel olarak yüksek seyreden likidite nedeniyle bankaların APİ işlemleri için teminat olarak kullandıkları bloke hesaplardan serbest hesaplara geçiş sonucu serbest DBS bakiyesi artmıştır. Mart ayında ise sistemin fonlama ihtiyacında yaşanan artış, bankaların APİ fonlamasında teminat olarak kullandıkları serbest DBS'lerin bloke hesaplara geçmesine neden olurken, serbest DBS oranı tarihsel ortalamasına yakınsamıştır. 9 Mayıs 2024 tarihinde menkul kıymet tesisi uygulamasının sonlandırılması ile birlikte söz konusu uygulama kapsamında bloke hesaplarda bulunan menkul kıymetler serbest hesaplara geçmiştir. Bu gelişme sonrasında bankaların serbest DBS oranının yaklaşık 2 yüzde puan artması beklenmektedir.

**Grafik IV.2.1: Likit Aktiflerin Payı (%)**

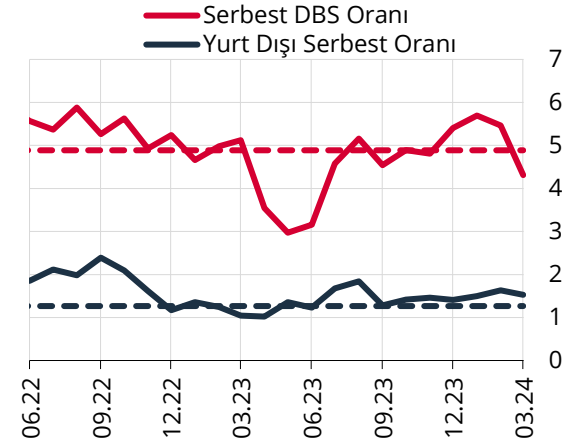


Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Likit Aktif Oranı = (Nakit + Y. Dışı Bankalar Serbest + Serbest DBS + T. Repo Alacakları + Takasbank ve BİST Interbank Piyasası) / Aktifler. Likit Aktif Oranı\* = (Nakit + Y. Dışı Bankalar Serbest + Serbest DBS + ZK) / Aktifler. Kesikli çizgiler her bir serinin 2014-2021 dönemi ortalamasıdır.

**Grafik IV.2.2: Seçilmiş Likit Kalemler (%)**



Kaynak: TCMB

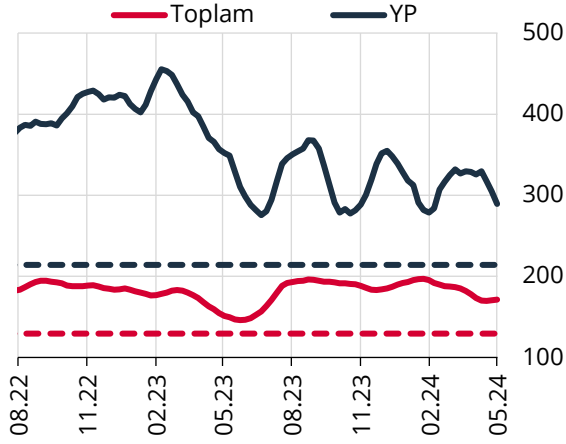
Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Serbest DBS Oranı, teminata konu olmayan kamu borçlanma senetleri toplamının aktiflere oranını ifade etmektedir. Yurt Dışı Serbest Oranı = Yurt dışı serbest hesaplar/Aktifler. Kesikli çizgiler her bir serinin 2014-2021 dönemi ortalamasıdır.

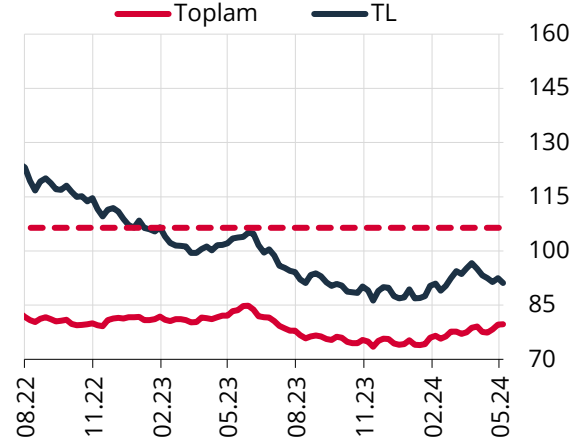
### Likidite karşılama oranı ve kredi/mevduat oranı gibi diğer likidite göstergelerinde olumlu görünüm korunmaktadır.

Bankaların 30 gün içinde gerçekleşecek net nakit çıkışlarını yüksek likit varlıklar ile karşılama kapasitesini gösteren likidite karşılama oranları (LKO), yasal sınırların ve tarihsel ortalamalarının üzerinde seyretmektedir (Grafik IV.2.3). Bankacılık sektörü likit varlıkları kısa vadede oluşabilecek olası nakit çıkışlarını hem TL hem de YP cinsi karşılayabilecek kapasitededir. 2023 yılının ikinci yarısından itibaren efektif giriş çıkışları, TCMB swap işlemleri, sermaye hareketleri ve YP mevduat tercihlerine ilişkin gelişmeler sonrası YP LKO oranında dalgalı bir seyir gözlenmiştir.

Kredi/mevduat (KM) oranı 2023 yılının ikinci yarısında tarihsel olarak en düşük seviyesini görmüştür. Bu dönemde KKM kur farkı ödemeleri nedeniyle mevduat büyümesi hızlanırken, yavaşlayan kredi büyümesi ile birlikte KM oranı yüzde 74'e gerilemiştir. 2024 yılının ilk çeyreğinde ise kredi büyümesinin bir miktar hızlanmasına karşın mevduattan alternatif yatırım araçlarına geçişlerin görülmesi ile KM oranı yüzde 80'e yakınsamıştır. Nisan ayından itibaren güçlü TL mevduat tercihi ve yavaşlayan TL kredi büyümesi nedeniyle TL cinsi KM oranında gerileme eğilimi gözlenmektedir (Grafik IV.2.4). Diğer yandan istikrarlı bir fonlama kaynağı olan mevduatın kredi bakiyesinin önemli ölçüde üzerinde olması sektörün likidite görünümüne olumlu katkı vermektedir.

**Grafik IV.2.3: Likidite Karşılama Oranları**  
(4 HHO, %)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 10.05.24  
Dipnot: KYB'ler hariçtir. Konsolide olmayan raporlamalar kullanılmıştır. Toplam ve YP LKO'lar için yasal alt limitler sırasıyla yüzde 100 ve 80 olarak uygulanmaktadır. Kesikli çizgiler her bir serinin 2014-2021 dönemi ortalamasıdır.

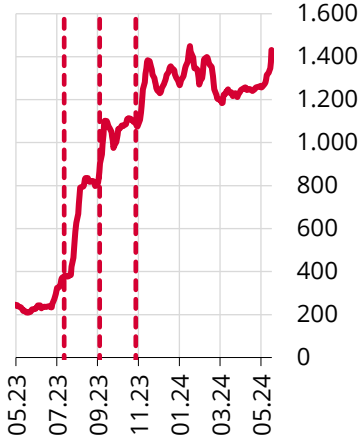
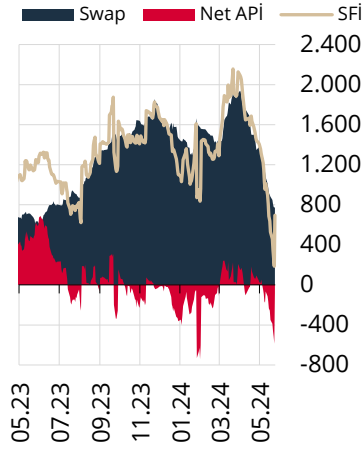
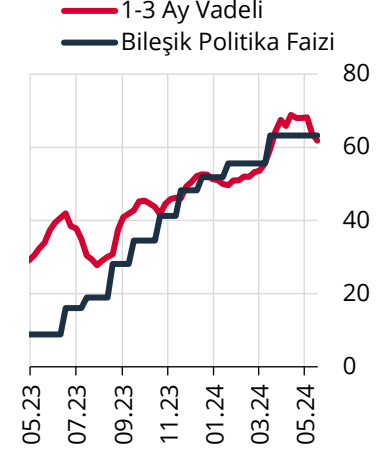
**Grafik IV.2.4: Kredi/Mevduat Oranı (%)**

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 10.05.24  
Dipnot: KYB'ler hariç hesaplanmıştır. Bankalara kullanılan krediler ile bankalar mevduatı hariçtir. Kesikli çizgi, ilgili oranların 2014-2021 ortalamasıdır.

**Sistemde oluşan fazla TL likidite, zorunlu karşılıklar ve depo işlemleri ile sterilize edilirken, nisan ayından itibaren yabancıların Türk varlıklarına artan ilgisi ve yurt içi yerleşiklerin artan TL mevduat tercihi sonrasında oluşan likidite APİ'de net fonlamanın negatife dönmesine neden olmuştur.**

2023 yılı üçüncü çeyreğinde KKM kur farkı ödemeleri ve yılın son çeyreğinde artan sermaye girişi, düşük kredi büyümesi ve kamu işlemleri kaynaklı sistemde fazla TL likidite oluşmuş ve ilgili dönemde devreye alınan depo ihaleleri ve TL cinsi ZK oranındaki artışlarla fazla likidite sterilize edilmiştir (Grafik IV.2.5). Bankaların yüksek likidite seviyesi özellikle 2024 yılının ocak ve şubat aylarında mevduat faizlerini aşağı yönlü baskılamış ve bu durum parasal aktarımı zayıflatarak politika faizi ile mevduat faizleri arasındaki farkın açılmasına sebep olmuştur. Şubat ayında YP yükümlülükler için TL cinsi ZK tesisi uygulaması, TL'ye geçiş hedeflerine ulaşan bankalar için ZK'lara faiz ödemesi uygulamasının devreye alınması ve mart ayında gerçekleşen politika faizi artırımının etkisiyle TL mevduat faizleri yükselişe geçmiş, politika faizi ile uyumlu hareket etmeye başlamış ve para politikası aktarım kanalı güçlenmiştir (Grafik IV.2.7).

Nisan ayından itibaren yabancıların Türk varlıklarına artan ilgisi ve yurt içi yerleşiklerin YP mevduattan TL mevduata geçişinin hızlanması sonrasında oluşan likidite fazlası APİ'de net fonlamanın negatife dönmesine neden olmuştur (Grafik IV.2.6). Mayıs ayında oluşan TL likidite fazlası sebebiyle mevduat faizlerinde bir miktar gerileme gözlenmiştir. 23 Mayıs tarihinde TCMB, sistemde oluşan TL likidite fazlasını sterilize etmek amacıyla ZK oranlarını artırmıştır. Alınan kararlar neticesinde sistemden yaklaşık 550 milyar TL likidite çekilmiştir.

**Grafik IV.2.5: TL ZK Bakiyesi**  
(14 HHO, Milyar TL)**Grafik IV.2.6: TCMB Fonlaması**  
(Milyar TL)**Grafik IV.2.7: TL Mevduat Faizleri (%)**

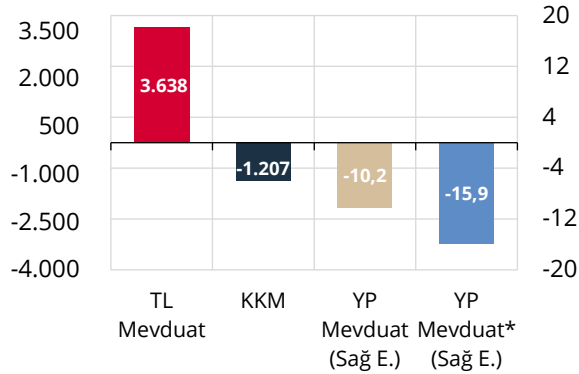
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 24.05.2024

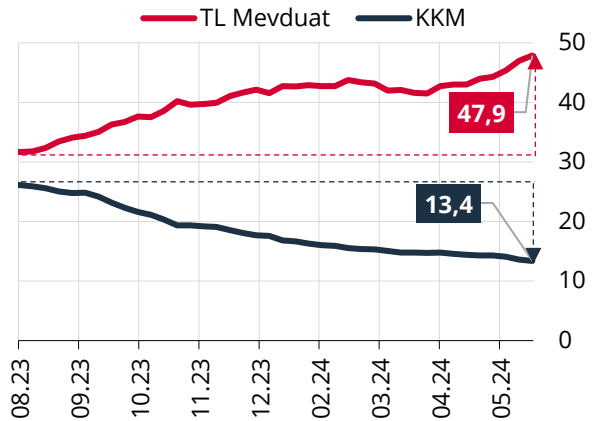
Dipnot: Kesikli çizgiler KKM hesaplarına ilişkin 21 Temmuz 2023, 14 Eylül 2023 ve 2 Kasım 2023 tarihlerinde alınan ZK kararlarını göstermektedir. Mevduat faizinin bileşik olarak raporlanması sebebiyle politika faizi de bileşik olarak gösterilmiştir.

### Mevduat kompozisyonunda TL mevduatın payı önemli ölçüde artarken, KKM payı azalmaktadır.

Parasal sıkılaştırma adımlarına ilave olarak 2023 yılının ağustos ayında KKM'den TL mevduata geçişi teşvik eden ve TL mevduat payının artmasına yönelik devreye alınan düzenlemeler sonrasında KKM bakiyesi 1,2 trilyon TL azalırken TL mevduat 3,6 trilyon TL artmıştır. Tüm bu gelişmeler sonrasında mevduat kompozisyonunda TL payı yüzde 48'e yükselirken KKM payı yüzde 13'e gerilemiştir. Ayrıca, aynı dönemde YP mevduat kur ve parite etkisinden arındırılmış olarak 15,9 milyar ABD doları gerilemiştir. TL mevduat faizlerinin gelmiş olduğu seviye ve beklentilerdeki iyileşmelerin etkisiyle TL mevduat payının önümüzdeki dönemde artmaya devam etmesi beklenmektedir (Grafik IV.2.8 ve IV.2.9). Ayrıca 23 Mayıs tarihinde yenileme dâhil toplam hedefin yüzde 75'e ve bu hedefin sağlanması halinde KKM için tesis edilen ZK'lara uygulanan faiz oranının politika faiz oranının yüzde 40'ına düşürülmesine karar verilmiştir. Atılan adımlar, KKM hesaplarının avantajını azaltarak KKM bakiyesindeki azalışın hızlanmasına katkı sunacaktır.

**Grafik IV.2.8: Mevduat Değişimi** (Milyar TL, Milyar ABD Doları)

Kaynak: TCMB

**Grafik IV.2.9: Mevduat Dağılımı** (Pay, %)

Son Gözlem: 24.05.24

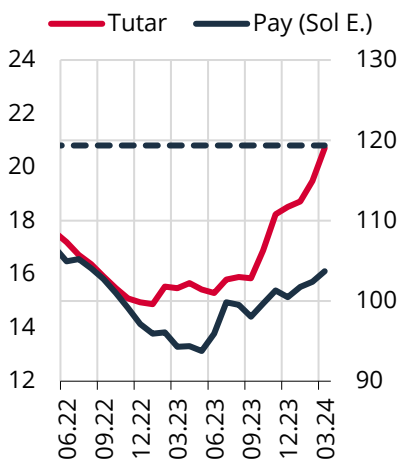
Dipnot: TL mevduat bakiyesi KKM bakiyesini içermemektedir. Mevduat değişimi grafiği 25 Ağustos 2023 ile 24 Mayıs 2024 tarihleri arasındaki değişimi ifade etmektedir. YP Mevduat\* bakiyesi kur ve parite etkilerinden arındırılmıştır.

## Ülke risk primindeki iyileşme sonrası yurt dışı finansman maliyetlerinde gözlenen düşüş ile bankaların dış borç yenileme oranları artmaktadır.

Yabancı yatırımcı ilgisinin yüksek olması ve ülke risk primindeki iyileşme ile bankacılık sektörü dış borç stoku yükselirken, fonlama kompozisyonunda dış borcun payı yüzde 16'ya kadar yükselmiştir (Grafik IV.2.10). CDS seviyesinde yaşanan gerilemeye bağlı azalan maliyetlerle uzun vadeli borçlanma imkânlarından faydalanan bankaların yurt dışı borç çevirme oranlarında yükseliş gözlenmektedir. Bankaların orta-uzun vadeli dış borçlarını yüzde 170'in üzerinde yenilemesi, dış borçların ortalama vadesini uzatmaktadır (Grafik IV.2.11). Uzun vadeli borçlanma işlemleri banka bilançolarında vade uyumsuzluğu kaynaklı riskleri de azaltıcı bir faktör olarak değerlendirilmektedir.

Yurt dışı borçlanma kaynaklarına erişimin artması bankalara dış borç kompozisyonunu çeşitlendirme imkânı sağlamıştır. Geçtiğimiz yıllarda gerileme eğiliminde olan eurobond ihraçları mevcut Rapor döneminde hızlanmış ve eurobond bakiyesi 20 milyar ABD Dolarını aşarak 2021 yılındaki seviyelere ulaşmıştır. Benzer şekilde bankalar sermaye benzeri borçlanmalarını (SBB) da artırarak sermayelerini güçlendirmektedir (Grafik IV.2.12).

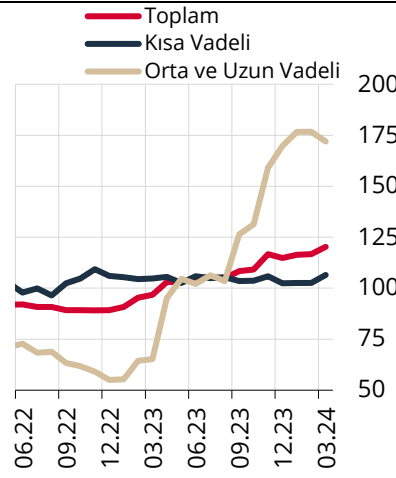
**Grafik IV.2.10: Dış Borç Bakiyesi ve Payı** (Milyar ABD Doları, %)



Kaynak: TCMB, MKK

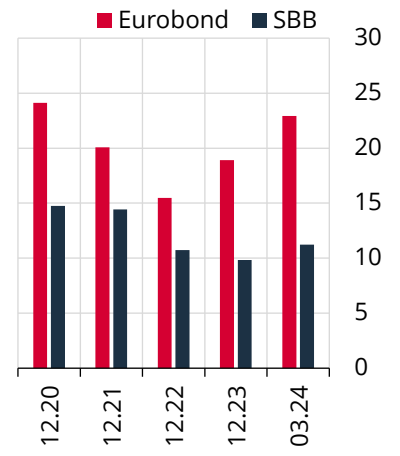
Dipnot: Tutar parite etkisinden arındırılmıştır. Euro cinsi dış borçların ABD doları karşılığı 2018 Haziran ayı parite değeriyle yeniden hesaplanmıştır. Kesikli çizgi, pay serisinin 2014-2021 ortalamasıdır.

**Grafik IV.2.11: Dış Borç Yenileme Oranı (%)**



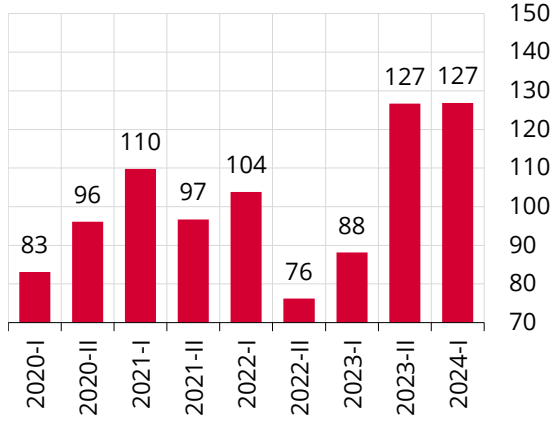
Dipnot: Dış borç yenileme oranı, menkul kıymet ihraçları dâhil toplam yurt dışı yükümlülük kullanım ve geri ödeme tutarlarının toplam için 6, kısa vade için 3, uzun vade için 12 aylık hareketli toplamaları üzerinden hesaplanmıştır.

**Grafik IV.2.12: Eurobond ve SBB Bakiyeleri** (Milyar ABD Doları)



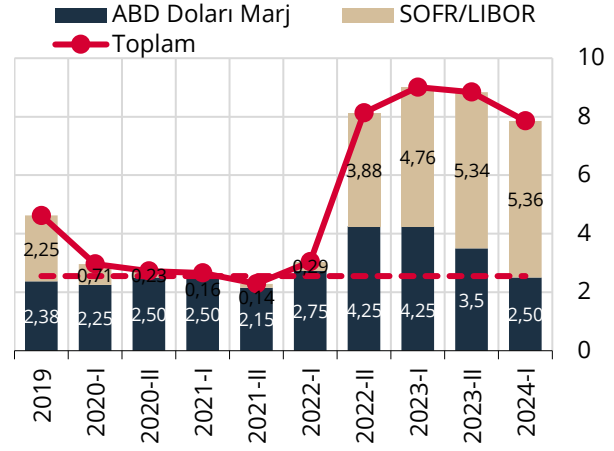
Son Gözlem: 03.24

Sendikasyon kredileri, finansman maliyetlerindeki gerileme ile birlikte yüksek oranlarda yenilenmektedir. 2024 yılının ilk sendikasyon kredisi döneminde beş banka kredilerini ortalamada yüzde 127 yenilemiştir (Grafik IV.2.13). Yılın ilk yarısında yenilenecek diğer sendikasyon işlemlerinde de bankalar yüzde 100 üzerinde yenileme yapmayı planlamaktadır. SOFR referans faiz oranının bir önceki dönemle benzer seyretmesine karşın marjlarda gözlenen azalış sendikasyon kredisi toplam maliyetlerinde düşürücü etki yapmıştır. Sendikasyon işlemlerinde risk primi geçen yılın aynı dönemine göre 175 bp, geçen yılın son çeyreğinde yapılan işlemlere göre ise 100 bp azalmıştır (Grafik IV.2.14). Önümüzdeki süreçte ise YP dış borçların plasman imkânları, YP kredi talebi ve TCMB swap imkânlarının seyri bankaların dış borçlanma talebi açısından belirleyici olacaktır.

**Grafik IV.2.13: Sendikasyon Kredilerinde Yenileme Oranı (%)**

Kaynak: TCMB, KAP

Son Gözlem: 05.24

**Grafik IV.2.14: Sendikasyon Kredilerinde Maliyetler (%)**

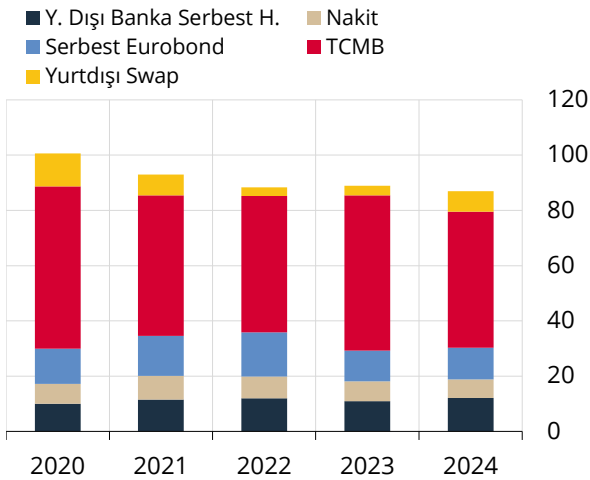
Kaynak: KAP, Bloomberg

Son Gözlem: 05.24

Dipnot: 2024-I döneminde 5 banka için hesaplanırken önceki dönemlerde KYB'ler hariç büyük ölçekli 10 banka için hesaplanmıştır. I ve II sırasıyla ilgili yılın nisan-haziran ile ekim-aralık sendikasyon dönemlerini temsil etmektedir. Dış borç yenileme oranı, belirtilen dönemlerdeki toplam kullanım ve geri ödeme tutarlarının oranı olarak hesaplanmıştır. ABD doları marj, SOFR/LIBOR oranına ek olarak uygulanan faiz oranını göstermektedir. Kesikli çizgi, toplam maliyetin 2014-2021 ortalamasıdır.

### Sektörün olası YP likidite şoklarına karşı sahip olduğu YP likidite tamponları güçlü seyrini korumaktadır.

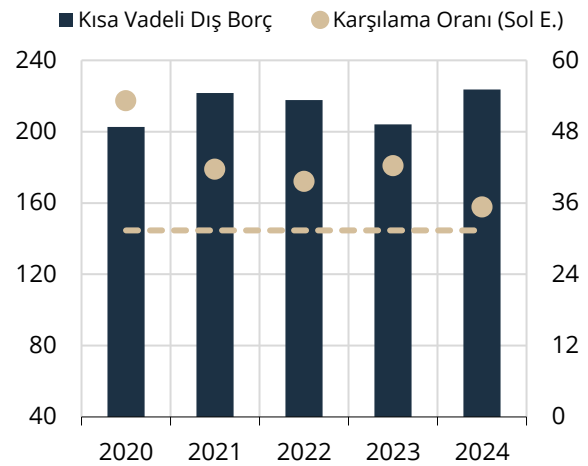
2024 Mart ayı itibarıyla bankaların 87 milyar ABD doları YP cinsi likit varlığı bulunmaktadır (Grafik IV.2.15). Sektörün 1 yıl içinde vadesi dolacak YP cinsi dış borç stoku 55,1 milyar ABD doları iken, YP cinsi likit varlıkları ile kısa vadeli yurt dışı borçlarını karşılama oranı yüzde 158 seviyesindedir (Grafik IV.2.16). Bankaların kısa vadeli YP dış borcunu karşılama oranının tarihsel seviyenin üstünde seyretmesi güçlü YP likidite tamponlarının bulunduğunu göstermektedir.

**Grafik IV.2.15: YP Likit Aktifler (Milyar ABD Doları)**

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: İlgili kalemler için yılın son 3 ayının ortalaması hesaplanmıştır. TCMB kalemi bankaların TCMB nezdinde bulundurduğu YP hesap bakiyesi toplamı olup swap ve serbest hesap bakiyelerini içermektedir.

**Grafik IV.2.16: Kısa Vadeli YP Dış Borç ve Karşılama Oranı (Milyar ABD Doları, %)**

Kaynak: KAP, Bloomberg

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Dış borç, 1 yıl içinde vadesi dolacak YP cinsi dış borçları içermekte olup yurt dışı yerleşiklerin YP mevduat hesapları hariç tutularak hesaplanmaktadır. Dış borca ilişkin son veri tarihi mart ayıdır. Kesikli çizgiler karşılama oranının 2014-2021 dönemi ortalamasını göstermektedir.

Bankaların kısa vadeli YP dış borç bakiyesinde yükselen yurt dışı borçlanmaya bağlı olarak bir miktar artış gözlenmektedir. Ancak YP likit aktiflerin kısa vadeli YP dış borcu karşılama kapasitesinin tarihsel ortalamasının üzerinde seyretmesi dış borç ödemelerinin bankalar için risk unsuru olmadığını ve sektörün küresel likidite gelişmelerine karşı dayanıklı yapısını ortaya koymaktadır. YP cinsi tesis edilen 78 milyar ABD doları tutarındaki ZK ise bankaların likit aktif portföylerini destekleyebilecek ilave bir imkân olarak bulunmaktadır.

**Tablo IV.2.1: Seçilmiş Likidite Göstergelerinin Gelişimi**

	2013 Mayıs	2018 Haziran	2023 Mayıs	2024 Mart
<b>YP Dış Borç</b> (Milyar ABD doları)	127	164	101	119
<b>Kısa Vadeli YP Dış Borç</b> (Milyar ABD doları)	69	73	49	55
<b>YP Likit Aktif</b> (Milyar ABD doları)	75	125	88	87
<b>Kısa Vadeli Borç Karşılama Oranı</b> (%)	108	170	177	158
<b>Dış Borç Ortalama Kalan Vade</b> (Ay)	32	37	36	33
<b>YP Zorunlu Karşılıklar</b> (Milyar ABD doları)	28	42	77	78

Kaynak: TCMB

Dipnot: YP likit aktifler, Grafik IV.2.15'te yer alan kalemlerin toplamıdır.

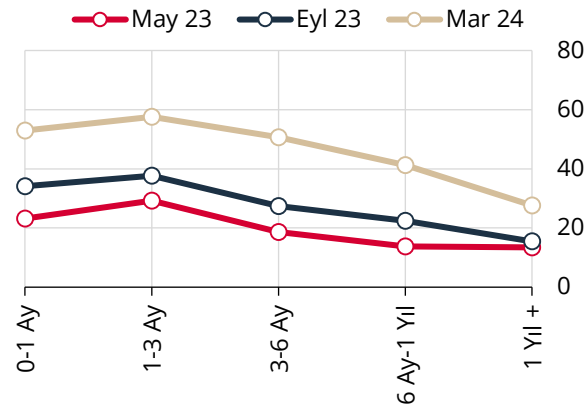


### IV.3 Faiz ve Kur Riski

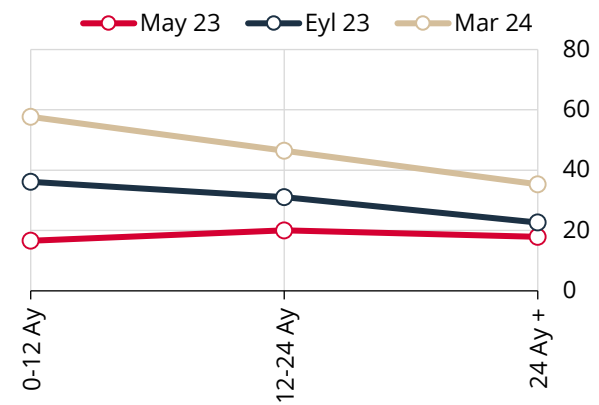
**Politika faizindeki kademeli artış sonrasında stok kredi mevduat faiz farkları tarihsel ortalamalarına yakınsamaktadır.**

2023 yılı haziran ayında başlayan faiz artırımlarıyla birlikte kredi ve mevduat faizleri de yukarı yönlü hareketlenmiştir. Faizlerdeki yükselişler sektörün vade uyumsuzluğu sebebiyle, kredi mevduat faiz marjı ve yeniden değerlendirme kanalı üzerinden banka bilançolarını etkileyebilmektedir. Faiz artış döngüsünün başından itibaren yeni açılan kredilerin faizi 48,4 yüzde puan ile önemli ölçüde artarken, stok kredilerin ağırlıklı ortalama faizi ise Mayıs 2023 – Mart 2024 döneminde 29,7 yüzde puan yukarı gelerek 47,3 seviyesinde gerçekleşmiştir. Diğer taraftan daha kısa vadeli olması nedeniyle kredilere kıyasla faizi daha hızlı yenilenen mevduat ürününde yeni açılan mevduat faizi aynı dönemde 31,4 yüzde puan, vadesiz mevduat hariç stok TL mevduat faizi ise akım faizlerdeki yükselişe yakın 26,7 yüzde puan artmıştır (Grafik IV.3.1 ve Grafik IV.3.2). Faiz artırım döngüsüne girerken gerilemekte olan stok faiz marjı bu gelişmeler ışığında iyileşmiş, çekirdek marj vadesiz mevduat ile düzeltilindiğinde temmuz ayından bu yana pozitif alana yükselmiştir. Ancak, stok kredi mevduat faiz farkları son dönemde tarihsel ortalamasına yakınsamaya başlamıştır (Grafik IV.3.3). Diğer taraftan TL DİBS faizlerinde farklı vadeler için 16 ile 35 yüzde puan arasında görülen yukarı yönlü hareket ile birlikte bankaların düzenlemeler kapsamında bilançolarında taşıdıkları uzun vadeli ve sabit getirili menkul kıymetlerin piyasa değerlerinde değer kayıpları gerçekleşmiştir (Grafik IV.3.4). Ancak, bankalar bu menkul kıymetleri ağırlıklı olarak itfa edilen maliyet yöntemiyle sınıflandırdıklarından söz konusu değer kayıplarının bilançolara etkisi sınırlı olmuştur.

**Grafik IV.3.1: TL Mevduat Faiz Eğrisi\***  
(Stok, Yüzde)



**Grafik IV.3.2: TL Kredi Getiri Eğrisi\***  
(Stok, Yüzde)

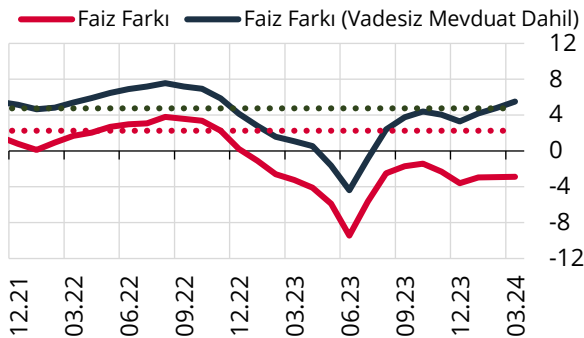


Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: \*Mevduat faizlerinde bankalar mevduatı ve vadesiz mevduat hariçtir. Katılım bankaları dâhil değildir.

**Grafik IV.3.3: TL Kredi\* Mevduat Faiz Farkı**  
(Stok, Yüzde)

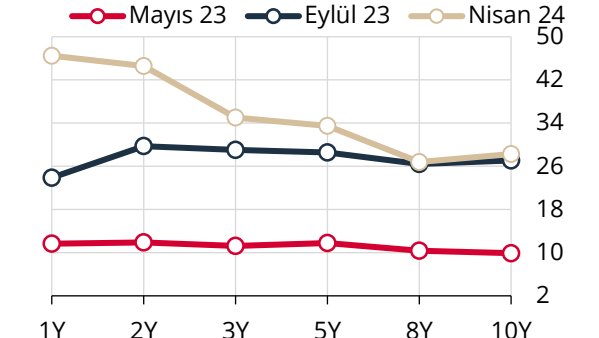


Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: \*Katılım bankaları hariçtir. Kredi faizleri KK ve KMH dâhildir. Kesikli çizgiler 2013–2021 ortalamasını ifade eder. \*\* İlgili ayın son gün verileridir.

**Grafik IV.3.4: Sabit getirili TL Devlet Tahvili Getiri Eğrisi\*\*** (Bileşik, Yüzde)



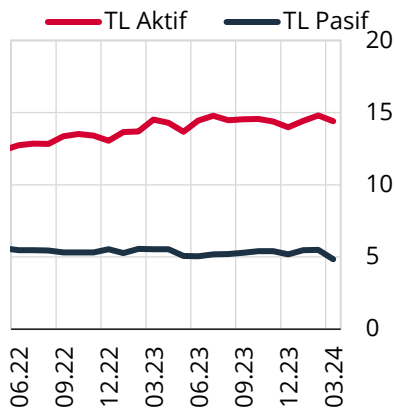
Kaynak: Bloomberg

Son Gözlem: 04.24

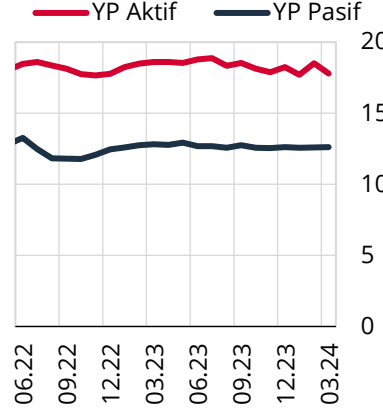
### Faize duyarlı aktif ve pasifler arasındaki vade uyumsuzluğu tarihsel ortalamalarına yakın seviyede devam etmektedir.

Bankaların faize duyarlı TL aktiflerinin ağırlıklı ortalama vadesi 14 ay seviyesinde yataya yakın bir seyir izlemektedir. Menkul kıymet tesisi uygulamalarının başlamasıyla artan uzun vadeli sabit getirili menkul kıymet payı, TL aktiflerin ortalama vadesini uzatırken, vadenin son dönemde daha yatay bir seyir izlediği gözlenmektedir. Faize duyarlı TL yükümlülüklerin ortalama vadesi ise mart ayı itibarıyla 4,8 ay seviyesinde gerçekleşmiştir (Grafik IV.3.5). YP aktif ve pasiflerin ağırlıklı ortalama vadelerinin farkı önceki rapor döneminden bu yana sınırlı ölçüde gerilemiştir. YP aktiflerin ortalama vadesi 17,8 ay olurken YP pasiflerin vadesi ise 12,6 ay olmuştur. (Grafik IV.3.6). Öte yandan, vade farkları TL aktif ve pasifler için 9,6 ay ile tarihsel ortalamasına yakın seyrederken, YP aktif ve pasifler için azalarak 5,2 ay seviyesinde gerçekleşmiştir (Grafik IV.3.7).

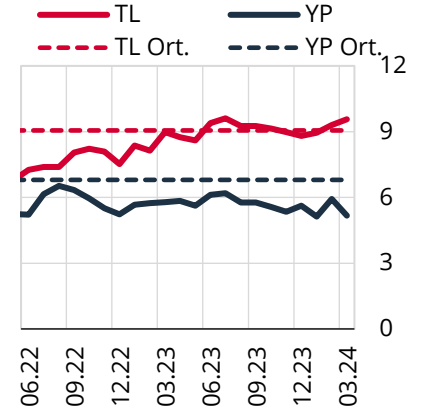
**Grafik IV.3.5: TL Aktif ve Pasiflerin Ağırlıklı Ortalama Vadesi (Ay)**



**Grafik IV.3.6: YP Aktif ve Pasiflerin Ağırlıklı Ortalama Vadesi (Ay)**



**Grafik IV.3.7: Aktif ve Pasiflerin Ağırlıklı Ortalama Vade Farkı (Ay)**



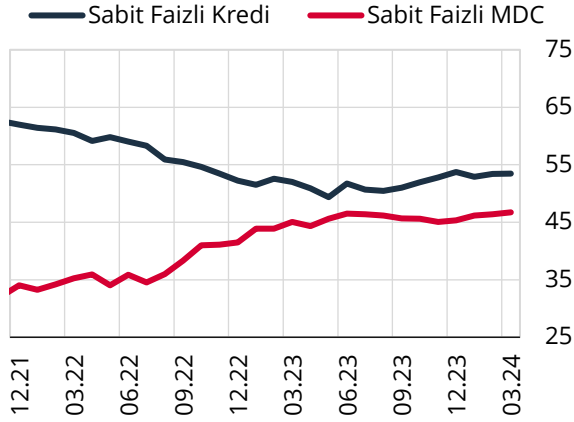
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Vadeler, yeniden fiyatlandırma dönemini göstermektedir. Ağırlıklı ortalama vadeler vade dilimlerinin orta noktaları ile ilgili finansal varlık ve yükümlülüklerin nakit akışları esas alınarak hesaplanmaktadır. Ortalamalar 2013-2020 ortalamalarını göstermektedir. Katılım bankaları dâhil değildir. Bankalar, vadesiz mevduat üzerinden hesapladıkları çekirdek mevduatı üç yıla kadar vadelere dağıtabilmektedirler.

### Bankaların kredi portföyünde sabit faizli kredilerin payı artmaktadır.

Bankaların portföylerindeki uzun vadeli sabit getirili menkul kıymetlerin payı 2022 yılının ikinci yarısından faiz artırım sürecinin başladığı tarihe kadar artmıştır. Bankalar bahsi geçen dönemde, maruz kaldıkları yeniden fiyatlandırma riskini yönetebilmek için sabit faizli kredilerin payını azaltırken, faiz artırım döngüsünün başlaması sonrasında sabit faizli kredilerinin payını artırmaktadır. Bu gelişmede, kredi faizlerindeki yükseliş sonrasında bankaların sabit faizli kredi iştahının artmasının belirleyici olduğu düşünülmektedir. Öte yandan, bankaların uzun vadeli sabit getirili menkul kıymet alımını teşvik eden düzenlemelerin kademeli olarak sadeleştirilmesi neticesinde, bilançolardaki sabit faizli menkul kıymet payı yataya yakın bir seyir izlemektedir (Grafik IV.3.8). Diğer taraftan TL menkul kıymetlerin ortalama vadesi önemli bir değişiklik gözlenmezken, sabit faizli TL kredi ortalama vadesinin azaldığı görülmektedir (Grafik IV.3.9).

**Grafik IV.3.8: TL Menkul Değerler ve TL Kredilerin Faiz Yapısı (%)**

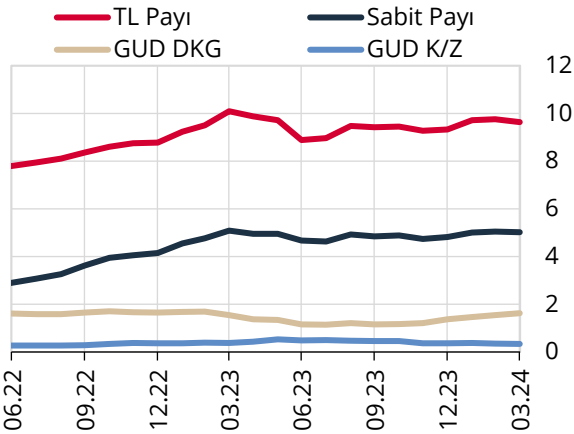
Kaynak: TCMB

Dipnot: Ağırlıklı ortalama vadeler gösterilmektedir. Ağırlıklı ortalama vadeler vade dilimlerinin orta noktaları ile sabit faizli TL kredilerin nakit akışları esas alınarak hesaplanmaktadır. TL menkul değerler için vade, bankaların elinde bulundurduğu sabit getirili toplam menkul kıymetler üzerinden hesaplanmıştır. Katılım bankaları hariçtir.

Son Gözlem: 03.24

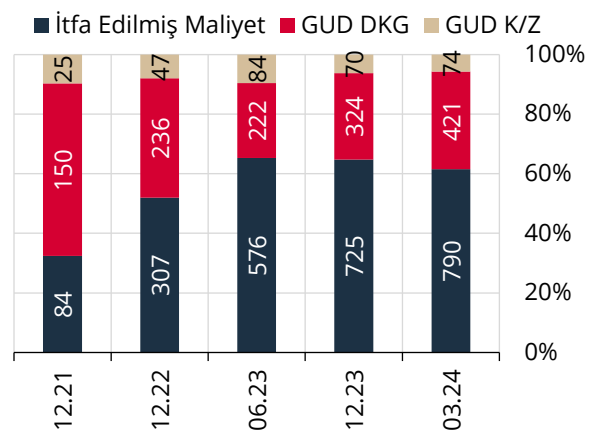
**Bankalar menkul kıymetlerin değer azalışı kaynaklı ortaya çıkabilecek olası kayıpları, bu kıymetleri ağırlıklı olarak itfa edilmiş değerleri ile bilançolarında sınıflandırarak dengelemişlerdir.**

Bankaların bilançolarında taşıdıkları TL menkul kıymetlerin aktif içindeki payı yüzde 9,6; sabit faizli TL menkul kıymetlerin payı ise yüzde 5 seviyesindedir (Grafik IV.3.10). Bankalar uzun vadeli ve sabit getirili TL menkul kıymetleri, değer azalışlarının kârlılık ve özkaynak üzerindeki olumsuz etkisini sınırlamaya yönelik olarak bilançolarında itfa edilmiş maliyet yöntemi ile muhasebeleştirmektedir. İtfa edilmiş maliyetle değerlendirilen sabit faizli TL menkul kıymetlerin payı yüzde 62 seviyesinde gerçekleşmiştir (Grafik IV.3.11).

**Grafik IV.3.10: TL Menkul Kıymetlerin Aktif Payı (%)**

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 29.03.24

**Grafik IV.3.11: Sabit Faizli TL Menkul Değerler (Milyar TL, % Pay)**

Kaynak: TCMB

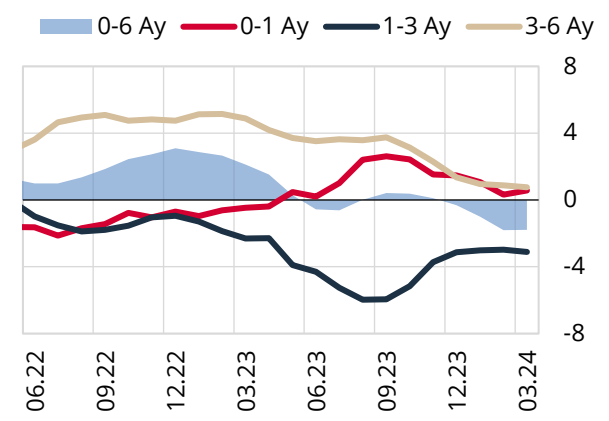
Son Gözlem: 29.03.24

Dipnot: Getirisi faize bağlı olmayan menkul kıymetler sabit faizli menkul kıymetlere dâhil edilmiştir. GUD K/Z "Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar Zarara Yansıtılan Menkul Değerler"; İtfa Edilmiş Maliyet "İtfa Edilmiş Maliyeti Üzerinden Değerlenen Menkul Değerler" ve GUD DKG "Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Menkul Değerler" için kullanılmıştır.

### Bankaların 6 aydan kısa vadede taşıdıkları TL varlık yükümlülük farkı negatif alana geçmiştir.

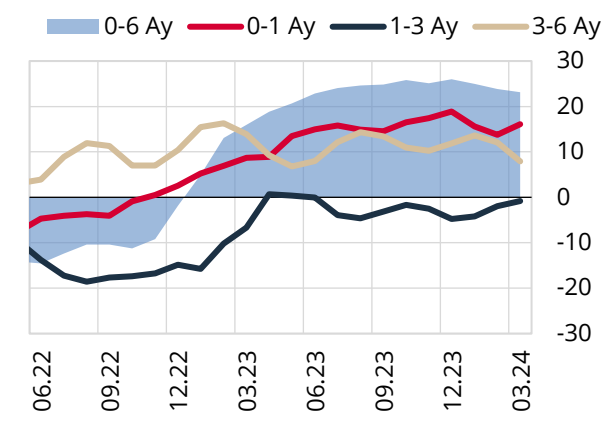
Sistemdeki fazla TL likiditeyi sterilize etmek için KKM hesaplarına zorunlu karşılık uygulanmasıyla birlikte bankaların 1 aya kadar vadeli TL pozisyonları 2023 yılının üçüncü çeyreğinde pozitif alana geçmiştir. Ayrıca bankalar, uygulanan zorunlu karşılık oranlarının vadeler arasında farklılaşmasının etkisiyle KKM hesaplarını 6 ay ve üzeri vadelere yönlendirerek 1-3 ay vadedeki negatif pozisyonlarını azaltmışlardır. 2023 yılı üçüncü çeyreğinden itibaren KKM'den TL mevduata geçişin hızlanması ile birlikte zorunlu karşılıklardaki azalış nedeniyle 1 aya kadar vadedeki pozisyonda sınırlı gerileme gerçekleşmiştir (Grafik IV.3.12). YP tarafta ise YP mevduatın ağırlıklı olarak vadesiz hesaplarda bulunması nedeniyle 6 aya kadar vade için oluşan pozitif alandaki pozisyon korunmaktadır (Grafik IV.3.13).

**Grafik IV.3.12: TL Varlık-Yükümlülük/Toplam Aktif Boşluk (Gap) Analizi (Yüzde, 3 Aylık HO)**



Kaynak: TCMB Son Gözlem: 03.24  
Dipnot: Katılım bankaları hariçtir. Vadesiz kalemler hariçtir.

**Grafik IV.3.13: YP Varlık-Yükümlülük Boşluk (Gap) Analizi (Milyar ABD Doları, 3 Aylık HO)**



Kaynak: TCMB Son Gözlem: 03.24

### Bankacılık hesaplarının TL ve YP faiz şoklarına duyarlılığı tarihsel ortalamalarının altında seyretmektedir.

Standart faiz riski ölçüm yaklaşımına göre, bankaların TL faiz oranlarında 500 baz puan, YP faiz oranlarında 200 baz puan yukarı yönlü bir şok karşısında bankacılık hesapları kaynaklı ortaya çıkabilecek olası kayıpları YP için oldukça sınırlı iken TL için ise yasal özkaynakların yüzde 4,9'u olup tarihsel ortalamasının oldukça altındadır (Grafik IV.3.14)<sup>1</sup>. Şok senaryosu altında yasal özkaynaklarının yüzde 15 ve üzerinde kayıp yaşayan banka bulunmazken sektörün aktif büyüklüğünün yüzde 10,2'sine sahip bankaların faiz şoku duyarlılığı yüzde 10-15 aralığındadır (Grafik IV.3.15). Bu çerçevede, faiz şoku uygulandığında sektörün düzenleme sınırlarıyla uyumlu bir risk görünümüne ve bilanço yapısına sahip olduğu değerlendirilmektedir.

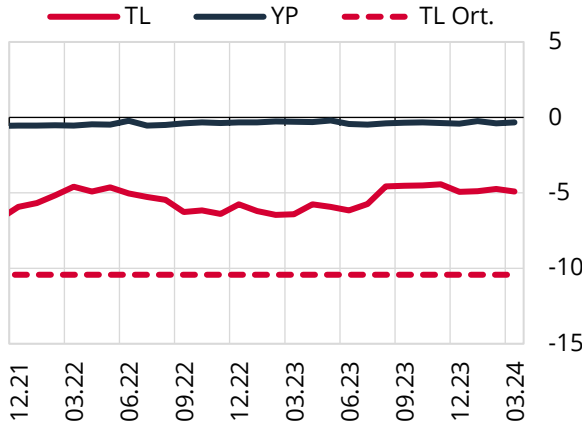
### Sektörün YP pozisyon fazlası bir miktar gerilemekle birlikte, YPNGP/özkaynak oranı yasal sınırlar içinde seyretmiştir.

Yabancı para net genel pozisyonu (YPNGP) 2023 yılı ekim ayı sonrasında azalarak 10 Mayıs 2024 tarihinde 2,5 milyar ABD doları seviyesine gerilemiş olmakla birlikte, YPNGP/özkaynak oranı yüzde 3 ile yasal sınırın<sup>2</sup> içindedir (Grafik IV.3.16). Yabancı para pozisyon fazlası taşıyan banka sayısı azalırken, YP pozisyonu pozitif bölgede yer alan bankaların aktif büyüklüğünün sektörün önemli kısmını oluşturduğu görülmektedir (Grafik IV.3.17). Diğer taraftan bilanço içi YP açık pozisyonu, 2023 yılı ekim ayı sonrasında dalgalı bir seyir izlemiş, 2024 yılı mayıs ayında 40 milyar ABD doları seviyesiyle ekim ayı seviyesinin bir miktar altında gerçekleşmiştir (Grafik IV.3.18).

<sup>1</sup>BDDK'nın Bankacılık Hesaplarından Kaynaklanan Faiz Oranı Riskinin Standart Şok Yöntemiyle Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmeliği kapsamında faiz riski kaynaklı kaybın yasal özkaynağa oranı yüzde 20'yi aşamaz.

<sup>2</sup>Daha önce yüzde 20 olan YPNGP/özkaynak oranı yasal sınırı, 9 Ocak'ta yürürlüğe giren değişiklik ile yüzde 5'e düşürülmüş, 9 Mart 2023 tarihinde ise yüzde 10'a çıkarılmıştır.

**Grafik IV.3.14: Pozitif Faiz Şoku Sonrası Kayıpların Özkaynaklara Oranı (Bankacılık Hesapları, %)**

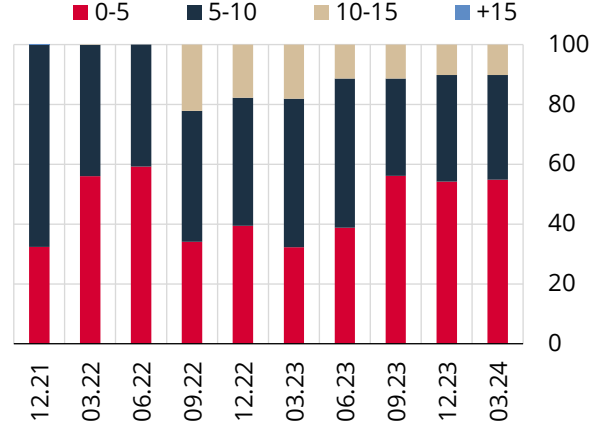


Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Ekonomik değer yaklaşımında faize duyarlı varlık ve yükümlülüklerin faiz oranındaki değişim karşısında bugünkü değerindeki değişim esas alınmaktadır. Verim eğrisinin TL faiz şokunda 500 bp ve YP faiz şokunda 200 bp yukarı yönlü paralel hareket ettiği varsayılmaktadır. Faiz şoku senaryosunda yaşanan kayıplar dilimlere ayrılmıştır. Her dilime düşen bankaların aktif toplamı sektörün aktif toplamına oranlanmıştır. Katılım bankaları hariçtir. Tarihsel ortalama 2013-2020 ortalamasıdır.

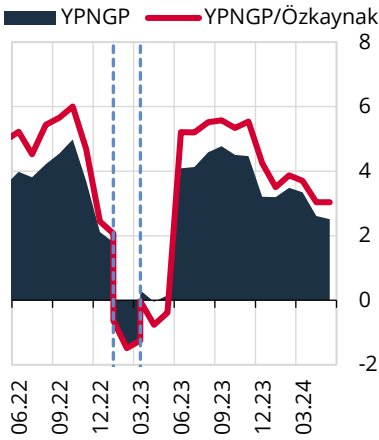
**Grafik IV.3.15: TL Faiz Şoku Sonrası Kayıp/Özkaynak Dilimlerine Göre Banka Aktiflerinin Payı (%)**



Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

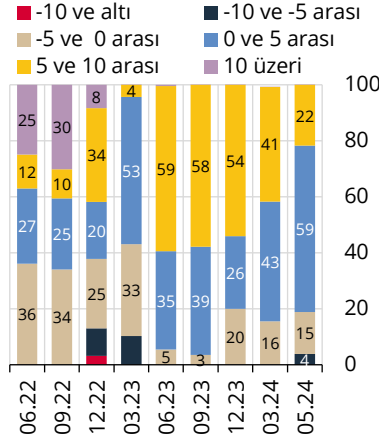
**Grafik IV.3.16: YPNGP/Özkaynak Oranı ve YPNGP Gelişimi (% Milyar ABD doları)**



Kaynak: TCMB

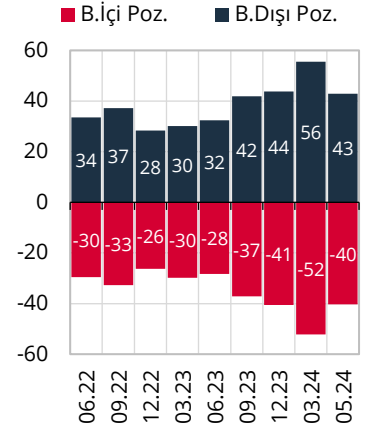
Dipnot: YPNGP/Özkaynak standart oranı değerlerinin haftalık basit aritmetik ortalaması alınmıştır. Kesikli çizgiler BDDK düzenleme değişikliği tarihlerini göstermektedir.

**Grafik IV.3.17: Bankaların YPNGP/Özkaynak Oranına Göre Aktif Büyüklüğü Payları (%)**



Dipnot: Nisan ve mayıs ayları aktif büyüklüğü hesaplamasında mart ayının aktif büyüklükleri kullanılmıştır.

**Grafik IV.3.18: Bankacılık Sektörü YP Pozisyon Gelişimi (Milyar ABD doları)**



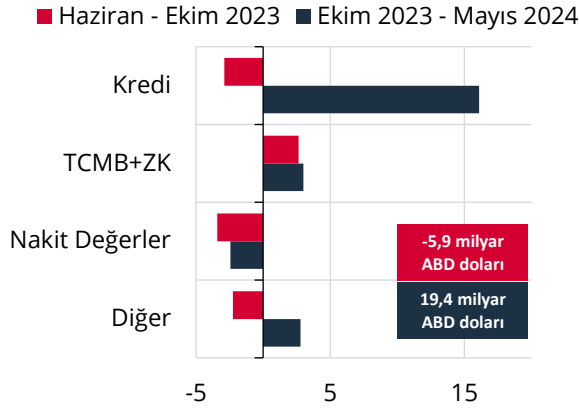
Son Gözlem: 10.05.2024

### Bilanço içi pozisyon açığının gerilemesinde, YP varlıkların YP yükümlülüklerden daha fazla artış göstermesi etkili olmuştur.

Bilanço içi YP varlıklar, 2023 ekim-2024 Mayıs döneminde 19,4 milyar ABD doları artış göstermiştir (Grafik IV.3.19). Son dönemde Türk lirası borçlanma maliyetindeki artışın ve döviz kuruna ilişkin beklentilerin YP kredi kullanımını cazip hale getirmesiyle, bankaların YP varlıkları döviz kredileri kanalından desteklenmiştir. Buna ek olarak, TCMB ve ZK kalemlerindeki yükseliş, döviz varlıklarının artışında diğer belirleyici olmuştur. Sıkı para politikası ile birlikte risk priminde düşüş ve yurt dışı borçlanma koşullarındaki iyileşme sonrasında bankaların yurt dışı eurobond ihraçları, sendikasyon kredisi yenilemeleri ve sermaye benzeri borçlanmaları artmaktadır. Bu çerçevede, bankaların bilanço içindeki YP yükümlülükleri 2023 ekim-2024 Mayıs döneminde 16,4 milyar ABD

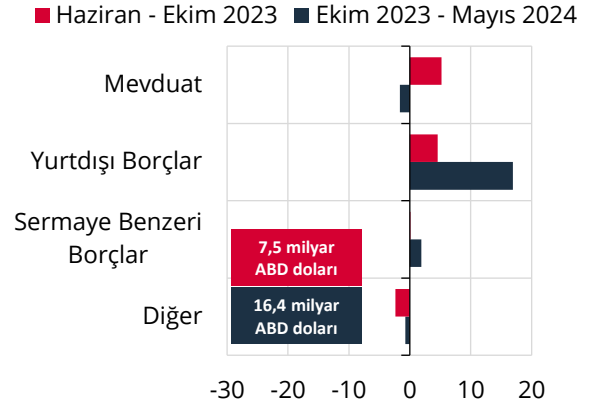
doları yükselmiştir. Yükümlülük artışında en önemli etken yurt dışı borçlar kalemindeki artış olmuştur (Grafik IV.3.20).

**Grafik IV.3.19: Bankaların Bilanço İçi Döviz Varlıklarındaki Değişim** (Milyar ABD doları)



Kaynak: TCMB Son Gözlem: 10.05.2024  
Dipnot: Nakit değerler, yurt dışı bankalar ve ters repo işlemlerinden alacakları da içermektedir.

**Grafik IV.3.20: Bankaların Bilanço İçi Döviz Yükümlülüklerindeki Değişim** (Milyar ABD doları)

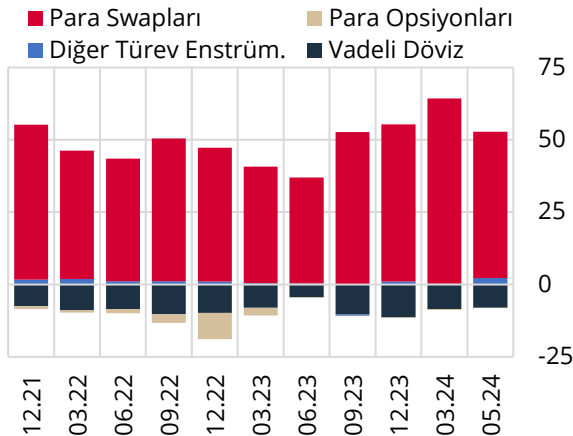


Kaynak: TCMB Son Gözlem: 10.05.2024  
Dipnot: YP mevduat, DTH ile kıymetli maden depo hesaplarının toplamıdır. Yurt dışı borçlar, yurt dışından kullanılan krediler, ihraç edilen menkul kıymetler ve repo işlemlerinden sağlanan fonların toplamıdır.

### Bilanço dışı işlemlerde para swaplarının ağırlığı öne çıkmaktadır.

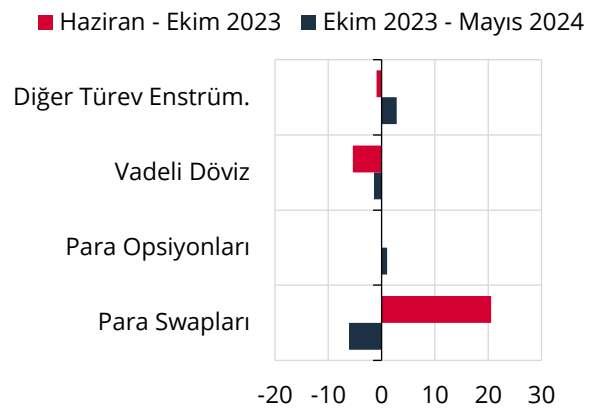
Bankalar bilanço içi pozisyon açığını kapatmada yaygın olarak para swaplarını kullanırken, diğer türev enstrümanlar arasında vadeli döviz işlemlerinin hacmi sınırlı da olsa yüksektir (Grafik IV.3.21). Bankaların, bilanço içi YP yükümlülüklerindeki artışın bir sonucu olarak artan döviz likiditelerini swap işlemleri aracılığı ile TL'ye dönerek bilanço yönetimlerini gerçekleştirdikleri görülmektedir. Ancak, 2023 yılı ekim ayı sonrasında swap alacaklarını azalttıkları dikkat çekmektedir. Vadeli döviz işlemlerinde ise nette alım yönünde aksiyon aldıkları izlenmektedir (Grafik IV.3.22).

**Grafik IV.3.21: Bankaların Net Bilanço Dışı Döviz Varlıklarının Gelişimi** (Milyar ABD doları)



Kaynak: TCMB Son Gözlem: 10.05.2024  
Dipnot: Para opsiyonları, para opsiyonlarının delta eşdeğerini ifade etmektedir. Vadeli döviz pozisyonu, iki güne kadar valörlü döviz pozisyonunu da içermektedir.

**Grafik IV.3.22: Bankaların Bilanço Dışı Net Döviz Pozisyonundaki Değişim** (Milyar ABD doları)



Kaynak: TCMB Son Gözlem: 10.05.2024  
Dipnot: Para opsiyonları, para opsiyonlarının delta eşdeğerini ifade etmektedir. Vadeli döviz pozisyonu, iki güne kadar valörlü döviz pozisyonunu da içermektedir.

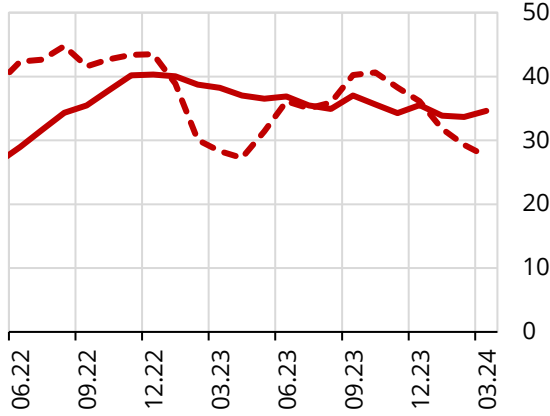
## IV.4 Kârlılık ve Sermaye Yeterliliği

**2023 yılının üçüncü çeyreğinde toparlanan bankacılık sektörü kârlılığı, son çeyrekte itibaren azalmakla birlikte içsel sermaye üretimini desteklemeye devam etmektedir.**

Sektörün özkaynak kârlılığı 2024 yılı mart ayı itibarıyla yüzde 34,6 olarak gerçekleşmiştir. Yakın dönem eğilimlerini gösteren yıllıklandırılmış son 3 aylık özkaynak kârlılığındaki düşüş eğilimi daha belirgindir (Grafik IV.4.1). Politika faiz artırımlarının kredi ve mevduat yeniden fiyatlamaları üzerindeki etkileri ile 2024 Şubat ayına kadar olan dönemde zorunlu karşılık maliyetleri kâr performansı üzerinde belirleyici olmuştur. İkinci çeyrekte itibaren faiz artırımlarının yeniden fiyatlamalar üzerindeki etkilerinin azalması ve hedefe bağlı olarak ZK'lara faiz ödemelerinin sektör kârlılığına olumlu etkide bulunacağı değerlendirilmektedir. 2023 yılının ikinci yarısından itibaren bankalar arasında kârlılık dağılımında önemli bir değişiklik olmamıştır. Aktif büyüklüklerine göre bankaların önemli bir kısmı yüzde 25-50 arası özkaynak kârlılığına sahiptir. (Grafik IV.4.2). Ayrıca, 2024 yılı mart ayı itibarıyla bankaların 66,4 milyar TL olan serbest karşılıkları dikkate alındığında sektörün özkaynak kârlılığı yüzde 38'e ulaşmaktadır.

**Grafik IV.4.1: Özkaynak Kârlılığı**

(3 Aylık, 12 Aylık, %)



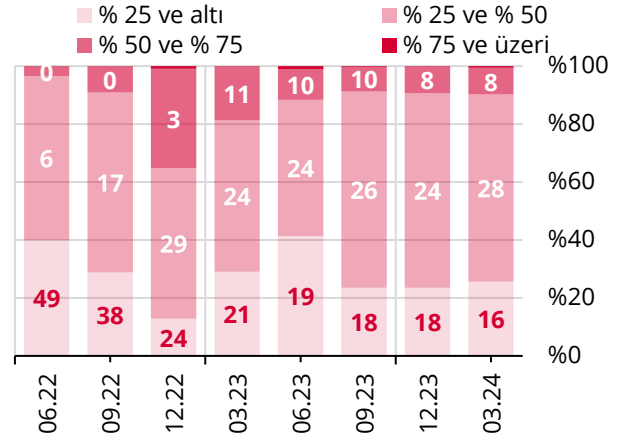
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Yıllıklandırılmış üç aylık özkaynak kârlılık oranı kesik çizgilerle gösterilmiştir.

**Grafik IV.4.2: Özkaynak Kârlılık Dağılımı**

(12 Aylık, % Aktif Payı)

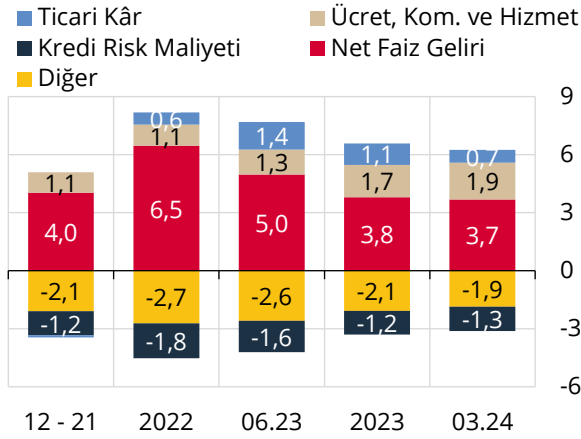


Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

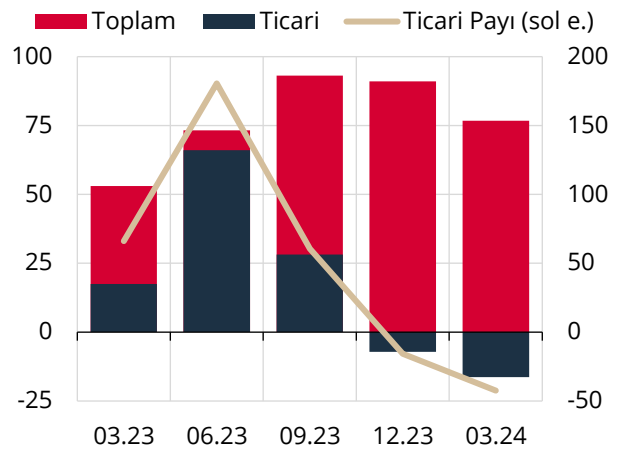
**Kârlılığın bileşenleri incelendiğinde net faiz gelirindeki azalışın yavaşlamaya başladığı, ücret ve komisyon gelirlerinin güçlendiği ve kredi risk maliyetinin tarihsel ortalamasına yakın hareket ettiği görülmektedir.**

2023 yılının ikinci yarısında sektörün net faiz geliri, politika faiz artırımlarının kredi ve mevduat fiyatlamaları üzerindeki etkisiyle önemli ölçüde gerilemişti. 2024 ilk çeyreği itibarıyla bu etkinin azalmaya başladığı görülmektedir. Öte yandan ücret, komisyon ve hizmet gelirlerinin kârlılığa katkısı artmaya devam ederken, sermaye piyasası ve kambiyo işlemlerinden elde edilen gelirlerin kâra katkısı azalmıştır (Grafik IV.4.3). 2023 yılının ilk yarısında kur gelişmeleri ve döviz kuru alım-satım marjlarının açılması sonucu artan sermaye piyasası ve kambiyo işlemlerinden elde edilen kârlarda 2023 yılının ikinci yarısından itibaren düşüş görülmektedir. Bu gelişmenin sonucu olarak 2023 yılının son çeyreğinde net dönem kârına ticari kârın katkısı negatife dönmüştür (Grafik IV.4.4).

**Grafik IV.4.3: Aktif Kârlılığının Bileşenleri**  
(12 Aylık, Yıllıklandırılmış, % Puan)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

**Grafik IV.4.4: Dönem Net Kârının Bileşenleri**  
(3 Aylık, Milyar TL, %)

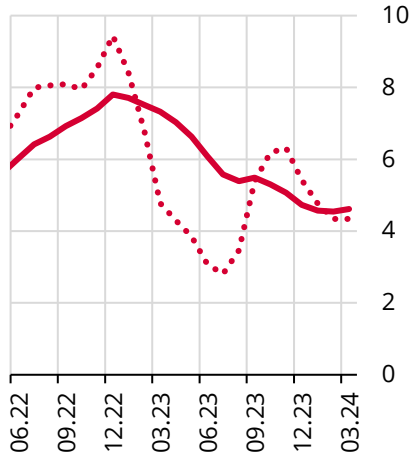
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Sermaye piyasaları ve kambiyo işlemlerinden elde edilen kâr ticari kâr olarak nitelendirilmiştir. Kredi risk maliyeti genel ve özel kredi karşılıklar toplamıdır.

### 2023 yılının üçüncü çeyreğinde iyileşen net faiz marjı, son iki çeyrekte kredi mevduat faiz marjı kaynaklı olarak gerilemiştir.

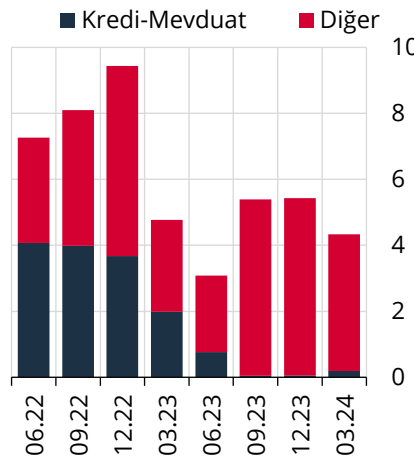
Net faiz marjı 2023 yılını yüzde 4,7 seviyesinde tamamlamış, 2024 yılının ilk çeyreğinde sınırlı bir azalışla mart ayında yüzde 4,6 seviyesinde gerçekleşmiştir (Grafik IV.4.5). Net faiz marjının 2022 yılına göre düşük seyretmesinde kredi mevduat faiz marjının düşmesi etkili olmuştur. 2023 yılının ikinci yarısından itibaren ise kredi mevduat faiz marjının etkisi sıfıra yakınsamıştır (Grafik IV.4.6). Faiz marjı 2023 yılının üçüncü çeyreğinden itibaren net faiz gelirinin yıllık artışını sınırlarken, hacim artışı faiz gelirini desteklemektedir (Grafik IV.4.7).

**Grafik IV.4.5: Net Faiz Marjı**  
(Yıllıklandırılmış, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

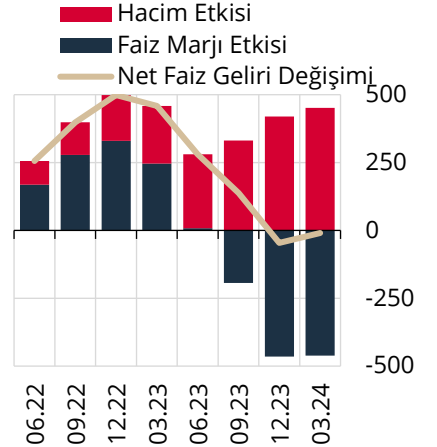
Dipnot: Yıllıklandırılmış üç aylık net faiz marjı gelişimi kesikli çizgiyle gösterilmiştir.

**Grafik IV.4.6: Net Faiz Marjı Bileşenleri** (3 Aylık, Yıllıklandırılmış, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Diğer faiz marjı menkul kıymet, diğer gelir ve diğer gider kalemlerinin toplamından oluşmaktadır.

**Grafik IV.4.7: Net Faiz Gelirinin Yıllık Değişimi ve Katkıları**  
(Yıllıklandırılmış, Milyar TL)

Kaynak: TCMB

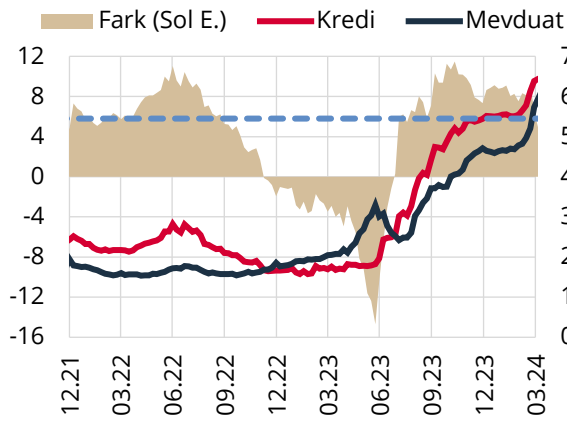
Son Gözlem: 03.24

Dipnot: 12 aylık faiz marjındaki yıllık değişimin ilgili dönemdeki faiz getirili aktif bakiyesi ile sağlayacağı varsayımsal etki faiz marjı etkisi, aynı dönem net faiz gelirindeki değişimin kalan kısmı hacim etkisi olarak tanımlanmıştır.



Politika faiz oranında 2023 yılının ikinci yarısından itibaren yapılan artışlar ile kredi büyümesine göre menkul kıymet ve zorunlu karşılık tesisi uygulaması başta olmak üzere makroihtiyati politikaların etkisi kredi faizlerine yansımaktadır. TL kredi-vadeli mevduat faiz farkı akım verilerde 2023 yılı üçüncü çeyreğinde pozitif alana geçerek yılsonu itibarıyla en yüksek seviyelerine ulaştıktan sonra nisan ayının son haftası itibarıyla yüzde 4 seviyesinde istikrar kazanmış görünmektedir. Akım faiz gelişmelerinin stok TL kredi- mevduat faiz farkına yansımalarının durasyon farkı nedeniyle daha gecikmeli olduğu not edilmelidir. Bu çerçevede stok TL kredi-mevduat faiz farkının 2024 yılının ilk çeyreğinde yükselişini sürdürerek yüzde 6,1 seviyesine ulaştığı izlenmektedir. Son olarak hem akım hem de stok verilere bakıldığında faiz farkının 2012-2021 arası tarihsel ortalamaların üzerinde olduğu görülmektedir (Grafik IV.4.8 ve Grafik IV.4.9).

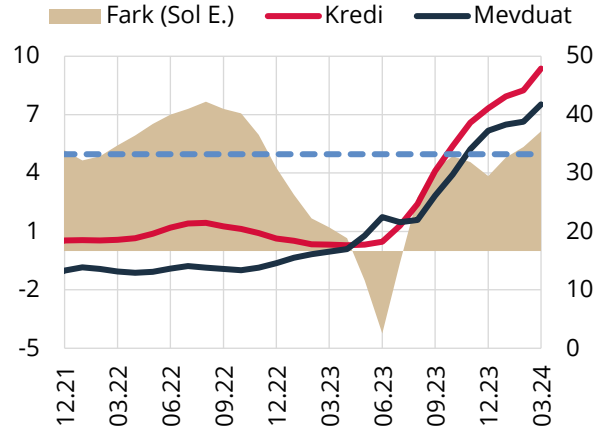
**Grafik IV.4.8: TL Kredi – Vadeli Mevduat Faiz Farkı (Akım, %)**



Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 26.04.24

**Grafik IV.4.9: TL Kredi – Mevduat Faiz Farkı (Stok, %)**



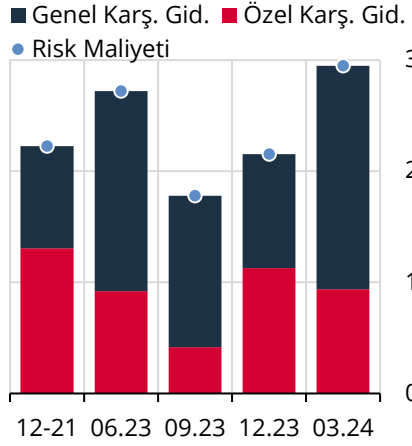
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: 2012-2021 arası tarihsel ortalamalar kesik çizgiyle gösterilmektedir.

**Parasal sıkılaştırma sürecinde bankaların kredi risk maliyetinde önemli bir artış görülmezken, net ücret, komisyon ve hizmet gelirleri sektör kârlılığını desteklemektedir.**

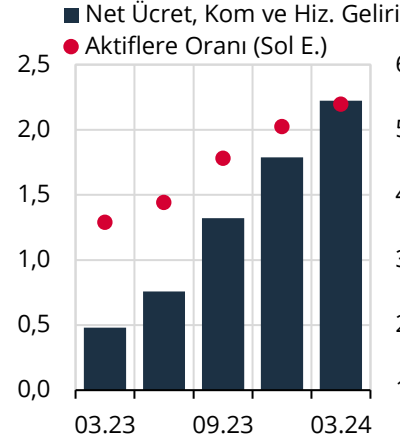
Bankaların 2023 yılı üçüncü çeyreğinden itibaren kredi risk maliyeti bir miktar artarken, 2024 ilk çeyrek itibarıyla kredi risk maliyeti tarihsel ortalamasının bir miktar üzerindedir (Grafik IV.4.10). Net ücret, komisyon ve bankacılık hizmet gelirlerinin aktiflere oranındaki artış 2024 yılının ilk çeyreğinde de devam etmiştir. Bu artışa en önemli katkı 2023 yılının ikinci yarısında ve 2024 yılının ilk çeyreğinde diğer kredilere göre daha güçlü büyüyen kredi kartlarından gelmiştir (Grafik IV.4.11 ve IV.4.12).

**Grafik IV.4.10: Kredi Risk Maliyeti (3 Aylık, Yıllıklandırılmış, %)**

Kaynak: TCMB

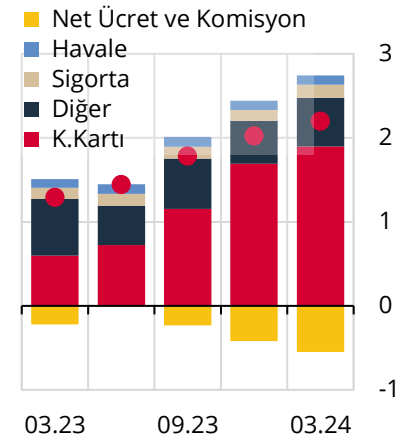
Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Risk maliyeti özel ve genel karşılık giderlerinin 3 aylık dönem tutarının yıllıklandırılmış halinin ilgili dönem ortalama brüt kredi tutarına bölünmesi ile elde edilmiştir.

**Grafik IV.4.11: Net Ücret, Komisyon ve Hizmet Gelirlerinin Aktiflere Oranı (3 Aylık, Yıllıklandırılmış, Milyar TL, %)**

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

**Grafik IV.4.12: Net Ücret, Komisyon ve Hizmet Gelirlerinin Aktiflere Oranının Dağılımı (3 Aylık, Yıllıklandırılmış, %)**

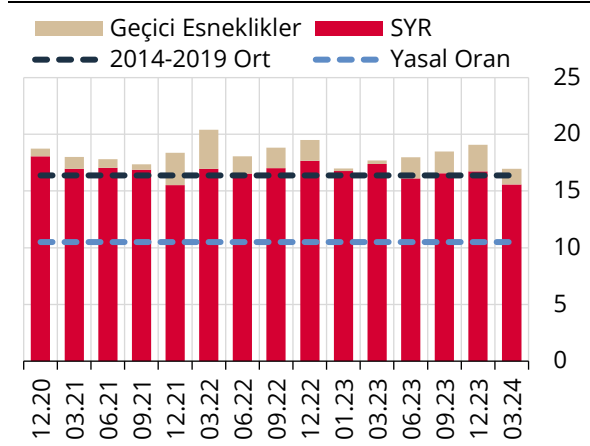
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

### Sermaye oranları yasal sınırların üzerindeki seyrini korumaktadır. Bankacılık sektörünün sermaye pozisyonu olası kayıpları karşılayabilecek kapasitedir.

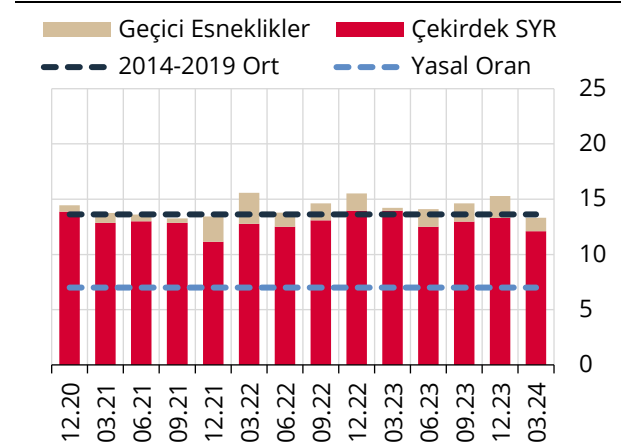
2024 yılı mart ayı itibarıyla bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik rasyosu (SYR) yüzde 17, çekirdek SYR'si yüzde 13,3 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu Rapor döneminde, BDDK'nın sermaye oranları hesaplamasına yönelik sağladığı esnekliklerde değişikliğe gidilmiştir. Bu değişikliklerden birincisi, yılbaşından itibaren Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine ilişkin Yönetmelik uyarınca kredi riskine esas tutar hesaplamasında yabancı para kalemler için 2022 yılsonu döviz kuru yerine, 2023 yılı haziran ayı döviz kurunun kullanılmasıdır. Diğeri ise 1 Ocak 2024 tarihi itibarıyla gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan menkul kıymetler portföyünde yer alan menkul kıymetlerin negatif net değerlendirme farklarının özkaynaklarda dikkate alınmaması imkânı getirilmesidir. Söz konusu değişikliklerden ilki SYR üzerinde aşağı yönlü, ikincisi ise yukarı yönlü etki yaratmakla birlikte döviz kuru düzenlemesinin aşağı yönlü etkisi daha yüksektir. Bu değişiklikler sonrasında BDDK geçici esnekliklerinin manşet sermaye oranlarına etkisi azalmıştır. Geçici esneklikler hariç bırakıldığında sektörün SYR'si yüzde 15,6, çekirdek SYR'si yüzde 12,1 seviyesindedir. Sermaye yeterlilik oranlarında bir miktar gerileme gözlenmekle birlikte tüm bankaların sermaye yeterlilik oranları yasal sınırların üzerinde ve uzun dönem ortalamasına yakın seyretmektedir (Grafik IV.4.13 ve IV.4.14).<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Yasal oranlar, Basel III düzenlemeleri kapsamındaki yüzde 8 minimum oranına ek olarak bankaya özgü döngüsel sermaye tamponu, sermaye koruma tamponu ve sistemik önemli banka tamponu oranının toplamından oluşmaktadır. Ülkemizde döngüsel sermaye tampon oranı yüzde 0, sermaye koruma tamponu yüzde 2,5, sistemik önemli banka tamponu ise yüzde 1-yüzde 2 olarak uygulanmaktadır. Böylece sektördeki bankaların SYR için tutturmaları gereken minimum konsolide oranlar yüzde 10,5 ila yüzde 12,5 arasında bankanın sistemik önemine göre değişmektedir. Diğer yandan bu oranlar bankaların diğer ülke pozisyonlarına göre hesaplanan bankaya özgü döngüsel sermaye tamponuna göre bir miktar daha yükselebilmektedir.

**Grafik IV.4.13: Sermaye Yeterliliği Rasyosu (%)**

Kaynak: BDDK, TCMB  
Hesaplamaları

Son Gözlem: 03.24

**Grafik IV.4.14: Çekirdek Sermaye Yeterliliği Rasyosu (%)**

Kaynak: BDDK, TCMB  
Hesaplamaları

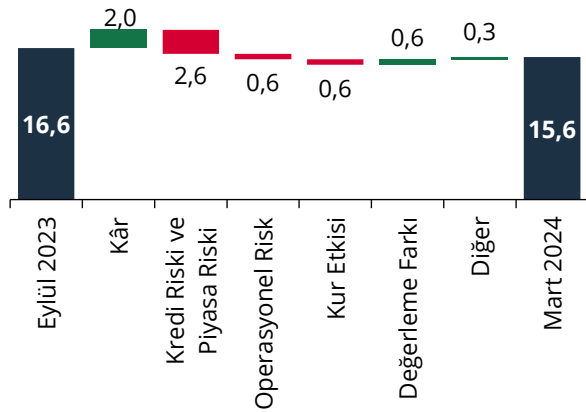
Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Kırmızı barlar BDDK geçici önlemleri hariç SYR ve çekirdek SYR'leri göstermektedir.

### Bankaların içsel sermaye üretimi sermayeyi desteklemekle birlikte risk ağırlıklı varlıklardaki yüksek artış sermaye oranlarının gerilemesine neden olmuştur.

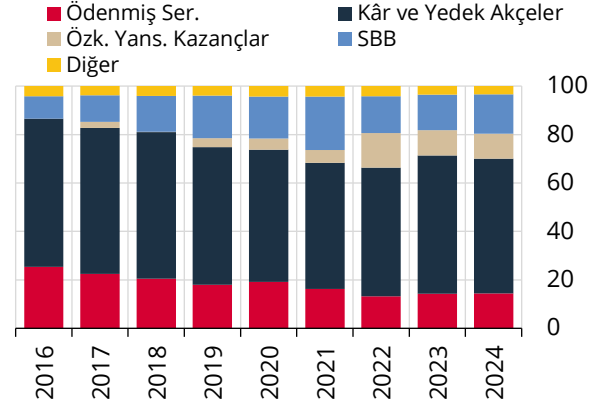
Önceki rapor döneminden bu yana bankaların yasal özkaynakları artarken kârlılık sermaye yeterliliğini besleyen en önemli unsur olmaya devam etmiştir. 2024 yılındaki yeni sermaye benzeri borçlanmalar da sermaye oranlarına olumlu yansımıştır (Kutu IV.4.1). Bununla birlikte kredilerdeki büyüme, operasyonel riske esas tutarda yapılan yıllık güncelleme ve döviz kurundaki yükseliş risk ağırlıklı varlıkların daha hızlı artmasına neden olmuştur. Böylece BDDK esneklikleri hariç SYR'de bir miktar düşüş gözlenmiştir (Grafik IV.4.15).

Bankacılık sektörünün yasal özkaynaklarının ağırlıklı çekirdek sermayeden oluştuğu gözlenmektedir. Bu çerçevede, yasal özkaynakların yaklaşık yüzde 78'i çekirdek sermayeden oluşurken, yasal özkaynak kompozisyonunda yüzde 56'lık pay ile kâr ve yedek akçeler ön plana çıkmaktadır. Öte yandan YP cinsi sermaye benzeri borçlanmalar, değerlendirme etkisiyle bankalara kur artışından korunmanın yanı sıra araç çeşitliliği sağlamaktadır. Yurt dışı finansman koşullarının iyileşmesi ve yabancı yatırımcıların artan ilgisi ile bankalar 2024 yılında yeniden ilave ana sermaye veya katkı sermayeye dâhil edilebilir nitelikte sermaye benzeri borçlanma araçlarına yönelmiştir. Böylece sermaye benzeri borçların özkaynak içindeki payı yüzde 16'yı aşmıştır. Çoğunluğu zarar karşılama kapasitesi yüksek, çekirdek sermaye niteliğini taşıyan kalemlerden oluşan yasal özkaynakların mevcut yapısının korunması önem arz etmektedir (Grafik IV.4.16).

**Grafik IV.4.15: SYR Gelişimi (%) (BDDK Esneklikleri Hariç)**

Kaynak: BDDK, TCMB

Dipnot: Diğer kalemi ağırlıklı olarak sermaye benzeri borçlanmaların etkisini yansıtmaktadır.

**Grafik IV.4.16: Yasal Özkaynak Kompozisyonu (%)**

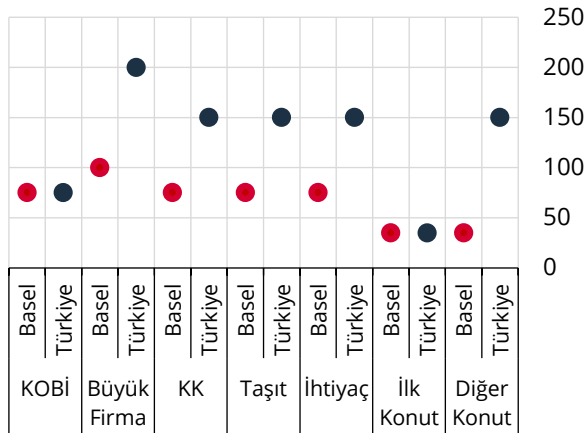
Kaynak: BDDK, TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Hisse senedi ihraç primleri, ödenmiş sermayeye dâhil edilmiştir. Diğer, genel karşılıklar ağırlıklı olmak üzere diğer özkaynak kalemlerinden oluşmaktadır.

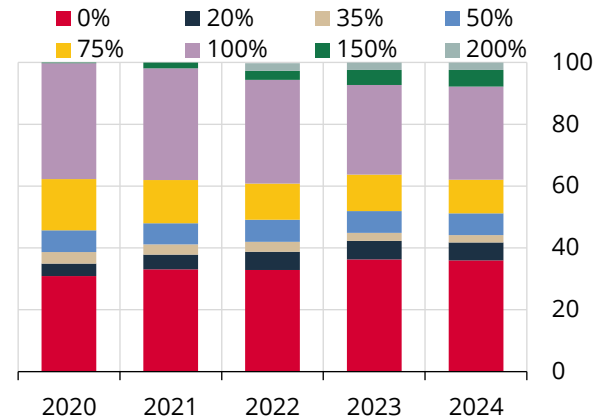
**Aktif olarak kullanılan makroihtiyati politika araçlarından biri olan risk ağırlıkları, Türkiye'de uluslararası standartlara kıyasla daha ihtiyatlı uygulanmaktadır.**

Kredi riskine esas tutarın hesaplanmasında kullanılan risk ağırlıkları kredi türüne göre yüzde 0 ila yüzde 200 arasında değişmektedir. Bireysel kredi türleri açısından, Basel standardında konut kredileri için yüzde 35, diğer bireysel alacaklar için yüzde 75 risk ağırlığı uygulanırken, Türkiye'de konut dışındaki bireysel krediler için yüzde 150 olarak belirlenmiştir. Yine Basel standardında derecelendirilmemiş kurumsal alacaklara yüzde 100 risk ağırlığı uygulanması önerilirken, Türkiye'de 1 Mayıs 2022 tarihinden itibaren kullanılan belirli türdeki ticari nakdi kredilere yüzde 200 risk ağırlığı uygulanmaktadır (Grafik IV.4.17). Son yıllarda bireysel ve ticari kredilere daha yüksek risk ağırlıklarının uygulanmasının etkisiyle yüzde 150 ve yüzde 200 risk ağırlığına tabi kredi riskine esas tutarlarda artış görülmektedir (Grafik IV.4.18). Öte yandan, risk ağırlığı artışlarının yeni kullanılan kredilere uygulanması nedeniyle sermaye yeterliliği üzerine etkisi kademeli ve zamana yaygın olarak ortaya çıkmaktadır.

**Grafik IV.4.17: Kredi Risk Ağırlıkları (%)**

Kaynak: BDDK

Dipnot: Basel standardında derecelendirilmemiş kurumsal alacaklara %100, derecelendirilmiş kurumsal alacaklara ise %20 ile %150 arası risk ağırlığı uygulanması önerilmektedir.

**Grafik IV.4.18: Kredi Riskine Esas Tutardaki Kalemlerin Risk Ağırlıklarına Göre Dağılımı (% Standart Yaklaşım)**

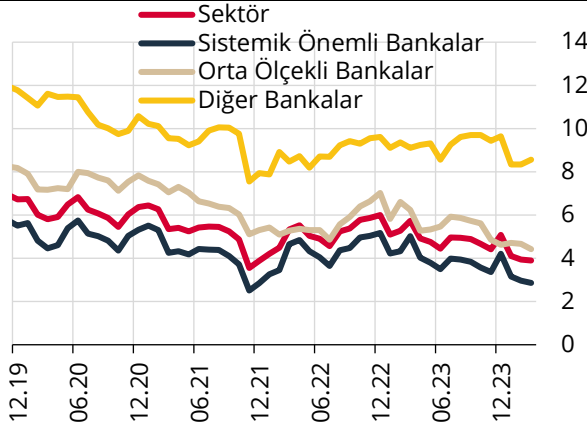
Kaynak: TCMB, BDDK

Son Gözlem: 03.24

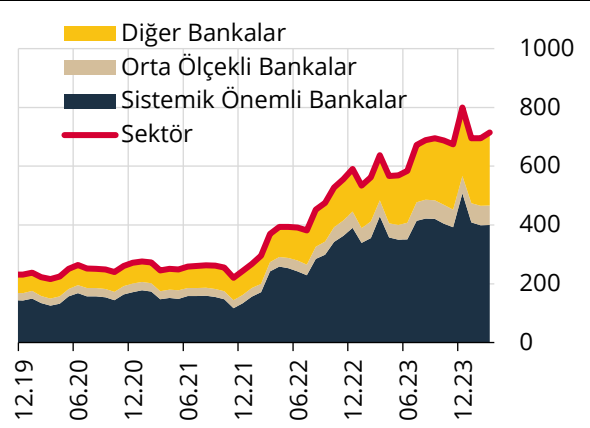
### Sistemik önemli bankalar başta olmak üzere bankaların genel olarak sermaye gereksinimlerinin üzerinde fazla sermaye buldukları gözlenmektedir.

Fazla sermaye, bankaların kısa ve orta vadede gerçekleştirebilecek beklenmedik risk ve şokları karşılama kapasitelerini artırmaktadır. Ayrıca bankaların reel ekonomiyi finanse etmesine katkı sağlarken, ekonominin yavaşlama ve daralma dönemlerinde bankaların ödeme gücüne ilişkin endişeleri azaltmaktadır. Diğer yandan faiz ve kur riskine karşın bankaların uzun süre düşük aktif kalitesi riski ile faaliyet göstermesi risk iştahını ve fazla sermaye tutma kararlarını etkileyebilmektedir. Bankaların fazla sermaye tutarı nominal olarak artış göstermekle birlikte, fazla sermayenin risk ağırlıklı varlıklara oranının gerilediği gözlenmektedir (Grafik IV.4.19 ve Grafik IV.4.20). Ancak bu gelişimde bankaların kredi verme iştahının yanı sıra kur gelişmeleri ve risk ağırlıklarının uluslararası standartlardan daha yüksek uygulanması da etkili olmuştur. Ayrıca, geçmiş yıllara göre daha ihtiyatlı karşılık (serbest karşılıklar dâhil) ayrılması da bankaların fazla sermaye tamponlarını aşağı yönlü etkileyen bir faktördür. Ancak fazla sermayede bu kanaldan gözlenen azalış bankaların zarar karşılama kapasitesinin düşmesi anlamına gelmemekte, bankaların ihtiyari olarak ayırdığı serbest karşılıklar gerçekleştirebilecek risklere karşı bankaların hazırlıklı olmalarını sağlamaktadır (Grafik IV.4.21). Bankaların 2024 yılında sermaye benzeri borçlanmalara yönelmeleri sermaye tamponlarını güçlendirmekte ve büyümeleri için ilave alan sağlamaktadır.

**Grafik IV.4.19: Bankaların Fazla Sermaye Tamponu (%)**



**Grafik IV.4.20: Bankaların Nominal Fazla Sermaye Tamponu (Milyar TL)**



Kaynak: BDDK, TCMB

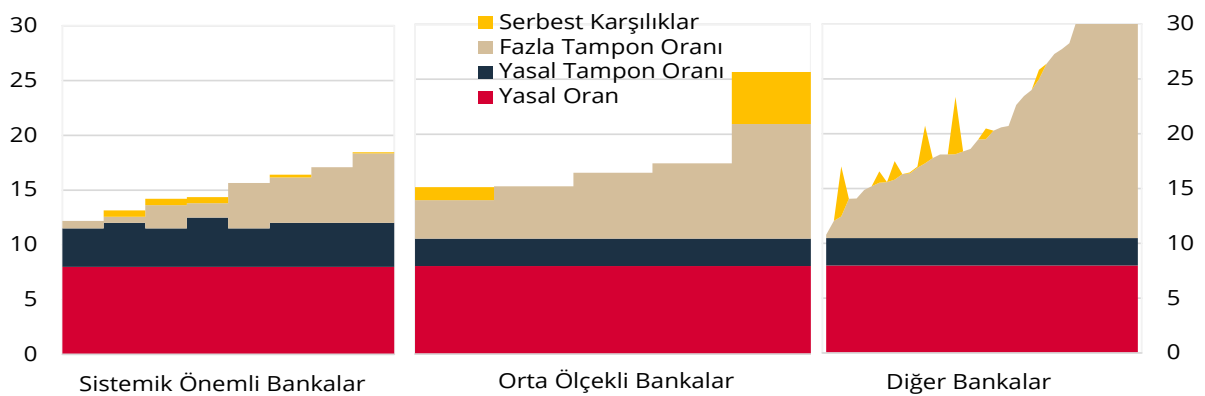
Son Gözlem: 03.24

Kaynak: BDDK, TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: BDDK geçici önlemleri hariç SYR'ler kullanılmıştır. Fazla sermaye tamponları hesaplanırken %8 yasal sınıra ilaveten sistemik önemli banka tamponu, sermaye koruma tamponu, bankaya özgü döngüsel sermaye tamponu da dikkate alınmıştır.

**Grafik IV.4.21: Bankaların Yasal Sermaye Oranları ve Fazla Sermaye Tamponları (%)**



Kaynak: BDDK, TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: BDDK geçici önlemleri hariç SYR'ler kullanılmıştır. SYR'si yüzde 30'u aşan bankalar en sağdaki grafikte gösterilmemiştir.

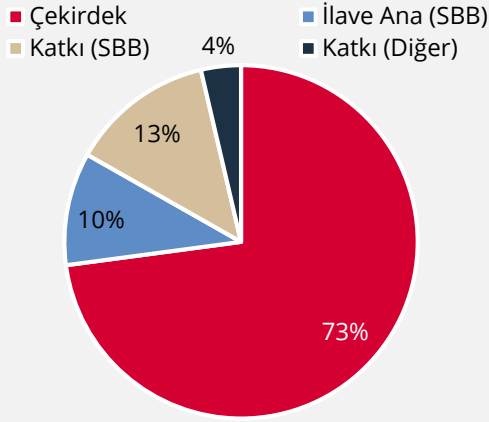
## Kutu IV.1.I: Sermaye Benzeri Borçlanma İhraçları

Ülke risk priminde gözlenen belirgin gerileme bankaların yurt dışı borç erişimine olumlu yansımaktadır. Bankaların yurt dışı tahvil ihraçlarında 2023 yılının ikinci yarısında başlayan canlı seyir, 2024 yılının ilk 5 ayında da devam etmiştir. Bankaların eurobond ihraçlarının yanı sıra sermaye benzeri borç (SBB) işlemlerinde de artış görülmektedir. Bu kutuda, sermaye benzeri tahvillerin kullanım amacı, çeşitleri, avantajları ve son dönem gelişmeleri hakkında bilgi verilmektedir.

SBB işlemleri, Basel III düzenlemeleri ve ihraç piyasasının derinleşmesi ile Türkiye’de daha çok kullanılır hale gelmiştir. BDDK tarafından 2014 yılında yayımlanan Bankaların Özkaynaklarına İlişkin Yönetmelik Basel III’e uyumlu yasal özkaynak ve kalemlerinin tanımlarını içermektedir. Buna göre, ihraç edilen borçlanma aracının “sermaye benzeri” sayılabilmesi için gerekli şartlar bulunmaktadır. Bu çerçevede temel ölçüt, bankanın tasfiyesi halinde; borçlanma aracı sahibinin alacak hakkını mevduat sahiplerinden ve diğer kıdemli (senior) alacaklılardan sonra ve ihraççı banka tarafından geri ödeme opsiyonunun en erken beş yıl sonra kullanılabilmesidir. Bu özellikler borçlanma aracının sermaye benzeri olması için gerekli olmakla birlikte yeterli değildir. Bankanın faaliyet izninin kaldırılması veya Fona devredilmesi ihtimalinin belirlenmesi halinde; söz konusu zarara mahsuben borcun bilançodan silinebilir veya tahvil borcunun hisse senedine dönüştürülebilir olması bu borçlanma aracının sermayeye benzer yapıda olmasını sağlamaktadır.

Sermaye yeterliliği çerçevesinde yasal özkaynaklar; çekirdek sermaye, ilave ana sermaye ve katkı sermayeden oluşmaktadır. Buna göre, çekirdek sermaye ödenmiş sermaye ve dönem net kârı gibi en kaliteli ve zarar karşılama kapasitesi en yüksek kalemlerden oluşurken, ilave ana sermaye ve katkı sermaye temelde SBB ve genel karşılıkları içermektedir. Nisan 2024 itibarıyla, bankaların yasal özkaynaklarının yaklaşık yüzde 73’ü çekirdek sermayeden oluşurken, kalan kısım ağırlıklı olarak sermaye benzeri borçlanma araçlarından oluşmaktadır (Grafik IV.1.1.1).

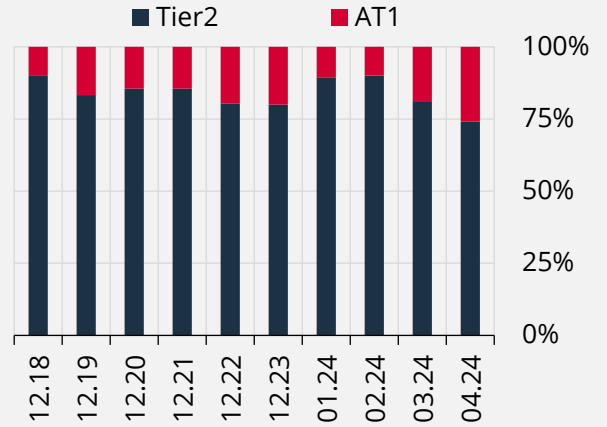
**Grafik IV.1.1.1: Yasal Özkaynak Bileşenleri (%)**



Kaynak: TCMB, BDDK

Son Gözlem: 04.24

**Grafik IV.1.1.2: Sermaye Benzeri Borçların Dağılımı (%)**



Kaynak: TCMB, BDDK

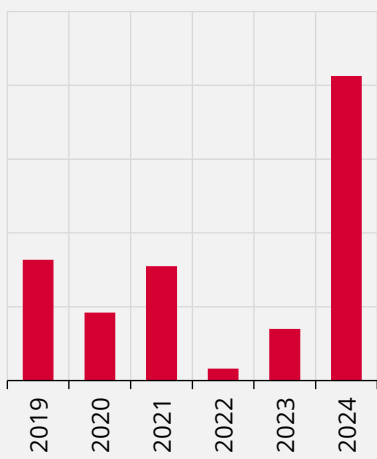
Son Gözlem: 04.24

İlave ana sermayeye veya katkı sermayeye dâhil edilebilme açısından temel farklardan biri, borçlanma aracının vade yapısı ile ilgilidir. İlave ana sermayeye dâhil edilebilir borçlanma araçları vadesiz iken, katkı sermayeye dâhil edilebilir borçlanma araçları en az 5 yıl vadeli ihraç edilmektedir. Diğer husus ise çekirdek sermaye oranının %5,125’in altına düşmesi durumunda borçlanma aracının değerinin düşmesi veya hisse senedine dönüşme özelliğidir. Buna göre, ilave ana sermayeye dâhil edilebilir SBB, çekirdek (ödenmiş) sermayeye daha yakın bir borçlanma aracıyken katkı sermayeye dâhil edilen borçlanma araçlarında tahvil özellikleri daha belirgindir. Katkı sermayeye dâhil edilen SBB, yasal özkaynakların kur dalgalanmalarına karşı korunmasına katkı sağlamakta, kur artışların sermaye oranları üzerindeki olumsuz etkisini bir miktar telafi etmektedir. Bu çerçevede, bankaların SBB borç yapısında katkı sermayeye dâhil edilebilir tahvillerin ağırlığı yüksektir (Grafik IV.1.1.2).

Bankaların bu dönemde SBB ihraç etmesindeki temel motivasyon sermaye tabanını güçlendirme isteğidir. Türkiye’de yasal sermaye yeterliliği rasyosu (SYR) yüzde 8 olmakla birlikte, BDDK tarafından daha ihtiyatlı bir yaklaşımla yüzde 12 seviyesi hedef oran olarak belirlenmiştir. Basel III’te yer alan sermaye koruma tamponu ve sistemik önemli banka tamponu da dikkate alındığında banka bazında yasal sermaye oranları yüzde 10,5 ile yüzde 12,5 aralığında belirlenmiştir. Dolayısıyla, SYR hali hazırda asgari oranların üzerinde olsa dahi bankalar ileriye dönük bir bakış açısıyla daha yüksek bir koruma kalkanı oluşturmak için sermaye tamponlarını güçlendirmeyi tercih edebilmektedir.

Türk bankaları, 2024 yılının ilk 5 ayında, önceki 5 yılın oldukça üzerinde 4,1 milyar ABD doları tutarında SBB ihracı gerçekleştirmiştir (Grafik IV.1.1.3). Bu ihraçlar, vadesi gelen veya erken itfa opsiyonu kullanılarak geri ödenen SBB’lerin de dikkate alınması sonrasında banka SYR’lerine 50-230 bp aralığında katkı sağlamıştır. Söz konusu işlemlerde ortalama maliyet yüzde 9,4 olurken, bu maliyet 2023 yılında yapılan işlemlerin ortalama maliyetinin yaklaşık 1 puan altındadır (Grafik IV.1.1.4). 2019-2021 döneminde erken itfa dönemi gelen ihraçların yenilenmesi ve bankaların bu araçları kullanmayı sürdürmeleri SBB bakiyesindeki azalışı sınırlandırmıştır. Ülke risk priminin yüksek seyrettiği 2022-2023 döneminde bankaların erken itfa opsiyonunu kullanması ve sınırlı tutarda yeni ihraç yapmalarının sonucu olarak SBB bakiyesi gerilemiştir. İlgili dönemde SBB ihraçlarının yenilenmemesinde veya erken itfa opsiyonu kullanılmamasında işlemin yüksek maliyetinin yanı sıra azalan YP kredi talebi de etkili olmuştur. 2024 yılında bankaların SBB ihraçlarındaki canlanma sonrasında SBB bakiyesi 10,7 milyar ABD dolarına yükselmiştir (Grafik IV.1.1.5).

**Grafik IV.1.1.3: Sermaye Benzeri Tahvil İhraçları** (Akım, Milyar ABD doları)

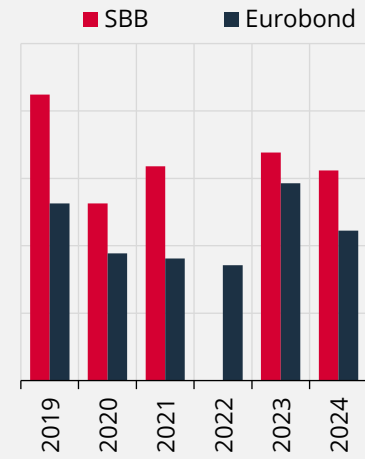


Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 08.05.24

Dipnot: Euro ve TL cinsi borçlanmaların ABD doları karşılığı kullanılmıştır.

**Grafik IV.1.1.4: Tahvil İhraçlarının Maliyeti** (ABD doları Cinsi, Ortalama, %)

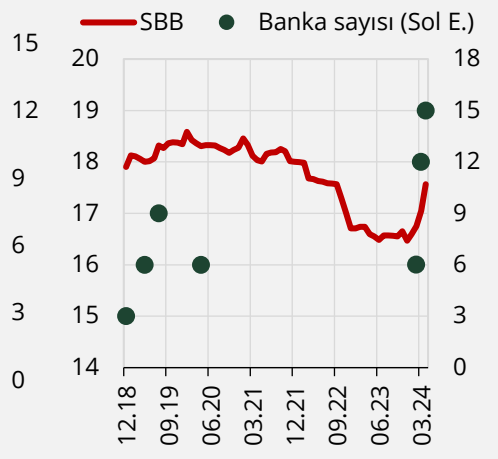


Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 04.24

Dipnot: Euro ve TL cinsi borçlanmaların ABD doları karşılığı kullanılmıştır.

**Grafik IV.1.1.5: SBB Bakiyesi ve Banka Sayısı** (Stok, Milyar ABD doları, Adet)



Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 04.24

Küresel finansal koşullarda yaşanan sıkışmaya karşın 2023 yılının ikinci yarısında ülke risk priminin önemli düzeyde gerilemesi ve gelişmiş ülkelerde faiz artırım sürecinin sona ermesiyle yatırımcıların uzun vadeli borç verme iştahı artmıştır. Yurt dışı finansal piyasalara erişimin iyileşmesiyle Türk bankalarının itfa edilen veya edilecek işlemler yerine ve/veya taze kaynak olmak üzere tahvil ihraçları canlanmıştır. Söz konusu canlılık, bankaların kredibilitelerini ve borçlanma kapasitesini teyit etmesi açısından önemli görülmektedir.

Özetle, sermaye benzeri ihraçlar, bankaların hissedar tabanını değiştirmeden sermaye yapısını güçlendiren ve fonlama yapısını destekleyen araçlardır. Son dönemde gerçekleştirilen ihraçlar ve önümüzdeki dönemde yapılabilecek benzeri işlemler, bankacılık sektörünün sermaye yapısını güçlendirirken yükümlülüklerin vadesinin uzamasına, finansal enstrüman çeşitliliğinin artmasına ve finansal piyasaların derinleşmesine katkı sağlamaktadır.